

Sola Scriptura Teológai Főiskola
Újszövetségi Tanszék

Pál apostol levele a rómaiakhoz I.
A levél eszmei tanításai
~ Főiskolai jegyzet ~

SOLA SCRIPTURA TEOLÓGIAI FŐISKOLA

1.

Bevezetés: a Rómaiakhoz írt levél jelentősége a Bibliában és a keresztény teológiatörténetben

Pál apostol Rómaiakhoz írt levele (közkeletű, rövidített elnevezéssel: a Római levél) az újszövetségi könyvek végleges kánonjegyzékében a páli levelek között az első helyen áll, noha időrendben nem elsőként keletkezett. Önmagában már ez a tény is jelzi a páli iratok között elfoglalt, kiemelkedő jelentőségét. Miben is áll a Római levél jelentősége a páli leveleken, s összességében az Újszövetségen belül? Miért fontos e levél tanulmányozása?

Az e kérdésre adott választ két fontos szempont alapján fogalmazhatjuk meg. Az egyik szempont maga a levél tartalma. Pál apostol egy hosszabb bevezetést követően – melyben kitér a levél megírásának hátterére, saját indítékaira is – egy nagy ívű gondolatmenet keretében fejti ki a hit általi megigazulásról szóló tanítást, melyet az ember számára hirdetett evangélium lényegének nevez (**Róm 1,16-17**). E kifejtés magában foglalja Krisztus halálának és feltámadásának jelentőségét a bűnrendezés szempontjából, a hit általi megigazulás gyakorlati megvalósulását, a törvény és a hit viszonyát, valamint a Szentlélek szerepét az ember megszentelődésében. A teljesség kedvéért el kell mondanunk, hogy az apostol nem a Római levélben szól először erről a témáról, hiszen **Gal 3,1-18**-ban már részletesen kifejti a törvény és a hit viszonyát (éppen ezért hívják a Galáciabaliekhöz írt levelet „kis római levélnek”). A Római levél ugyanakkor teljesen részletes, ószövetségi hivatkozásokkal bővegesen alátámasztott kifejtés útján mélyíti el ezt a témát (bővebben lásd a levél tartalomvázlatánál). Ez a kifejtő rész alkotja a levél leghosszabb részét.

A másik fontos tanítás az előre ismerésen alapuló isteni előre elrendelés (latin szakkifejezéssel élve: a predesztináció) kérdése, mely kiegészíti a hit általi megigazulás tanát azzal a lényeges nézőponttal, hogy Isten miként segíti végig az embert a megigazulás útján. Ennek során Pál azt hangsúlyozza, hogy Isten a maga előre ismerése révén előre meghatározta minden ember esetében, hogyan válhat jellemében Krisztushoz hasonlóvá, és saját személyes hite alapján ezen az úton segíti őt végig. Az előre elrendelés tanítása tehát maga is az evangélium részét képezi. A Római levél predesztinációról szóló tanítására épül **Ef 1,3-14**-ben kifejtett gondolatmenet, melyben Pál már a teljes egyházra vonatkozóan fejti ki az isteni előre elrendelés megvalósulásának mikéntjét. Az apostol e kérdéshez kapcsolja a zsidók és pogányok Isten előtti helyzetére és a megváltás tervében játszott szerepükre vonatkozó tanítását. A levél az eszmei kérdések kifejtését követően hasonlóan gazdag lelki tartalmú, a gyakorlati keresztény életre vonatkozó tanításokat megfogalmazó szakasszal folytatódik, és Pál apostolnak a római gyülekezethez intézett személyes üzeneteivel, üdvözléteivel zárul.¹

A fentiek alapján elmondható, hogy a Római levél jelentősége elsősorban abban áll, hogy egységes gondolati rendszerbe foglalja az ember hit általi megigazulását, mint az

¹ A levél részletes szerkezetét lásd a jegyzet 2. fejezetében

evangélium alapvető üzenetét, s ezt az üzenetet behelyezi a teljes megváltási terv tágabb nézőpontjába is. Ugyanakkor Pál e ponton sem áll meg, hanem az eszmei kifejtést követően levonja mindennek a hívók életére vonatkozó gyakorlati következtetéseit is.

Éppen a levél e sajátosságához kapcsolható a másik fő szempont is, mely nem más, mint a levélnek a keresztény egyház gondolkodástörténetére gyakorolt hatása, s melyet szintén egyedülállónak nevezhetünk. *Augustinus Vallomásaiban* kifejti, hogy keresztény hitre térésében döntő szerepet játszott Róm 13,13: „*Mint nappal, ékesen járjunk, nem kicsapongásokban és részegségekben, nem bujálkodásokban és feslettségekben, nem versengésben és irigységben*”.²

A középkorban a skolasztikus teológia vezéregyénisége, *Aquinói Tamás* írt kommentárt a Római levélhez. A levél reformációra gyakorolt hatását vizsgálva kiemelendő *Luther Márton* példája, aki elsősorban a Római levél hatására fedezte fel újra a hit általi megigazulás tanát, mely azután a lutheri reformáció fő vezéreszméje lett. Luther maga így ajánlja a levelet előszavában:

„Ez a levél az Újtestamentum valóban legfontosabb részlete és a legvilágosabb Evangélium, amely méltó és érdemes arra, hogy a keresztény ember nem csak hogy szóról szóra, kívülről tudja, de napra nap úgy törődjék vele, mint a lélek mindennapi kenyerével. Mert sosem lehet elégszer avagy kellő figyelemmel olvasni és szemlélni azt, s minél többször vesszük elő, annál zamatosabb lesz és mind jobban fog ízleni... Mindent megtalálsz ebben a levélben, hozzá a legteljesebb bőséggel, amit egy keresztény embernek tudnia kell, a törvény, az Evangélium, a bűn, a büntetés, a hit, az igazság, Krisztus, Isten, a jócselekedetek, a szeretet, a reménység és a kereszt értelmét, s azt, hogyan viselkedjünk az emberekkel, aszerint, hogy jámborok vagy bűnösök, erősek vagy gyengék, barátok vagy ellenségek-e, s ugyanígy önmagunkkal szemben. Mindezt pedig olyan erősen megtámogatja az Írásokkal, a maga és a próféták példájával, hogy jobban nem is kívánhatnánk.”³

A reformáció másik vezéralakja, *Kálvin János* életművében is kiemelt helyet foglal el a Római levélről írt kommentár, mely szintén jelentős hatást gyakorolt az európai protestáns teológiára. Kálvin a kommentár előszavában azt mondja a Római levélről, hogy „aki ennek a levélnek igazi megértésére eljutott, az előtt már az Írás legrejtettebb kincsei felé is nyitva van az ajtó.”⁴

Meg kell említenünk még az egyik legjelentősebb XX. századi református teológust, *Karl Barth*-ot, aki szintén részletes kommentárt szentelt a Római levélnek, s ennek figyelemre méltó sajátossága, hogy Barth párhuzamot vont Pál apostol kora és saját korának kereszténysége között. Emellett angol nyelvterületen az egyik legjelentősebb XX. századi magyarázat a brit presbiteriánus teológus, *John Murray* kommentárja a levélről.⁵

² Augustinus: *Confessiones*, VIII. könyv, XII. 28-29. Magyarul lásd: *Szent Ágoston vallomásai* II. köt. (ford. Balogh József), Akadémiai Kiadó / Windsor Kiadó, 1995, 162-164. o.

³ Luther Márton: *Előszók a Szentírás könyveihez* (Magyar Luther könyvek 2.). Magyarországi Luther Szövetség, 1995, 128-129, 142. o.

⁴ Kálvin János: *A Római levél magyarázata* (ford. Rábold Gusztáv és Nagy Barna), 1954, 1. o.

⁵ A levélhez írt további kommentárokat és az egyéb válogatott, kapcsolódó irodalmat lásd a jegyzet végén található irodalomjegyzékben.

A levél fentiekben tárgyalt tematikája és a keresztény teológiai gondolkodásra gyakorolt hatása egyaránt indokoltá teszi e páli irat részletes tanulmányozását, mert tanításainak elmélyítése nyomán nem csupán a jézusi evangélium és az ószövetségi időkben elkezdődött megváltási terv összefüggéseire nyerhetünk egyedülálló rálátást, hanem az elmúlt korok Biblia-kutatóihoz hasonlóan önmagunk számára is felfedezhetjük és elmélyíthetjük ennek gondolkodást átformáló hatását.

2.

A levél bevezetési adatai: a szerzőség és a keletkezés háttere

2.1. A levél szerzője és keletkezési ideje

A Római levél szerzője a levél tanúsága szerint Pál apostol. A kanonizáció története során nem merült fel semmilyen kétely a levél szerzőségével kapcsolatban, mert a római gyülekezet későbbi vezetője, a Pál apostolt személyesen is ismerő Római Kelemen is megerősítette, hogy Pál apostol levelet írt a gyülekezetnek. Éppen ezért még a többi páli levél némelyikének szerzőségét megkérdőjelező, történetkritikai szemléletű Biblia-tudomány képviselői sem támasztottak a szerzőséggel kapcsolatos kételyeket.

Egyedül a levél keletkezési idejének pontos meghatározásában merültek fel kisebb nézetkülönbségek. Mivel maga a levél is eléggé részletesen szól a keletkezés körülményeiről (ld. **Róm 1,8-15; 15,14-33**), elegendő támpontot találhatunk a pontos datáláshoz. A levél tanúsága szerint Pál apostol Korinthusból írt a római gyülekezetnek. ApCsel beszámolója szerint az apostol kétszer fordult meg Korinthusban: második misszióútjának (i. sz. 52-54) végén másfél esztendőt töltött itt, továbbá harmadik misszióútja (i. sz. 55-58) végén, kétéves efézusi tartózkodását követően is megfordult Akhájában, így Korinthusban is néhány hónapra (**ApCsel 20,1-3**). **ApCsel 19,21** arról tanúskodik, hogy a római látogatás terve először harmadik misszióútjának végén fogalmazódott meg az apostolban, mielőtt újra bejárta volna Makedónia és Akhája vidékét. Ez az időszak az adatok figyelmes összevetése nyomán i. sz. 58-ra esik, ezért biztosra vehető, hogy Pál nem sokkal ezután, rövidebb korinthusi tartózkodása alatt írta meg levelét, római látogatását előkészítendő.

A további beszámolókból tudjuk, hogy Pál Makedóniát és Akháját bejárva Jeruzsálembe hajózott, ahol a zsidók rátámadtak, és fogságba került. Ezt követően két évig volt fogságban a római helytartói központban, Ceasarea Maritimában, majd miután a császárra apellált, egy fogolycsapattal együtt Rómába küldték. A hajóút néhány hónapig tarthatott, és Pál kb. i. sz. 61 elején valóban megérkezett Rómába, immár fogolyként. Ekkor valóban találkozhatott a gyülekezet zsidó tagjaival, akinek hirdette is az evangéliumot, az ószövetségi iratok bizonyossága alapján, és feltehetőleg enyhített római házi őrizetében is találkozhatott velük. Pál római látogatásának terve tehát eredeti szándékától némileg eltérően, fogsága alatt valósult meg, de jelenléte így is jelentős bátorítást jelenthetett a gyülekezetnek, amit az is kifejez, hogy amikor értesültek partra szállásáról, kimentek elé a városon kívülre (**ApCsel 28,15**). Pál egészen felmentéssel végződő első fogságának végéig, i. sz. 63-ig maradt Rómában.

2.2. A levél keletkezésének háttere

Pál apostol a Római levélen belül két helyen szól hangsúlyosan az irat keletkezésének körülményeiről. Először 1,8-15-ben, közvetlenül a beköszöntés után, ahol abbéli vágyának ad hangot, hogy bárcsak személyesen is találkozhatna már a gyülekezet tagjaival. Egyben kifejezi reményességét, hogy egyszer alkalma adódik a gyülekezet meglátogatására, hogy így kölcsönösen erősíthessék egymást hittapasztalataik megosztása által, és ezen túlmenően Pál megerősíthesse őket az általa hirdetett evangélium elfogadásában. Úgy tűnik azonban, hogy Pál készen áll arra az eshetőségre is, hogy római útja esetleg megghiúsul (ld. **1,10-13**), és ezért igyekszik a maga teljességében kifejteni azt a tanítást, melyet előszóban nyújtott volna nekik. Ennek köszönhető a levél gondolati mélysége és átfogó, ószövetségi hivatkozásokkal bőségesen alátámasztott érvelésmódja. A levél formája és stílusa egyaránt tükrözik Pál mély odaszánását Krisztus és az evangélium ügyének, mely egész életét áthatotta.

A másik fontos szakasz **15,14-33**. Itt Pál ismét abbéli vágyáról beszél, hogy evangéliumhirdetését az egyre gyarapodó létszámú római gyülekezetre is kiterjeszthesse. E szakaszból az is kiderül, hogy az apostol eredeti szándéka szerint hispániai útja közbeeső állomásaként kívánta érinteni Rómát, de ez fent említett jeruzsálemi fogsága miatt megghiúsult, bár később – igaz, fogolyként - így is eljutott a városba. Arról nincs biztos adatunk, hogy Pál kiszabadulását követően eljutott-e végül Hispániába (a mai Spanyolország területére). Egyedül Római Kelemen egy utalására hagyatkozhatunk, aki szerint Pál „nyugat határáig” jutott el utazásai során, s akkoriban Hispániát emlegették ezen a néven, hiszen ez volt a Római Birodalom egyik legnyugatibb fekvésű területe. E kijelentést azonban más források nem erősítik meg, ezért a kérdés nem dönthető el egyértelműen.

2.3 A római gyülekezet

A római gyülekezet sajátosságairól a levél utalásai, valamint a korból származó feljegyzések alapján, közvetve értesülhetünk. Nem ismeretes, hogy kiknek a közvetítésével jutott el Rómába a kereszténység (Pál és Péter apostolok csak életük utolsó éveiben fordultak meg itt), az azonban bizonyos, hogy az i. sz. I. század ötvenes éveiben már igen nagy létszámú keresztény közösség volt a birodalom fővárosában. Pál apostol a római gyülekezet tagjaival első ízben második misszióútján, korinthusi tartózkodása alatt találkozott. Ekkor ismerkedett meg egy zsidó házaspárral, Aquilával és Priscillával (ld. **ApCsel 18,1-3**). Ők azok közé a római zsidók közé tartoztak, akiknek Claudius császár i. sz. 54-ben kiadott, a zsidókat kiűző rendeletére kellett távozniuk a városból. Minden bizonnyal tőlük hallott a gyülekezetről, és esetleg azokról a súrlódásokról is, melyek a zsidó és pogány származású hívők között merültek fel, és valószínűleg a velük való találkozás nyomán fogalmazódott meg a római látogatás terve is.

A levél egyik alapvető témája a zsidók és pogányok kérdése, és feltűnő, hogy Pál igen gyakran említi párhuzamosan a zsidókat és a görögöket (utóbbin a pogányok összességét értve). Ez arra utal, hogy a római gyülekezet zsidó és pogány tagjainak eligazításra volt szükségük a két csoport viszonyára vonatkozóan. Miközben a zsidó tagok a császári rendelet miatt a városon kívül tartózkodtak, a pogányokból lett hívők száma növekedett, és a zsidó tagok visszatérését követően nézetkülönbségek alakultak ki a két csoport között. A zsidókból lett keresztények minden bizonnyal nehezen fogadták el a zsidó nép ószövetségi értelemben vett kiválasztottságának megszűnését, valamint azt, hogy a Krisztus halála és feltámadása révén a pogányok is részesültek a zsidó népnek adott ígéretekben. A pogányokból lett hívők között ellenben lábra kapott az a nézet, hogy Isten mindenestül elvetette a zsidókat. Pál

apostolnak emiatt összességében kellett foglalkoznia a zsidók és pogányok közötti viszony kérdésével, aminek nyomán e téma legnagyobb szabású kifejtését adja a levél 9-11. fejezetében, az előre elrendelés kérdéséhez kapcsolódva.

2.4 A Rómaiakhoz írt levél részletes gondolati szerkezete

A kellő mélységű bibliatanulmányozás sohasem tekinthet el egy irat gondolati szerkezetének felvázolásától. A reformáció idején Kálvin is így tett, midőn a gondolat belső útját vizsgálva előzetesen olvasói elé tárta a levél szerkezetét. Ennek legelejéről idézünk:

„Az egész levél oly rendszeres felépítésű, hogy már a bevezetése is a módszeresség szabálya szerint van szerkesztve. A művészi előadásmód nemcsak olyasmikben mutatkozik meg, amikre a maguk helyén majd figyelemmel kell lennünk, hanem legfőképpen abban, hogy főtárgyát is lépésről lépésre annak megfelelően adja elő. Mert elkezdvén apostolsága bizonyítását, ebből kiindulva átmegy az evangélium magasztalásába, s minthogy ez szükségképpen magával hozza a hitről való fejtegetést, erre tér át, miközben mintegy nyomon követi a szavak belső összefüggését. Így lát hozzá az egész levél főkérdéséhez, hogy hit által igazulunk meg, és ennek tárgyalásával foglalkozik egészen az ötödik rész végéig. Tehát ez az öt rész azt az alaptételt tárja elé, hogy egyetlen igazság van az emberek számára, s ez: Isten Krisztusban való könyörületessége, ha hittel ragadjuk meg, amikor az evangélium felajánlja. Mivel azonban az emberek egyrészt egykedvűen veszik, sőt szépítgetik bűneiket és az igazság hamis hiedelmével áztatják magukat s nem is gondolják, hogy rászorulnak a hit igazságára, legfeljebb akkor, amikor már elvesztették minden elbizakodásukat; másfelől pedig vágyaik édességétől megrészegedtek és mélységes közömbösségbe merültek, úgyhogy nem egykönnyen ébrednek rá az igazság keresésére, hacsak az isteni ítélettől való félelem meg nem rendítette őket. Pál két dolgot törekszik elérni: hogy méltatlanságukról meggyőzze őket, s miután ezt rájuk bizonyította, a kábultságot is kiűzze belőlük.”⁶

A könnyebb áttekinthetőség kedvéért pontokba és alpontokba szedve vázoljuk fel e páratlan mélységű érvelő irat gondolati felépítését:

Köszöntés és bevezetés 1,1-15

I. Hit általi megigazulás 1,16-8:27

I/1. Témafelütés

A hit általi megigazulás jelentősége, értéke. 1,16-17

I/2. KINEK VAN SZÜKSÉGE A HIT ÁLTALI MEGIGAZULÁSRA? 1,18-3,20

I/2.a.) A kinyilatkoztatást nem ismerők Isten előtti helyzete: 1,18-2,4

I/2. b.) Isten ítéletének alapelve: 2,5-16

I/2. c.) A kinyilatkoztatást ismerők Isten előtti helyzete: 2,17-3,20

I/3. MI A MEGOLDÁS AZ EMBERILEG KILÁTÁSTALAN HELYZETBEN?

I/3. a.) A megoldás minden ember számára: Jézus Krisztus helyettes, elfedező áldozata 3,21-31

I/3. b.) Krisztus igazságát Isten az embernek tulajdonítja, amikor az ábrahámi hittel ragadja meg Isten ígéretét: 4,1-25

⁶ Kálvin, i.m., 1. o.

I/3. c.) A tulajdonított igazság nyomán az ember minden segítséget megkap, hogy az élete megváltozzék. Krisztusban az ember mindent elnyer, amit Ádámban elveszített: 5,1-21

I/4. HOGYAN VÁLTOZHAT MEG VALÓBAN EGY EMBER ÉLETE?

I/4. a.) Az odaszánás jelentősége az ingyen elnyert kegyelem nyomán; a keresztség mint ennek külső kifejeződése (6. fejezet)

I/4. b.) Kitérő a gondolatmenetben 7,1-13: a törvényből való megigazulás felfogásának tarthatatlansága, a törvény szerepe az ember bűnösségének felismerésében

I/4. c.) Az odaszánás önmagában nem elegendő a bűn feletti gyakorlati győzelemhez 7,14-25

I/4. d.) A megoldás: A Krisztusban való élet lelkének törvénye győzi le a bűn törvényét 8:1-27

II. Predestináció, Izráel és a pogányok a predestináció és a hit általi megigazulás fényében 8,28-11,36

II./1. A PREDESTINÁCIÓ (ELŐRE RENDELÉS) ÉS A HIT ÁLTALI MEGIGAZULÁS KAPCSOLATA 8:28-39

II./2. IZRÁEL ÉS A POGÁNYOK A PREDESTINÁCIÓ ÉS A HIT ÁLTALI MEGIGAZULÁS FÉNYÉBEN 9:1-11:36

II./2.a.) Kik tartoznak az izráeliták közé? 9:1-29

II./2.b.) Miért nem jutott el Izráel az igazság törvényére? 9:30-10:4

II./2.c.) Hogyan lehet eljutni a hitből való igazságra? Hiányzott-e Izráel számára ennek valamelyik feltétele? 10:5-21

II./2.d.) Az Izráel kérdés a predestináció fényében 11:1-32

Izráel történelme gyakorlati példája annak, hogy Isten minden eseményt felhasznál a megváltás művének előre viteléhez: 11:11-36

III. Gyakorlati kereszténység 12,1-15,13

Befejezés 15,14-16,27

3. Köszöntés és bevezetés (1,1-15)

3.1. A köszöntés jelentősége: a kifejtendő üzenet megelőlegezése

1,1-7

1 Pál, Jézus Krisztus szolgája, elhívott apostol, kiválasztva Isten örömhírének hirdetésére, 2 melyet előre megígért az ő prófétái által a szent írásokban, 3 az ő Fia felől - aki Dávid magvából lett test szerint, 4 akiről a szentség Lelkének hatalma révén bebizonyosodott, hogy Isten Fia, a halálból való feltámadás által -, a mi Urunk, Jézus Krisztus felől, 5 aki által minden népek között a kegyelmet és az apostolságot nyertük a hitbeli engedelmesség végett, az ő nevéért; 6 akik között ott vagytok ti is, Jézus Krisztus elhívottai: 7 mindenkinek, akik Rómában vagytok, Isten szeretettjeinek, elhívott szenteknek: Kegyelem és békeség nektek Istentől, a mi Atyánktól és Jézus Krisztustól, az Úrtól.⁷

Pál apostol legtöbb leveléhez hasonlóan a Római levelet is köszöntéssel kezdi, hasonlóan többi leveléhez. Noha az apostol leveleiben sosem pusztán formai funkciója van a köszöntésnek, a Római levél eleje különösen ünnepélyes hangvétellű, s mintegy megelőlegezi a levélben kifejtendő, rendkívüli mondanivalót. Mielőtt az apostol egyáltalán a témára térne, máris érzékelteti a hirdetett üzenet jelentőségét, kiemelve a következőket:

- a. Pál „elhívott apostolnak” nevezi magát, akit Isten személyesen „választott ki” különleges üzenetének hirdetésére. Pál nem csupán azért hangsúlyozza ezt, mert a hirdetett üzenetet maga Isten nyilatkoztatta ki neki, hanem azért is, mert apostolként számos támadás érte őt, elsősorban azon zsidók részéről, akik nem fogadták el az általa hirdetett evangéliumi üzenetet. Az apostol egyértelművé kívánja tenni, hogy jóllehet a többi apostoltól eltérően nem volt szemtanúja Jézus életének, az általa hirdetett üzenet éppoly hiteles, hiszen Isten személyesen bízta rá (ld. **ApCsel 9,15-16, vö. 22,11-21**).
- b. Ugyancsak különleges hangsúlyt helyez arra az apostol, hogy azt az evangéliumot hirdeti, melyet „Isten előre megígért prófétái által a szent írásokban”. Ismét csak az a célja ezzel, hogy kihangsúlyozza: üzenete azokon a kijelentéseken alapul, melyet Isten

⁷ A Római levél e jegyzetben közölt szövege a Károli-fordításon alapul, melyet a görög szöveg alapján revideáltunk. A pontosítás tényét külön nem jelezzük, hanem a teljes levél szövegére nézve adottnak vesszük.

az Ószövetségben jelentett ki a próféták által, nem valamiféle „új” avagy „idegen” tant hirdet. Nyilvánvalóan a római gyülekezet zsidó-keresztény tagjai miatt is szükség volt ennek hangsúlyozására, hiszen Pál apostolsága nem volt általánosan elismert a zsidók körében. Ugyanezt az apostol Agrippa király előtt így jelenti ki: „Most is az Isten által atyáinknak tett ígéret reménységéért állok itt ítélet alatt, melyre a mi tizenkét nemzetségünk éjjel és nappal buzgón szolgálva reméli, hogy eljut” (**ApCsel 26,6-7**). Pál nyilvánvalóan az áldozati rendszerre mint Jézus áldozatának előképére utal itt, mely a majdani helyettes áldozatot és mennyei közbenjárást mutatja be (ld. **Zsid 9. fejt**). A zsidók többsége ugyan érdemszerző cselekedetként gyakorolta az ószövetségi áldozatokat, és ezek végzésében látta nemzeti kiválasztottságának biztosítékát, Pál azonban egyértelművé teszi, hogy ezek a cselekmények Krisztus helyettes áldozati halálát vetítették előre.⁸ Mindehhez járultak a különböző profetikus ígéretek, melyek a Messiás eljövételének közeledtével egyre részletesebb utalásokat tartalmaztak a Krisztus által megvalósuló szabadítás egyes mozzanataira.

- c. Ezt követően az apostol Krisztus személyének rendkívüliségét is érzékelteti, aki egyrészt „Dávid magvából lett test szerint”, vagyis emberi az emberi természetet magára véve teljes közösséget vállalt Izrael népével (vö. **Zsid 2,14-18**), hozzájuk hasonlóan hordozta a bűn örökségét földi természetében. Másrészt viszont „*bebizonyosodott, hogy Isten Fia, a halálból való feltámadás által*”. Jézus feltámadása világos bizonyosága volt annak, hogy Jézus nem a maga bűneiért halt meg, Isten fiaként, büntelen jellemmel élte le földi életét. Különleges jelentősége van a „szentség Lelke” kifejezésnek, mely kifejezi, amit Pál később így fogalmaz meg: „*Ugyanaz, aki feltámasztotta Krisztust a halálból, megeleveníti a ti halandó testeiteket az ő bennetek lakozó Lelke által*” (**8,11**). Jézus a megelevenítő Szentlélek hatalma révén támadt fel, de ugyanez a Lélek képes elvégezni az ember megszentelését is. Jézus feltámadása egyrészt istenfiúságának hatalmas bizonyítéka volt, másrészt viszont ígéretet jelent az ember lelki feltámadására is. Pál apostol e párhuzamot a levél 6. fejezetében fogja részletesen kifejteni.
- d. Végezetül Pál kitér Krisztus közbenjárásnak eredményére is. Az apostolok személyesen Krisztustól kapták megbízatásukat (ld. **Mt 28,18-20; ApCsel 1,4-8**), de úgy tűnik, Pál többre is utal itt: arra, hogy Krisztustól kapják azt a hatalmat is, mely által megszólíthatják és Hozzá vezethetik az embereket. Jézus maga adott ígéretet: közbenjárása révén ő maga kéri az Atyát, hogy követői elnyerhessék a Szentlélek támogatását (**Jn 14,16-17**). Az így elnyert apostolság célja nem más, mint hogy az emberek „hitbeli engedelmességre” jussanak, elfogadják Isten hatalmát, és saját életüket alávetthessék neki. Nem az tehát a Szentlélektől támogatott igehirdetés célja, hogy jól hangzó, az elmét gyönyörködtető igazságokat nyilatkoztasson ki csupán, hanem ennél sokkal több: azt a hatalmat kell közvetítenie, amely képes átformálni és Isten irányítása alá rendelni a hallgatók gondolkodását. Természetesen ez is Krisztus közvetítésével valósulhat meg. Az apostol levelének olvasóit és hallgatóit is azok közé sorolja, akik részesei lehetnek e kiváltságnak, hiszen ők is személyes elhívást kaptak Istentől.

⁸ Ezt félreérthetetlenül kifejezte a templom kárpitjának emberi kéz érintése nélkül történt kettéhasadása Jézus halálakor, ld. **Mt 27,50-52**.

3.2. Bevezetés: hálaadás a gyülekezetért, az apostol személyes indítékai

1,8-15

8 Először is hálát adok az én Istenemnek Jézus Krisztus által mindnyájatokért, hogy a ti hiteteknek az egész világon híre van, 9 mert Isten a bizonyágom, kinek lelkem szerint szolgálok az ő Fia evangéliumában, hogy szüntelen megemlékezem rólatok, 10 imádságaimban mindenkor könyörögve azért, hogy bárcsak egyszer Isten akaratából sikerülne eljutnom hozzátok; 11 mert kívánlak titeket látni, hogy valami lelki ajándékot közölhessek veletek, hogy megerősödjetek, 12 azaz, hogy közös vigasztalást nyerjünk nálatok egymás hite által, a tiétek meg az enyém által. 13 Nem akarom pedig, hogy ne tudjátok, testvéreim, hogy én gyakran eldöntöttem, hogy elmegyek hozzátok (de mindeddig megakadályoztattam), hogy köztetek is valami lelki gyümölcsöt nyerjek, mint a többi népek közt is. 14 Mind a görögök, mind a barbárok, mind a bölcsek, mind a tudatlanok iránt tartozásom van. 15 Azért amennyire rajtam áll, kész vagyok nektek is, akik Rómában vagytok, az örömhírt hirdetni.

Pál apostol legtöbb leveléhez hasonlóan itt is hálát mond a gyülekezetért. Jelentőségteljes a megfogalmazás: Pál „az ő Istenéhez” intézi hálaadását, és „Jézus Krisztus” által mond hálát – ezzel ismét Krisztus közbenjárására utal, ami által a gyülekezet növekedése is megvalósul. A Krisztus által közvetített kegyelem eredménye az, hogy a gyülekezet hitének „az egész világon híre van”. Maga a gyülekezet nem Pál apostol munkálkodása révén jött létre, amiben az apostol annak bizonyágát látja, hogy az evangélium „mozgásba lendült”, mintegy önálló életet él, s a római gyülekezet tagjai Pál közreműködése nélkül, más igehirdetők révén is eljuthattak a Krisztusban való hitre, azaz személyesen befogadhatták Krisztust és engedelmeskedhettek neki. Ez a hit köti össze ismeretlenül is Pált és a gyülekezetet.

Az apostol mindazonáltal kifejezi személyes vágyát, hogy szemtől-szembe is találkozhasson a római gyülekezettel, ám ezt alá kell rendelnie Isten akaratának. Más szóval fogalmazva: Pál, aki Isten ügyének szenteli életét, lelki küzdelmet folytat amiatt, mert érzi, elsősorban személyesen vágyakozik a gyülekezet tagjaival való találkozásra, de tudja, hogy ezt akkor valósíthatja meg, ha ez a vágya Isten akaratával is találkozik (hiszen életét ennek, nem pedig személyes vágyai megvalósításának rendeli alá). Teljesen nem lehet biztos abban, hogy ez mikor történik meg, vagy hogy egyáltalán megtörténik-e. Ez a szempont, úgy tűnik, igen nagy súllyal eshetett latba a levél megírásakor: talán ennek köszönhető, hogy Pál apostol olyan alapossággal és részletességgel járja körül Krisztus evangéliumát. Szeretné ugyanis elérni, hogy a gyülekezet átfogó tanítást kapjon erről akkor is, ha ő maga esetleg nem vagy nem belátható időn belül jutna el Rómába. Ez az óvatosság a későbbi események fényében – mint már korábban láttuk – valóban beigazolódott, hiszen Pál az eredeti terveihez képest valóban több éves késéssel, ráadásul fogolyként jutott el Róma városába.

Jelentőségteljes az is, hogy Pál miért kívánja látni a gyülekezet tagjait. Elsősorban azért, hogy hitbeli tapasztalatait oszthassa meg velük, s viszont a gyülekezet tagjai is beszámoljanak a saját hitbeli tapasztalataikról. Ezáltal kölcsönösen erősíthetik és – ismét egy jelentőségteljes kifejezés – vigasztalhatják egymást. Pál és a többi apostol leveleiben

egyaránt nagyon nagy hangsúlyt kap az a gondolat, hogy a valódi hit egyben reménység és vigasztalás is, hiszen Isten ígéretein alapul, s ezek az ígéretek a végső szabadítás és az örök élet reménységét is közvetítik. Pál e megnyilatkozása egyben azt is kifejezi, hogy az apostol maga is vágyakozott arra, hogy mások hitbeli tapasztalatai által megerősödjék. Saját hitét nem tartotta „magasabbrendűnek” azokénál, akiknek az evangéliumot hirdette, s nagyon jól tudta, hogy mások személyes tapasztalatainak meghallgatása, befogadása révén a saját hite is egyre inkább megerősödik. A személyes hittapasztalatok bensőséges megosztása volt az egyik fő forrása az őskeresztény gyülekezetek szoros testvéri közösségének, a tagokat összekapcsoló szeretetnek.

Végezetül az apostol ismét megerősíti, hogy nem személyes mulasztása, hanem a külső körülmények alakulása akadályozta meg őt mindeddig abban, hogy eljusson Rómába. Ő ugyanis „adósa” – így is fordíthatnánk: „elkötelezettje” – minden népnek, akik között megfordul, olyan értelemben, hogy Istentől kapott megbízatása szerint elkötelezte magát az evangélium hirdetésére, s életét ez a törekvés határozza meg. A „görögök és barbárok”, „bölcsek és tudatlanok” szembeállítását retorikai eszköz annak kifejezésére, hogy a megszólított népek, embercsoportok műveltségi színvonalától, előzetes Istenismeretétől függetlenül az a feladata, hogy Isten hatalmával ismertesse meg őket azáltal, hogy a *Krisztusról* szóló és *Krisztustól* származó örömhírt közvetíti. Ennek jegyében nem vonakodik attól sem – amennyiben erre határozott isteni utasítást kap – hogy az általa hirdetett evangéliumot a római gyülekezet előtt is megszólaltassa.

4.

A hit általi megigazulás témájának kifejtése, I. rész: A téma előkészítése (1,16-3,20)

4.1 Az alap gondolat kijelentése: az evangélium ereje (1,16–17)

A Rómaiakhoz írt levél az ember megjobbulásának mindenki számára egyedüli útját, a hit segítségével történő megvalósulását mutatja be. Hitre jutni azonban az evangélium megismerésével és elfogadásával lehet. Ezért kezdődik a gondolatmenet annak hangsúlyozásával, hogy minden embernek szüksége van az evangéliumra, melyből hite támadhat. (Ez szinte refrénszerűen vissza-visszatér a levélben, legteljesebb összefoglalása a 2. szerkezeti részben található: **10,12–17**) Ismerjük meg mi is szövegszerűen a levél gondolatmenetének ezt a „felütését”, részletesebben is.

1,16-17

16 Mert nem szégyellem Krisztus örömhírét, mert Isten hatalma az minden hívő üdvösségére, zsidónak először meg görögnek. 17 Mert Isten igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe, amint meg van írva: „Az igaz ember pedig hitből él”.

A mai olvasó számára különösnek tűnhet, hogy Pál az evangélium jelentőségéről szóló kijelentését így kezdi: „Nem szégyellem Krisztus evangéliumát”.⁹ Az evangéliumi tanítás ma szinte általánosan elismert azok körében is, akik nem ismerik vagy nem fogadják el azt a maga teljességében, ezért felmerülhet a kérdés, hogy mi szégyellnivaló van rajta. A választ Pál korának ismeretében adhatjuk meg. Az ősegyház tanítása szerint egy keresztre feszített ember Isten Fia, a világ Megváltója, az ókori ember számára azonban a kereszthalál a legszégyenletesebb és legnagyobb gáztetteket elkövető embereket sújtó halálnem volt. Az apostol másutt maga is úgy jellemzi a megfeszített Krisztusra vonatkozó tanítást, mint ami „a zsidóknak botránkozás, a görögöknek pedig bolondság” (**1Kor 1,22-24**). Jézus életének tanulmányozásából is tudhatjuk, hogy a zsidóság gondolkodásában oly mértékben feledésbe merült a szenvedő Messiásra mint helyettes áldozatra vonatkozó tanítás, hogy megütközést és

⁹ A görög *eüangelion* szó alapjelentése: „jó hír, örömhír”.

értetlenséget keltett, amikor Krisztus haláláról és feltámadásáról beszélt (ld. pl. **Jn 6,47-60; 12,30-36**).

A görögök számára – ez a szó itt és az 1. Korinthusi levélben egyaránt a pogányok összességét jelöli – pedig egyszerűen bolondság, képtelenség volt az, hogy valaki a bűnösökért meghaljon és feltámadjon. Ezt érzékelteti a Pál athéni beszédéről szóló beszámoló is **ApCsel 17,30-32**-ben, amikor az apostol beszédét követően „gúnyolódnak” a tanításán, noha csak érintette Krisztus feltámadásának témáját (a görögök ugyanis abban hittek, hogy a halottak a Hádészbe, vagyis az alvilágba kerülnek, ahonnan nincs visszatérés). Ezen a háttéren nagyon nagy bátorságra és egyben a hirdetett tanítás mély meggyőződéssel történő elfogadására volt szükség ahhoz, hogy valaki Krisztus áldozati halálát és feltámadását evangéliumként, örömhírként hirdesse. Pál saját állítása szerint abban a meggyőződésben teszi ezt, hogy a hirdetett evangélium Isten lelkeket átformáló hatalmát mutatja be, hiszen Krisztus a saját áldozatára hivatkozva közvetíti az Atyától a Szentlelket, akinek a befolyása nyomán megvalósulhat a lelki újjászületés.

A „zsidónak először meg görögnek” kifejezés megértése is fontos. A „görögök” megnevezés a pogányokat jelöli. Tehát az evangélium egyaránt szükséges és szól zsidóknak és pogányoknak. Először azonban a zsidóknak, mivelhogy ők őrizték az igaz Isten ismeretét és az eljövendő megváltás ígéreteit Jézus eljövele, illetve az evangélium kinyilatkoztatása előtt. „A zsidónak először” kifejezés megfelel annak, ami a pünkösd utáni apostoli igehirdetésben így hangzott: „Isten az ő Fiát, Jézust elsősorban néktek támasztván...” (**ApCsel 3,26**). A zsidók mellett azonnal említi azonban a pogányokat is, akik szintén meghívottak valamennyien, hogy az evangélium áldásaiban részesedjenek. (Vö. **ApCsel 2,39**).

Érdekes összevetni a „zsidó és görög” kifejezést a 14. versben található „görögök és barbárok” kifejezéssel. Szellemi szempontból a görögök voltak a legműveltebbek az akkori emberiségben belül. Az ő műveltségükkel nem rendelkező népek összefoglaló neve ez volt: barbárok. Vallási, lelki szempontból viszont a zsidók voltak az elsők a föld nemzetei között és hozzájuk képest pogány az összes többi nép, beleértve a görögöket is.

Az apostol tehát már itt, az első fejezetben érinti azt a kérdést, amely a hit általi megigazuláshoz vezető úton nagy téma a Római levélben, és ez a zsidók és pogányok kérdése. A zsidók általánosságban lenézték pogányokat és nem tartották őket az üdvösség egyenjogú részeseinek. A görögök és a pogányok viszont hajlamosak voltak megvetni a zsidókat és úgy gondolkodni, hogy ők mindenestül elvették azért, hogy a pogányok foglalják el a helyüket (lásd a 11. fejezetben). Az apostol rendet teremt ebben a kérdésben, részrehajlás nélkül megmutatja az igaz valóságot – nemcsak itt, hanem az egész levél folyamán is.

Pál apostol szerint az evangélium jelentősége abban ragadható meg, hogy „Isten igazságát jelenti ki”. Az „igazság” szó mögött álló eredeti kifejezés (*dikaioszüné*) valakinek az igaz voltát, gyakorlati igazságát, vagyis az igaz életét jelenti. Az evangélium bemutatja Krisztust, aki Isten igaz jellemének, szeretetének megtestesülése. Ő elmondhatta: „Én vagyok... az igazság” (**Jn. 14,6**). Az ő földi élete az igazság mértéke az ember számára. És az evangélium által nemcsak megismerjük ezt az igazságot, és nemcsak beszámíttatik nekünk kegyelemből, hanem saját személyes hitünk, elfogadásunk által részesülünk is benne. Ezt fejezi ki a „hitből hitbe” megfogalmazás is. E sokat vitatott kifejezés legelfogadhatóbb értelmezése az, hogy

Isten igazsága hit által lehet az ember tulajdona, azaz csakis akkor nyerheti el, ha élő hittel igényli, ekkor viszont az isteni igazság befogadásának egyik gyümölcse hitének növekedése lesz. John Murray ezt a következőképpen fejti ki:

„A »hitből« azt jelenti, hogy csakis »hit által« lehetünk részesei ennek az igazságnak, s így az ugyanúgy »hitből való igazság«, mint amennyire »Isten igazsága«. A »hitbe« azt az igazságot hangsúlyozza, hogy mindenki részesül ebben, aki hisz, tartozzék bármely néphez vagy kultúrához, és legyen bármilyen is hitének foka. A hit mindig Isten megszentelő igazságát hordozza magában.”¹⁰

„Az igaz ember hitből él” ószövetségi ige idézésével tanúsítja Pál apostol, hogy a hit általi megigazulás – ami az evangélium fő üzenete és e levél fő témája – a valóságban nem új tanítás. Az idézet ugyanis **Hab 2,4**-ből származik, ahol arra utal, hogy a gonoszság tobzódása és Isten ennek nyomán bekövetkező ítélete háttérén az igaz ember hite, Istenre történő ráhagyatkozása révén nem csupán megmenekül az ítélettől, hanem lelki értelemben is „élni fog”. Képes lesz az isteni szeretet követésére itt a földön, s ennek nyomán el fogja nyerni az örök életet is. Mivel az eredeti szövegben jövő időben áll az a kijelentés, az egész mondat jelentését kb. így lehetne visszaadni: az igaz ember nemcsak e pillanatban él a hite által, hanem mindenkor élni fog általa. Az élő, valóságos hit összekapcsol az örökkévaló, mindenható Istennel és örök, teljes életet közvetít az embernek. Itt az apostol már előre hangsúlyozza a teljes értelemben vett hit – vagyis az Istenre való teljes, bizalmon alapuló ráhagyatkozás - szerepét abban, ahogyan az ember Isten igazságának részesévé válhat, s ez lesz a levél egyik kulcskérdése.

4.2 A pogányok helyzete Isten előtt (1,18–2,16)

A bevezető és a kifejtés alaphangját megadó kijelentést követően az apostol látszólag egy egész más témáról kezd el beszélni. Egészen **3,21**-ig nem a hit általi megigazulás témájával, hanem alapvetően a pogányok és a zsidók bűnösségével, elveszett állapotával, Isten kegyelmére való rászorultságával foglalkozik. Vajon mi lehet a látszólagos váltás oka?

A logikai kapcsolat végiggondolása nyomán elmondhatjuk, hogy az apostol gondolatmenete a „zsidók és görögök” kérdésköréhez kapcsolódik, amelyet már röviden érintett a korábbiakban. Most szükségét érzi, hogy mielőtt a hit általi megigazulás tételes kifejtésére rátérne, tisztázza a pogányok és zsidók Isten előtti helyzetét, s azt, hogy miért van egyáltalán mindkét csoportnak szüksége a hit általi igazságról szóló evangélium befogadására. Tehát miután az apostol tett egy alapvető kijelentést az evangéliumról, nem annak részletes kifejtésével folytatja tanítását, hanem előbb megmutatja – és a téma szempontjából nagyon is helyénvaló, hogy megmutassa - az egész emberiség – pogányok és zsidók – bűnben elveszett állapotát. Különösen indokolja ezt az, hogy a római gyülekezet is vegyes összetételű volt, zsidó és pogány származású hívők egyaránt voltak benne.

Miért vizsgálja külön-külön az apostol a „pogányok” és a zsidók helyzetét? Nem azért, mert születésüknél fogva különbözőek lennének. Hiszen több ízben is olvashatjuk a levélben: „zsidók és görögök mindnyájan bűn alatt vannak” (**3,9**), „hogy az egész világ Isten ítélete alá essék” (**3,19**), „mert nincs különbség zsidó meg görög között” (**10,12**), „mindnyájan vétkeztek, és szűkölködnek az Isten dicsősége nélkül” (**3,23**). A különválasztás oka az, hogy

¹⁰ John Murray: *The Epistle to the Romans*. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1968, 32. o.

más a viszonya a hitet nyújtó evangéliumhoz azoknak, akik azt nem ismerik, és más azoknak, akik kapcsolatba kerülhettek „a törvényben az ismeret és igazság formájával”.

Itt Pál apostolnak a gondolatmenetet nem túlságosan megterhelő, másfelé el nem vivő kérdést kell röviden megválaszolnia: Lehetséges-e a pogányok üdvössége, örök élete akkor, ha ők hitre nem juthatnak, hiszen az evangéliumot sem ismerik? Nem jóval nehezebb-e a sorsuk, mint a kinyilatkoztatást ismerő választott népnek (a zsidónak, majd aztán a bibliai kereszténynek)? Igazságos-e Isten, hogy ilyen különbségeket enged meg ember és ember között évszázadokon át, a történelem során?

Az előző két verssel fennálló szoros logikai kapcsolatot hangsúlyozza az is, hogy a „mert” szó (a görögben az oksági kapcsolatot jelölő „gar” partikula) szerepel a 18. vers elején. Az egész mondatnak igen nagy a jelentősége, mert azt fejezi ki, hogy Isten haragja jogosan sújtja az emberiséget, mert ők maguk tartóztatják fel az „igazságot hamissággal”. Pál a továbbiakban ezt a tézist fejti ki a maga mélységében.

1,18–23

18 Mert nyilvánvaló Isten haragja a mennyből, az emberek minden istentelensége és hamissága ellen, akik az igazságot hamissággal tartóztatják fel. 19 Mert ami Isten felől tudható, nyilvánvaló előttük, mert Isten kijelentette nekik: 20 mert ami Istenben láthatatlan, azaz örökkévaló hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva az ő alkotásaiból világosan megérthető, így hát nincs mentségük. 21 Mert bár Istent megismerték, mindazonáltal nem Istenként dicsőítették, hálát sem adtak neki, hanem okoskodásaikban hiábavalókká lettek, és balgatag szívük megsötétedett. 22 Magukat bölcseknek vallották, ezért oktanokká lettek, 23 és az örökkévaló Isten dicsőségét felcserélték a mulandó emberek, madarak, négylábú állatok és csúszómászók képmásával.

Az apostol pogányokon kezdi az emberiség elveszett állapotának kifejtését. Azt gondolnánk, talán azért, mert bűnösebbeknek tartja őket. De látni fogjuk, hogy nem így van, hanem inkább fordítva. Úgy tűnik, hogy azért szól először a pogányokról, hogy utána még drámaibb erővel mutasson rá arra, hogy gyakorlati magatartásukat illetően a zsidók sem különbek, a nekik adott nagy világosság ellenére sem. Felelőségük, vétkességük ezért nem kisebb, hanem nagyobb.

Az is érdekes, hogy a pogányok bűnös állapotának bemutatását nem az erkölcsi bűnök felsorolásával kezdi, amint várnánk. Legelőször a Teremtő és a minden jót adományozó Istennel szembeni önző, hálátlan, hitetlen, lázadó magatartásra mutat rá az apostol, ami egyetemes és alapvető emberi bűn. Minden további rossz ennek a gyümölcse és következménye.

Az írott kinyilatkoztatás ismerete nélkül is létezik két nagy tény, mely a pogányokat is természetes módon Isten keresésére és iránta való szeretetre, engedelmességre készítetné: a természet tanúságtétele és a lelkiismereté. Először az előbbiről szól az apostol. Azt állítja, hogy a természet világosan utal egy hatalmas bölcs és szeretetteljes felsőbb Lény létezésére.

És az ember látná, értené ezt a tanúságtételt, ha nem lenne egész lénye hitetlen és lázadó. Ugyanazt mondja tehát az apostol itt, mint másutt is az Ige: **Zsolt. 19,1–5; Csel 14,16–17.**

A hitetlenség és lázadás lelkülete abban áll, hogy az ember nem akar tudomást venni Istenről, mert nem akar tudni a neki járó hála és engedelmesség kötelezettségéről. Ez a hitetlensége és lázadása ugyanakkor vakká, „balgataggá” teszi: a teremtett dolgokat imádja a Teremtő helyett. Ez nemcsak ésszerűtlen és igaztalan, hanem méltatlan és lealacsonyító is az ember számára. Sokkal méltóbb lenne hozzá és sokkal inkább felemelné őt, ha a csodált dolgok Teremtőjét imádná. Azt mondhatjuk, hogy ez a mai napig így van. Az ember a tudományban, a művészetekben és az élvezetekben imádja a természetet, a benne rejlő bölcsességet és szépséget, valamint az embert, az emberi képességeket és teljesítményeket. Mindezek azonban csak a teremtményekben tükröződő, rész szerinti dicsőség és érték. Fölöttük áll a tökéletes Teremtő, akitől mindezek származnak.

Az „Isten haragja” kifejezés is igen elgondolkodtató: a jogosság és az igazság alapján az ember viselkedése a legszigorúbb ítéletre és büntetésre méltó. Isten jellemében azonban csodálatos egységben van az igazság és az irgalmasság. Miközben gyűlöli, megveti a bűnt az emberben, őt magát mint szerencsétlen, elveszett teremtményét szereti, megmenteni kívánja.

1,24–31

24 Azért Isten is kiszolgáltatta őket szívük tisztátalan kívánságainak, hogy egymás testét meggyalázzák: **25** őket, akik Isten igazságát hazugsággá változtatták és a teremtett dolgokat tisztelték és szolgálták a teremtő helyett, aki mindörökké áldott. **26** Azért Isten kiszolgáltatta őket a tisztátalan indulatoknak, mert asszonyaik is elváltoztatták a természet folyását természetellenesre: **27** hasonlóképpen a férfiak is, a női nemmel való természetes együttélést elhagyva, egymásra gerjedtek bujaságukban, férfiak férfikkal fajtalanok, s elvették önnön tévelygésük méltó jutalmát. **28** És amiképpen nem méltatták Istent arra, hogy megismerjék őt, akképpen Isten kiszolgáltatta őket méltatlan gondolkodásra, hogy illetlen dolgokat cselekedjenek. **29** Telve vannak minden hamissággal, paráznasággal, gonosszággal, kapzsisággal, rosszasággal; irigységgel, gyilkossággal, öncélú elsőbbség keresésével, álnoksággal, rossz erkölccsel; **30** gonosság mesterei, rágalmazók, istengyűlölők, dőlyfősek, kevélyek, dicsekedők, rosszban mesterkedők, szüleiknek engedetlenek, **31** oktalanok, összeférhetetlenek, szeretet nélkül valók, engesztelhetetlenek, irgalmatlanok.

Az eredeti szövegben a 24. versben a *paredoken* szó áll, mely azt jelenti: „átadta, kiszolgáltatta”. Nem arról van szó tehát, hogy Isten vitte volna őket bele ezekbe a gonosz dolgokba, vagy bocsátotta volna rájuk őket mintegy büntetésül, hiszen Istentől semmi gonosz és rossz nem származik (**Jak. 1,13, 17**). De mivel gőgjükben és hitetlenségükben elutasítják maguktól Istent, magukra hagyja őket, átadja, kiszolgáltatja a saját, bűn miatt megromlott kívánságaiknak. Ismeretes, hogy az apostol korabeli Rómában az erkölcsi elfajulás súlyos beérlelődése volt tapasztalható a szexuális élet terén, az emberi kapcsolatokban, a vagyoni dolgokban és az élet más területein – csakúgy, mint napjainkban. Pál azért említheti kiemelt helyen a homoszexualitást, mert az azonos neműek kapcsolata – különösen a férfiaké, de

kisebb mértékben a nőké is –általánosan elfogadott volt nem csupán Rómában, hanem ezt megelőzően már az ókori görög világ fénykora idején, az i.e. 6-5 században is.¹¹

Elgondolkodtató azonban, hogy távolról sem csupán a szexuális bűnöket látja tragikusnak az apostol és az ihletett ige: a kapzsiság, a versengés, a dölyfösség, a dicsekedés, a rosszban mesterkedés, az összeférhetlenség, az engesztelhetetlenség és irgalmatlanság stb. mind ott vannak ezen a nyomasztó bűnlistán, noha ezeket hajlamosabbak vagyunk enyhébben megítélni.

1,32

32 Kik jóllehet ismerik Isten ítéletét, hogy akik ilyeneket művelnek, halálra méltók, mégis nemcsak cselekszik mindezt, hanem egyet is értenek azokkal, akik így cselekszenek.

Az apostolnak a pogányok – és általános értelmében minden ember - erkölcsi vétkeességét taglaló gondolatmenete ebben a jellemzésben csúcspontot ér el: „*Nem csupán cselekszik [a felsorolt gonoszságokat], hanem az akképpen cselekvőkkel egyet is értenek*”. Az ember lelkében a lelkiismeret révén érvényesül egy természetes „ellenségeskedés” a bűnnel szemben (vö. **1Móz 3,15**). Ennek megjelenési formája a bűntudat, amely azt fejezi ki, hogy az ember szégyelli magát az elkövetett bűn miatt, és fájjalja azt. Különösen nyilvánvaló ez gyermekek esetében. E természetes bűntudat azonban sajnos elfojtható, és az ember eljuthat egy olyan állapotba, amikor már nem látja az elkövetett gonoszság súlyát, megkeményedik a bűnben, és elveszíti a lelkében jelenlevő erkölcsi ellenkezést is. Mindez szinte észrevétlenül történik azáltal, hogy az ember életében szokássá válik a gonoszság cselekvése. Kálvin gondolatait idézzük:

„Ez már a gonoszság csúcspontja, amikor a bűnös annyira szemérmetlenné válik, hogy egyrészt vétkeiben tetszeleg s nem tűri, hogy ezekért őt gáncsolják, másrészt ugyanezeket másokban helyeselve támogatja. Ezt a reménytelen gonoszszágot így jellemzi a Szentírás: »Dicsekednek, amikor gonoszt cselekedtek« (**Péld 2,14**). Hasonlóképpen: »...dicsekedett gonoszságában« (**Ezék 16,25**). Mert aki szégyelli magát, az még gyógyítható. Ahol azonban a vétkezés megszokása folytán a szemérmetlenség oly nagy fokra hágott, hogy a bűnök erényekként tetszéssel és helyesléssel találkoznak, ott már egyáltalán nincs remény a megjobbulásra... A nyomorult emberek, elvetvén minden szemérmességet, Isten igazságával szemben vállalják a bűnök védelmét.”¹²

2,1–5

1 Azért hát nincs mentséged, óh ember, bárki légy, aki ítélkezel: mert amit másnál megítélsz, azzal önmagadat kárhoztatod, mivel te, aki ítélkezel, ugyanazokat műveled. 2 Tudjuk pedig, hogy Isten ítélete igazság szerint van azokon, akik ilyesmiket cselekszenek. 3 Vagy azt gondolod, óh ember, aki

¹¹ Ennek bizonyítékai többek között azok a görög vázaképek, melyek egyértelműen homoszexuális férfiakat ábrázolnak. E téma Platón dialógusaiban is gyakorta megjelenik. Az ókori női homoszexualitásra vonatkozóan szinte alig található forrás, ezek közül legjelentősebbek a Lesbosz szigetéről származó Szapphó görög költőnő versei, melyek nyomán „leszbikusoknak” nevezik a homoszexuális kapcsolatban élő nőket.

¹² Kálvin: i.m., 31. o.

megítéled azokat, akik ilyeneket cselekszenek, és te is azokat cselekszed, hogy te elkerüld Isten ítéletét? 4 Semmibe veszed-e az ő jóságának, elnézésének és hosszútűrésének gazdagságát, nem tudva, hogy Isten jósága megtérésre indít téged? 5 Te azonban keménységed és meg nem tért szíved szerint gyűjtesz magadnak haragot a harag és Isten igazságos ítélete kijelentésének napjára.

A görög szövegben a „nincs mentséged” helyén az *anapologétosz* szó szerepel, mely összefüggésben áll a „védőbeszéd” jelentésű *apológia* szóval, s így adható vissza: „védhetetlen, amire/akinek nincs mentség(e)”. Mások cselekedeteinek megítélésénél minden emberről kiderül, hogy tudja, mi az erkölcsileg helytelen és mi helyes, hiszen lelkiismeretünk készíttetési nyomán meg tudjuk különböztetni a helyes cselekedetet a helytelentől. A gond ott van, hogy az ember mások életében megítéli ugyan a helytelen cselekedeteket, önmagát viszont ugyanazért felmenti. Ha viszont merünk ítélkezni mások felett, de ugyanakkor magunkban megtűrjük a bűnt, akkor ez annyi, mint Isten kihívása:

- Mintha csak kérkednénk azzal, hogy mások vétkesek és velük kapcsolatos elmarasztaló ítéletünk jogos, de mi a magunk vétkei felől ugyanakkor biztonságban lévőnek tekintjük magunkat, arra számítva vagy azt állítva, hogy mi elkerüljük Isten ítéletét. Az emberi természet jellegzetes „szelektív vakságának” megnyilvánulása ez.
- Mások feletti ítélkezésünkkel megvetjük Isten jósága, elnézése, hosszútűrése gazdagságát, amelyet megtérésünk reményében tanúsított irántunk. E „megvetés” teljességre jutása ugyanazt eredményezi, mint amit az apostol korábban a teremtett világ bizonyosságainak figyelmen kívül hagyásáról mondott: a hála megfakulása, vagy akár teljes megszűnése, és a hamis magabiztosság növekedése, ami az embert öngigazulttá, elvakulttá teszi. Pál szemléletesen fejezi ki ezt „a haragot gyűjtesz magadnak” kifejezéssel: aki képtelen saját bűnös állapotának felismerésére, önelégült módon igaznak tartja magát, és ha megmarad ebben az állapotban, akkor előfordulhat, hogy csak a kárhozzátó ítéletkor szembesül valódi állapotával, ekkor viszont már nem tud megváltozni. Jézus is szemléletes módon fejezte ki ezt a gazdag ember és Lázár példázatában (Luk 16,19-31).

2,6–13.16

6 Aki mindenkinek megfizet az ő cselekedetei szerint: 7 azoknak, akik a jó cselekedetekben kitarva dicsőséget, tisztességet és halhatatlanságot keresnek, örök étellel; 8 Azoknak pedig, akik viszálykodók és akik nem engednek az igazságnak, hanem a hamisságnak engednek, búsulással és haraggal.

9 Nyomorúság és ínség minden gonoszt cselekvő ember lelkének, zsidónak először meg görögnek; 10 dicsőség pedig, tisztesség és békesség minden jót cselekvőnek, zsidónak először meg görögnek: 11 Mert Isten előtt nincs személyválogatás. 12 Mert akik törvény nélkül vétkeztek, törvény nélkül vesznek is el: és akik a törvény alatt vétkeztek, törvény által lesznek megítélve ... 16 azon a napon, melyen Isten megítéli az emberek elrejtett dolgait az én evangéliumom szerint, Jézus Krisztus által.

A 6-8. versek azt fejezik ki, hogy Isten egységesen a cselekedeteik szerint ítéli meg az embereket, mégpedig vallási hovatartozásuktól függetlenül. Egyetemes mércét alkalmaz az ítéletben, s ennek mércéje alapvetően a következő: miként viszonyul az ember ahhoz a jóhoz, melyet Isten részéről megtapasztalt, illetve – ha nem ismeri a kinyilatkoztatást – azokhoz a

készítésekhez, melyek elsősorban lelkiismeretén keresztül érik. Jelentőségteljes a 7. versben ez a meghatározás: „a jó cselekedetekben kitartva”, a 8. versben pedig ez: „nem engednek az igazságnak, hanem a hamisságnak engednek”. Az apostol arra utal itt, hogy az emberek erkölcsi minőségét az adja, hogy milyen cselekedetek jelennek meg, rendszeresen, szokásszerűen az életükben.

Ismét megjelenik „a zsidónak először, meg görögnek” kifejezés (9–10. vers), és a 11. vers rögtön értelmezi is jelentését: „Mert nincs Isten előtt személyválogatás”. Újra azt hangsúlyozza tehát az apostol, hogy zsidók és pogányok egyformán Isten teremtményei, ítéletük is méltányosan, egyenlőképpen történik, megmentésükre is egyformán vágyakozik Isten irgalmassága. Itt az apostol már megelőlegezi azt a gondolatot, hogy a pogányok és a zsidók egyképpen szenvednek bűnös cselekedeteik következményeitől, és egyképpen részesülnek „a dicsőségben, tisztességben és békességben”, amennyiben eljutnak az Isten igazságával összhangban álló életre.

Megfigyelhetjük azt is, hogy mind a zsidók, mind a pogányok megítélése az örök erkölcsi törvény szerint történik, de nem annak ismerete, hanem annak cselekvése szerint. A cselekvés kívánalmát pedig az ismeret mértékéhez szabja Isten. Így a pogányokon nem az írott törvény cselekvését kéri számon, hanem a lelkiismeret törvényét, amint ezt a továbbiakban látni fogjuk. A zsidók esetében viszont az írott törvény a mérték, de nem elégséges annak hallgatása vagy ismerete, hanem a „betöltése” kívántatik meg.

2,13–15

13 Mert nem azok igazak Isten előtt, akik a törvényt hallgatják, hanem azok fognak megigazulni, akik a törvényt betöltik. 14 Mert mikor a népek, akiknek nincs törvényük, természettől a törvény dolgait cselekszik, akkor ők, törvényük nem lévén, saját maguk a törvény. 15 Bemutatják, hogy a törvény cselekedete be van írva a szívükbe, s erről együttesen bizonyosságot tesz a lelkiismeretük és a gondolataik, amelyek egymást kölcsönösen vádolják vagy mentetik.

E közbeiktatott gondolatmenetet tartalmazó versek kulcsfontosságúak a kinyilatkoztatást nem ismerők üdvösségének kérdése szempontjából. Nem csupán azt teszik egyértelművé, hogy Isten a lelkiismereten keresztül azokat is képes megszólítani, akik nem nyertek róla közvetlen kinyilatkoztatást – ez Pál idejében a zsidókon kívül minden népre igaz volt. Az is világosan kiderül belőlük, hogy Isten az őt nem ismerők gondolatait is befolyásolni, gondolkodásukat irányítani tudja készítményei által.¹³ Számos kultúra tanúskodik továbbá arról, hogy Isten szinte a megszólalásig hasonló felismerésekre vezette el az őt közvetlen értelemben nem ismerő népeket is, mint amelyek a Szentírásban megfogalmazódnak. Kálvin találóan foglalja össze, hogyan erősíti meg a tapasztalat is a fenti versek tanítását:

„Nem kell ebből a szakaszból arra következtetni, hogy bennük van az emberekben a törvény teljes ismerete; hanem az igazságnak csak bizonyos magvai vannak beoltva természetükbe. Ezek megnyilvánulásai például, hogy a pogányok vallásokat alapítanak, a házasságtörést, lopást és emberölést törvényekkel büntetik s a kereskedelemben és szerződéseken a jóra való becsületességet ajánlják. Mert ezzel tanúságot tesznek arról, hogy

¹³ Számos példáját találjuk ennek a Szentírásban, lásd pl. a következőket: Józs 2,8-13 (Ráháb); 1Kir 10,1-13, vö. 2Krn 9,1-12 (Sába királynője); Mt 8,5-13, Luk 7,1-10 (a kapernaumi százados), stb.

nem ismeretlen előttük az, hogy Istent tisztelni kell, hogy a házasságtörés, lopás és emberölés bűnök, és hogy a becsületesség dicséretre méltó dolog. S ebből a szempontból mindegy, hogy milyennek képzelik Istent, vagy hogy hány istent alkotnak maguknak.

Az sem számít, hogy a másik ember feleségének, birtokának, vagy bármi egyéb dolgának kívánását megengedik-e maguknak, vagy hogy szemet hunynak-e a haragnak és gyűlölködésnek. Mert amiről tudják, hogy az elkövetése bűn, azt nem szabad kívánniuk sem... Tulajdon lelkiismeretük bizonyágtétele ezer tanúval felér...

Van tehát valamiféle természetes megértése a törvénynek, mely ezt jónak és kívánatosnak, amazt pedig utálatosnak mondja. Figyeljük meg azonban, mily finoman jellemzi a lelkiismeretet, amikor azt mondja, hogy jutnak eszünkbe olyan gondolatok, melyekkel védelmezzük, amit helyesen cselekedtünk, viszont olyanok is, melyek vétkeink miatt vádolnak minket és azokat ránk is bizonyítják.”¹⁴

5.3 A zsidó nép helyzete (2,17–3,23)

2,17–24

17 Íme, te zsidónak nevezed magad, a törvényre hagyatkozol, és Istennel dicsekszel, **18** és ismered az ő akaratát, és dönteni tudsz amellett, ami a legjobb, mivel a törvényből megtanítottak rá, **19** és azt hiszed magadról, hogy a vakok vezetője, a sötétségben levők világossága, **20** az oktalanok tanítója, a kiskorúak mestere vagy, mivel a törvény révén tiéd az ismeret és igazság formája.

21 Te azért, aki mást tanítasz, magadat nem tanítod? Aki azt hirdeted, hogy ne lopj, magad is lopsz? **22** Te, aki azt mondod, ne paráználkodjál, paráználkodol? Te, aki utálod a bálványokat, szentségtörő vagy? **23** Te, aki a törvénnyel dicsekszel, a törvénynek áthágása által meggyalázod Istent? **24** Mert Isten nevét miattatok káromolják a népek között, amint meg van írva.

A pogányok állapotának bemutatása után az apostol a zsidók gondolkodásmódjának és cselekedeteinek jellemzésére tér át. Elsősorban arra hívja fel a figyelmet, hogy a zsidók a kinyilatkoztatás ismerete folytán tartják magukat kiváltságosoknak, és helyezik magukat azok fölé, akik nem ismerik a kinyilatkoztatást. A következő kifejezések ragadhatják meg figyelmünket:

- „a törvényre hagyatkozol”,
- „Istennel dicsekszel”,
- „a vakok vezetője, sötétben lévők világossága, balgatók tanítója, kiskorúak mestere vagy”.

Pál egyetlen, de sokatmondó kijelentéssel összegzi a zsidók állapotának jellemzését: „a törvény révén tiéd az igazság és az ismeret formája” A törvény ismerete önmagában csak „formai keretet” ad a hitnek, de nem egyenlő a valódi istenismerettel. Ez utóbbi ugyanis – a formát kitöltő „tartalom” – ugyanis csak az Istennel szerzett személyes hittapasztalatok révén szerezhető meg. Nagy önbecsapás, ha valaki valóságos tapasztalat nélkül „dicsekszik” formai ismeretével, s tekinti magát emiatt jobbnak másoknál. Természetesen nem csupán a Pál korabeli zsidóság forgott abban a veszélyben, hogy a pusztán formai ismeret birtoklása okán elbizakodottá válik. Ugyanígy fennáll a veszély azon keresztények esetében is, akik hitüket a formai ismerettel és vallásgyakorlással azonosítják, s nem látják szükségét a személyes hittapasztalatoknak.

¹⁴ Kálvin: i.m., 41–42. o.

Különösen tragikus ez azért – jelenti ki az apostol – mert az ilyen emberek ugyan nyíltan vagy burkoltan „dicsekszenek” ugyan formai vallásosságukkal, de a saját életük sem áll összhangban a törvény elveivel. Noha van elméleti tudásuk Istenről, cselekedeteikkel meghazudtolják ezt, mert ugyanúgy élnek, mint azok, akiket lenéznek (az apostol olyan súlyos bűnökkel érzékelteti ezt, mint a lopás, a parázñaság, a bálványozás). Állapotuk tehát még rosszabb, mint a nem hívőké, mert vallásosságuk önigazulttá, saját hiányosságaikra vakká teszi őket. Kálvin is saját korának kereszténységére alkalmazza ezeket az igéket, amikor a következőket írja:

„Amint egykor rászolgáltak a zsidók erre a dorgálásra, mert a törvény pusztá ismeretében elbizakodva semmivel sem éltek különbül, mintha nem is lett volna törvényük, azonképpen óvakodnunk kell, hogy ma ellenünk ne forduljon ez a feddés. Pedig bizony nagyon ráillik sokakra, akik az evangéliumnak ismeretével kérkednek s emellett éppen úgy el vannak merülve a tisztátalanság mindenféle nemében, mintha az evangélium nem az élet szabálya volna. Ne játsszunk tehát olyan nyugodtan az Úrral s ne felejtsük el, milyen ítélet függ azok feje felett, akik Isten Igéjét pusztá fecsegéssel fitogtatják... Ne dicsekedjünk a külső bálványozásnak körünkben való eltávolításával annyira, hogy közben megfeledkezzünk a lelkünkben lappangó istentelenség önmagunkból való teljes kiirtásáról és gyökeres kitépéséről.”¹⁵

Egy mai amerikai szerző saját tapasztalatai alapján a következőképpen fogalmazza meg azt, hogy a pusztán formai vallásosság mennyire vakká teheti az embert arra, hogy mélyebb, személyes lelki tapasztalatokra van szüksége:

„Lehet, hogy az intézményes vallások az eddig ismert leghatásosabb pótszernek bizonyulnak, mellyel a megváltó Isten ismeretét akarjuk helyettesíteni. Nagy veszély rejlik az önelégültségben. Elfogadtuk a tanításokat, és hetente járunk istentiszteletre, így elégedetten nyugtázzuk, hogy biztonságban vagyunk Isten nyája között. Miért ne lennénk, hiszen ott vagyunk az egyházban és Isten Igéjében, így hát biztosan megtaláltuk Istent. Tényleg megtaláltuk?

Az egyháztagságot és a hitvallást tévesen azonosítják az újjászületés tapasztalatával. Mivel körülöttünk mindenkinek nagyjából hasonló tapasztalata van, mint nekünk, nem érzékeljük a veszélyt és a mélyebb tapasztalat szükségességét. Ez a helyzet napjainkban majdnem mindegyik egyházra és felekezetre jellemző, és az a hamis meggyőződés, hogy a vallást az ismeret, a hitvallás és a gyülekezetbe járás révén találtuk meg, odavezet, hogy Istent inkább a kényelem forrásának tekintjük, mintsem mindennapi életünk központjának.”¹⁶

2,25–29

25 Mert hasznos ugyan a körülmetélkedés, ha a törvényt megtartod; de ha a törvényt áthágod, a te körülmetélkedésed körülmetéletlenséggé lett. 26 Ha tehát a körülmetéletlen ember megtartja a törvény parancsolatait, az ő körülmetéletlenségét vajon nem körülmetélkedésül tulajdonítják neki? 27 És a természettől fogva körülmetéletlen ember, ha a törvényt megtartja, megítél téged, aki a betű és körülmetélkedés mellett is a törvény megrontója vagy. 28 Mert nem az a zsidó, aki látszatra az; sem nem az a körülmetélés, ami kívülről van a testen: 29 Hanem az a zsidó, aki belsőleg az; és a szív lélekben, nem betű szerint való

¹⁵ Kálvin: i.m., 45–46. o.

¹⁶ Jim Hohnberger: *Menekülés Istenhez* (ford. Takács Szabolcs), BIK Könyvkiadó, Budapest, 2007, 33-34. o.

körülmételése az igazi körülmételkedés, melynek dicsérete nem emberektől, hanem Istentől van.

Itt is fontos igazságot jelent ki az apostol. Míg az ember hajlamos vallásossága alapján „kiváltságosnak” gondolni magát, Isten a cselekedetekben megnyilvánuló igazságosságot tudja csak elfogadni. Ez pedig teljesen független attól, hogy formailag vallásos-e valaki vagy sem. Pál utal itt a körülmételkedés valódi jelentőségére is: nem csupán a szövetség formai jegyének tekinthető e cselekmény, hanem mélyebb értelemben a „szív körülmételését”, a büntől való elszakadást jelképezi. Ha ez a lelki magatartás hiányzik, nincs valódi jelentősége a körülmételkedésnek, azonban ennek fordítottja is igaz: formai körülmételkedés (vagy keresztények esetében: bemerítkezés) nélkül is készséges lehet valaki arra, hogy a lelkiismeret készítéseit követve cselekedje Isten akaratát. Sok keresztény is téved akkor, amikor valakinek az erkölcsi minőségét azon méri le, hogy az illető formailag hívó-e vagy sem. Kálvin is óva intett ettől a maga korában:

„Azt gondolták a zsidók, hogy a körülmételkedés már önmagában alkalmas cselekmény az igazság megszerzésére... A körülmételkedésnek megfelelő cselekedet a tökéletesség. Így lehet beszélni a mi keresztségünkről is. Ha valaki pusztán a keresztség vizében való bizakodásra támaszkodva azt gondolná, hogy megigazult, mintha már e cselekmény révén megszerezte volna a szentséget, annak szemé elé kell állítani a keresztség célját, hogy ti. a keresztség által az Úr az élet szentségére hív minket...”¹⁷

A körülmételkedésen és a keresztségen túl érvényes a fenti okfejtés mindennemű egyházszerzetben vagy egyházi névben való bizakodásra is. A külső odatartozás semmit sem ér, ha hiányzik a lelki közösség. Viszont a lelki közösség e külső jegyek híján is valóság és érték. A körülmételkedés „használ akkor, ha az ember a törvényt megtartja”. Hasonlóképpen „hasznos” a keresztség és az Ige szerinti hívó néphez vagy névhez tartozás is, ha a lelki közösség és azonosság is megvan. (Vö. **Fil. 3:3**)

„A farizeusok Ábrahám gyermekeinek vallották magukat. Jézus elmondta nekik, hogy ez csak akkor érvényes, ha Ábrahám cselekedeteit művelik. Ábrahám igaz gyermekeinek hozzá hasonlóan Istennek engedelmeskedő életet kell élniük... Az Ábrahámától való testi leszármazás önmagában értéktelen, ha nincsenek vele lelki kapcsolatban, vagyis ha nem ugyanaz a lelkület munkálkodik bennük, és nem ugyanazokat a dolgokat cselekszik, akkor nem az ő gyermekei.

Ez az alapelv ugyanúgy érvényes az apostoli jogfolytonosság kérdésében... Az apostoli jogfolytonosság sem az egyházi hatalom továbbadásában rejlik, hanem a lelki rokonságban. Az apostoli jogfolytonosság valódi bizonyítéka az apostoli lelkülettől indított élet, az általuk tanított igazság továbbadása és elhívése. Ez teszi az embert az evangélium első tanítóinak egyenes leszármazottjává.”¹⁸

3,1–8

1 Menyiben különb hát a zsidó, vagy micsoda haszna van a körülmételkedésnek? 2 Minden tekintetben sok. Mindenekelőtt az, hogy Isten rájuk bízta a beszédeit. 3 Hogy van tehát? Ha egyesek nem hittek, vajon az ő hitetlenségük nem teszi hiábavalóvá Isten hűségét? 4 Távól legyen! Sőt inkább Isten legyen igaz, minden

¹⁷ Kálvin: i.m., 47–49. o.

¹⁸ E. G. White: *Jézus élete*, Bp., 1989, 395. o.

ember pedig hazug, amint meg van írva: „Hogy igaznak ítéljenek beszédeidben, és győzedelmes légy, mikor vádolnak téged.” 5 Ha pedig a mi igazságtalanságunk Isten igazságát bizonyítja, mit mondjunk? Vajon Isten igazságtalan, hogy haragjával sújt minket? Emberi módon szólok. 6 Távol legyen! Mert akkor miként ítéli meg Isten a világot?

7 Mert ha Isten igazsága az én hazugságom által bizonyul igen gazdagnak, az ő dicsőségére, miért állok még én is ítélet alatt, mint bűnös? 8 Vajon a rosszat cselekedjük-e, hogy abból jó származzék? Ezzel rágalmaznak minket, és egyesek azt mondogatják, hogy mi így beszélünk, akik igazságosan marasztalhatók el.

Felvethető ezek után a kérdés, hogy ha ennyire egyenlő a zsidó és a pogány Isten előtt, van-e valami kiváltsága akkor egyáltalán a zsidó népnek? Erre ad döntő felelet az apostol.

„Isten rájuk bízta a beszédeit” – ez valóban igen nagy kiváltság. Nagy előny, lehetőség volt adott a zsidóknak Isten megismerésére, a lelki növekedésre és a pogányokért való szeretetszolgálatra. Istennél csak ilyen természetű kiváltság létezik. Csakis az ilyen kiváltság adományozása egyeztethető össze minden nép és ember iránt egyenlőképpen igazságos és irgalmas jellemével. Olyan kiváltság, amely valamiféle személyválogató előnyt biztosítana a bánásmódban vagy az ítéletben egyeseknek vagy egy kiválasztott népnek – Isten előtt nem létezik. És az ilyenfajta kiváltsággal mindig együtt jár a megnövekedett felelősség is. Ebben is Isten igazságossága érvényesül.

Hasonlóképpen nyilatkozott Jézus egykor hasonló kérdésben a samáriai asszonynak is: az üdvösség, a Messiás a zsidók közül támadt, s ők azt imádják, akit ismernek. Vagyis kétségtelen, hogy a helyes istenismeret birtokában vannak és részük van Isten üdvterve beteljesítésében. De az igazi imádók – akiket Isten elfogad – közülük is csak azok, akik „lélekben és igazságban” imádják Istent. És egyenlőképpen Isten gyermekei a pogányok közül is azok, akik ugyanezt cselekszik, a maguk világosságának megfelelően (ld. **Jn. 4:19–24**).

3,9–20

9 Hogy van tehát? Vajon különbek vagyunk? Semmiképpen sem. Mert korábban már azt a vádat emeltük zsidók és görögök ellen, hogy mindnyájan bűn alatt vannak, 10 amint meg van írva: „Nincsen csak egy igaz is; nincs, aki megértse, nincs, aki keresse Istent. 11 Mindnyájan elhajlottak, egyetemben haszontalanokká lettek; nincs, aki jót cselekedjék, nincsen csak egy is. 12 Nyitott sír a torkuk; nyelvükkel álnokságot szólnak; 13 áspiskígyó mérge van ajkaik alatt. 14 Szájuk telve átkozódással és keserűséggel. 15 Lábaik vérontásra sietnek. 16 Útjaikon romlás és nyomorúság van. 17 És a békességnek útját nem ismerték meg. 18 Nincs istenfélelem az ő szemük előtt”.

19 Tudjuk pedig, hogy amit a törvény mond, azoknak mondja, akik a törvény alatt vannak; hogy minden száj bepecsételtessék, és az egész világ Isten ítélete alá essék. 20 Azért tehát a törvény cselekedeteiből egy test sem igazul meg előtte: mert a bűnt a törvény által ismerjük meg.

Ezután egy ószövetségi idézetgyűjteménnyel jellemzi az apostol az emberiség általános állapotát. (Az idézetek a 14., 5., 140., 10., 36. zsoltárból és Ésaiás próféta

könyvének 59. fejezetéből valók.) Az idézetekből ugyanaz a kép bontakozik ki előttünk, mint amit a pogányokról vázolt fel az apostol az 1. fejezetben. A súlyos romlás gyökere az istenkeresés elutasítása, az értelem elzárkózása a valódi Isten-értés elől. Ebből származik a bűnök gyümölcstermése a beszédben és a cselekedetekben, aminek a következménye viszont a békesség hiánya és a nyomorúság. Éppen ezért a felsorolás végén az a megállapítás áll, hogy „nincs istenfélelem az ő szemük előtt”, mivelhogy ez a végső oka az elfajulásnak. Kiemelkedik e jellemzésben a határozott megállapítás: „Nincs csak egy igaz is,... nincs, aki jót cselekedjék, nincsen csak egy is” (10–12. vers). Ez a 14. zsoltárból idézett mondat összecseng Jézus kijelentésével: „*Senki sem jó, csak egy, az Isten*” (Mt 19,17).

Természetesen nem azt jelentik ezek a megállapítások, hogy emberi mérték szerinti jót vagy igazat ne cselekednék senki sem. Az előzőekben láttuk már azonban, hogy az evangéliumban azért jelentetik ki „Isten igazsága”, mert csak ez az igazság elfogadható Isten ítéletében. Ezt az igazságot viszont senki sem tudja cselekedni pusztán csak a saját erejéből. A „törvény” szó a 3:19–20. versekben az írott Igét, az ószövetségi írásokat jelöli. Ekkor még nem volt használatos az Ószövetség elnevezés ezekre, hanem így nevezték őket: „a törvény, a próféták és a zsoltárok” (lásd Lk 24,44), vagy rövidebben: „a törvény és a próféták” (Mt 5,17–18), vagy még rövidebben: „a törvény” (Mt 5,18; Jn 10,34–35).

Az apostol tehát mintegy tükörként fordítja szembe az idézett igéket a zsidókkal, mintha csak ezt mondaná: Ez rólatok szól, nem a pogányokról, mert hiszen ami az Írásban van, az mindenekelőtt az Írás népének szól, akiknek a körében írtak ezek, és akikhez elsődlegesen szóltak ezek az igék. Az Ószövetségből idézett kijelentések azt tanúsítják tehát, hogy Isten látása és ítélete szerint a zsidók is bűnben elveszettek és megromlottak, éppúgy, mint a pogányok.

„*Hogy minden száj bepecsételtessék, és az egész világ Isten ítélete alá essék*” – mondja az apostol. Mert a bűnös ember olyan elvakult, hogy még arra is vállalkoznék, hogy perbe szálljon Teremtőjével, vádaskodva ellene és a maga igazát bizonygatva. Egyszer azonban a leginkább lázadók is elhallgatnak, ez pedig akkor történik meg, amikor – szintén Pál szavaival élve – „*nekünk mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt, hogy ki-ki megjutalmaztassék aszerint, amit e testben cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt*” (2Kor 5,10). Az ítélet az ember szívében levő jót vagy gonoszt hozza felszínre (vö. Préd 12,16), és ekkor már nem lesz lehetőség az önigazolásra, a vétkes cselekedetek mentegetésére.

Mindezek alapján kimondható, hogy a törvény saját erőből való megcselekvése alapján egyetlen ember sem nyilváníttatik igaznak Isten ítélőszéke előtt, hiszen a zsidók sem igazak Isten szemében a saját igyekezetük vagy teljesítményük alapján. A törvény ugyanis csak az igazság és a bűn ismeretére tanít meg, a kettő közötti különbségre mutat rá, de önmagában nem tudja összhangba hozni a bűnös embert a kijelentett isteni igazsággal. Ezért Istennek kell cselekednie, hogy az önmagában elveszett embert a saját igazságában részesítse. E jelentőségteljes tény teremti meg az alapját a hit általi megigazulás örömhírének, melyet az apostol a levél soron következő szakaszában fejt ki.

Áttekintő kérdések a tárgyalt szövegrészhez

1. Mi az „igazság”-nak fordított eredeti görög kifejezés és mi ennek a jelentősége?
2. Hogyan értelmezhetjük pontosan a „hitből hitbe” kifejezést?
3. Hogyan mutatja be Pál apostol a tételes kinyilatkoztatást nem ismerők helyzetét? Miként ismerhetik meg e nélkül is Istent?
4. Miért nincs jogalapunk a mások fölötti ítékezésre?
5. Milyen két magatartás lehetséges csupán az igazság megismerését, illetve megértését követően? Ezek közül melyik tesz alkalmassá az örök életre?
6. Hogyan nyilvánul meg az ítéletben való igazságosság a törvényt ismerők, illetve azt nem ismerők esetében? Minek alapján ítéli meg Isten az előbbieket, illetve az utóbbiakat?
7. Miért nincsenek jobb helyzetben a törvényt ismerők sem azoknál, akik nem ismerik a kinyilatkoztatást?
8. Miben áll mégis a „zsidók”, azaz általában a kinyilatkoztatást ismerők nagyobb felelőssége?
9. Mi a törvény szerepe a megigazulás szempontjából?
10. Miért „nincs különbség” azok között, akik ismerik a törvényt, illetve akik nem ismerik azt? Mire van szüksége mindkét csoportnak a megigazuláshoz?

5.

A hit általi megigazulás témájának kifejtése, II. rész: A hit általi megigazítás mint Isten szabadító cselekedete (3,21-5,21)

5.1 A hit általi megigazulás mint az üdvösség egyetlen útja a bűneshittől napjainkig

3,21-22

21 Most pedig a törvénytől függetlenül¹⁹ jelent meg Isten igazsága, melyről tanúbizonyságot tesznek a törvény és a próféták. Isten igazsága pedig a Jézus Krisztusban való hit által jut el mindazokhoz, akik hisznek. 22 Mert nincs különbség, mert mindnyájan vétkeztek, és szűkölködnek Isten dicsősége nélkül.

Azok után, hogy a pogányok és a zsidók helyzetét áttekintette, mondja ki Pál: mivelhogy a törvény önerőből való cselekvéséből senki sem juthat el Isten igazságára, logikus a következtetés, hogy reménység csak akkor van, ha valamilyen más úton is elérhető „Isten igazsága”. Az apostol által hirdetett evangélium éppen azt az örömhírt közli, hogy most egy más úton - nem a törvény formai megtartása, hanem a személyes hit útján - vált elérhetővé Isten igaz jelleme. Pál itt lényegében megismétli **1,17**-ben tett korábbi kijelentését, mely szerint az evangélium „Isten igazságát jelenti ki hitből hitbe”.

Ez az evangélium azonban a valóságban nem új dolog, mert „a törvény és próféták”, vagyis az ószövetségi írások előre bizonyosságot tettek erről az új útról, amely adatik majd megoldásul, megváltásul. Vagyis az Ószövetségben is ott volt már az egyértelmű tanúságtétel arról, hogy a törvény ismerete önmagában nem vezet üdvösséghez, de ott volt az ígéret arra nézve is, hogy „Isten igazsága” megjelenik majd a Messiásban, és hit által részesülhet belőle mindenki. Az apostol evangéliumhirdetése tehát nem az Ószövetség tagadása – amivel vádolták őt –, hanem annak beteljesítése.

A „más út” pedig ez: „Jézus Krisztusban való hit által”. Ez a lehetőség „mindazoknak” nyitva áll, „akik hisznek”. És ezen a ponton megint leszögezi az apostol, hogy nincs különbség zsidó és pogány között. Nincs különbség abban – amint ezt az előbbiekből kifejtette –, hogy mindnyájan vétkeztek, és hogy hiányzik belőlük az isteni jellem dicsősége. Ezért nincs különbség köztük abban sem, hogy csakis a Jézus Krisztusban való hit által lehetnek részeseivé Isten igazságának.

¹⁹ Az eredeti szövegben *khórisz nomou*, azaz szó szerint „a törvény nélkül” áll, de ez esetben helyesebb valós értelme szerint fordítani ezt a szókapcsolatot, mivel könnyen félreérthető, és olykor félre is értik. Pál nem arra gondol itt, hogy Isten érvényteleníti a törvényt, amikor saját igazságát Krisztus által nyilatkoztatja ki, hanem arra, hogy Krisztus által Isten igazsága a törvénytől független, új úton mutatkozik meg. Ez semmiképpen sem érvényteleníti a törvényt, sőt inkább megerősíti, mint ez a teljes igeszakasz gondolatmenetéből kiderül.

3,24

24 És ingyen igazulnak meg az ő kegyelméből a Krisztus Jézusban való váltság által.

Az előbbi gondolatok logikus folytatása ez a megállapítás. Láttuk, hogy az ember – mivel vétkezése folytán jelleme erőtlenségre, és Isten segítségével „szűkölködik” – képtelen arra, hogy saját erejéből, Isten igazságának megfelelő mértékben betöltse Isten törvényét. Ez azt jelenti, hogy saját cselekedetei, érdemei alapján sohasem nyilvánítható igaznak. Akkor viszont egy lehetőség marad: ha egyáltalán megigazulhat az ember valamiképpen, akkor ez csak Isten ingyen kegyelmi ajándéka lehet. Maga Isten készíti elő annak az útját, hogy az ember igazzá váljék. A megigazulás „ajándék” voltát hangsúlyozza az „ingyen” (gör. *dórea*) szó is.

A levél gondolatmenetében döntő fordulatot jelent ez a kijelentés. A szerepe az, hogy az ember vétkeességéről és emiatt bekövetkező nyomorúságáról Isten szabadító cselekedetére irányítsa a figyelmet. A továbbiakban az apostol azt fejti ki, mit cselekszik maga Isten azért, hogy a megigazulás új útját nyissa meg az ember számára. Ennek az útnak a végcélja az, hogy az ember tényeleghesen is összhangba kerüljön Isten igazságával, melyet a törvény kinyilatkoztat, de amely „Isten dicsősége” nélkül csakis kárhuztatást jelent az ember számára. Kálvin a következőképpen fogalmazza meg ezt:

„Minthogy az emberekre önmagukban semmi más nem várna, csak az, hogy Isten jogos ítéletétől megsemmisülve meghaljanak, azért ingyen, az ő könyörületességéből igazulnak meg. Mert ebben a nyomorúságban Krisztus jön segítségül a hívőknek, hogy egyedül őbenne találjanak meg mindent, aminek híjával vannak. Nincs talán az egész Szentírásban kiválóbb hely a szóban forgó igazság erejének megvilágítására. Mert kimutatja, hogy az igazság előidéző oka Isten könyörületessége... Tehát Isten műve az egész, nem pedig a miénk.”²⁰

A „váltság” szó ugyanazt az igazságot hangsúlyozza, amelyet maga Jézus így fogalmazott meg Ján 8,34-ben: „aki bűnt cselekszik, szolgája a bűnnek”. Az ember a bűn miatt a valóságban „rabszolgává” válik, s ebből az állapotból csakis az Isten által lefizetett „váltságdíj” szabadíthatja meg. Ez a váltság nem arra irányul, hogy Isten „megvásárolja” az embert Sátántól mint fogvatartótól, hiszen Sátán jogatalanul tart igényt az embere, miután bűnbe vitte őt. Azért van szükség váltságra, hogy Isten igazsága érvényesülhessen, és a bűn elnyerje büntetését, de úgy, hogy az ember megmenekülhessen. Ha valaki magára vállalja ezt a büntetést, az embernek lehetősége lesz a szabadulásra a bűn fogságából, és Sátán nem hivatkozhat többé arra, hogy az embernek jogosan kell elszenvednie vétkezése következményeit. A váltság tehát elsősorban a bűn büntetésétől szabadít meg, egyúttal megnyitja az igazzá válás útját az ember számára. Ezt fejezi ki a fent idézett jézusi kijelentés folytatása: „Ha ezért a Fiú megszabadít titeket, valósággal szabadok lesztek” (Jn 8,36).

²⁰

Kálvin: i.m., 67. o.

3,25-26

Kit Isten előre elrendelt hit által ható elfedező áldozatul, az ő vére által, hogy megmutassa igazságát, amikor hosszútűrése révén elengedi a korábban elkövetett bűnöket, és a jelenlegi időben is bemutatja igazságosságát, hogy maga is igaznak bizonyuljon, és igazzá tegye azt is, aki Jézus hitéből való.

Az „engesztelő áldozat”-nak fordított eredeti szó (*hilasztérion*) a megfelelő ószövetségi fogalomra utal.²¹ Az ószövetségi szó (kappóret) elsődleges jelentése ez: a frigyláda fedele, a nagy engesztelési napon erre hintettek a helyettes áldozat véreből. Az értelme tehát: a helyettes áldozat által befedezi a bűnöst a törvény igazságszolgáltatást kívánó ítéletével szemben. Ezért a szókapcsolat „elfedező áldozat”-nak is fordítható. Nem Isten érzelmi kiengeszteléséről van szó, és nem is a bűn elnézéséről, „betakarásáról”, hanem valami egészen más, csodálatos isteni eszméről: a bűn igazságos megbüntetéséről egy helyettes áldozatban, ami eleget tesz a törvény igazságos követelésének és egyben szabadulást, mentséget szerez a bűnösnek – nem az igazság eltörlésével, hanem annak megerősítésével. A váltságdíjra, a helyettes áldozatra feltétlenül szükség volt, hogy Isten „megmutassa az ő igazságát”, és „igaz legyen”, miközben igaznak nyilvánítja a bűnösöket. Tehát az igazság töretlen fenntartása, sőt megerősítése miatt volt szükség az elfedező – a bűnt igazságosan rendező és ugyanakkor a bűnöst megmentő – áldozatra.

Isten az első bűneset óta a bűnösök sokaságának adott bocsánatot, és minden időben „hosszútűrő” a vétkezők iránt. Hogy senki félre ne értse és tévesen ne értelmezze ezt, meg kellett történnie a súlyos áldozatnak: mindeme bűnök teljes szigorral való megbüntetésének a Helyettesben. A bűnösnek ugyanis nem gyógyulását és megmenekülését hozná az ingyen bocsánat – ha nem lenne igazságot megerősítő fedezete az elfedező áldozatban –, hanem még nagyobb vesztét, a bűnben való még teljesebb elmerülését okozná. Ugyanis még könnyelműbbé tenné a bűnnel szemben. Az elfedező áldozat által azonban félreérthetlenné tette Isten, hogy az ő múlt- és jelenbeli hosszútűrése a bűnösök iránt nem gyengeség és megalkuvás magával a bűnnel szemben. Bűn büntetlenül nem maradhat soha. Az igazság – ami az élet és a boldogság alapja –soha nem rendülhet meg. Nem a bűn „elnézéséről” van itt szó a valóságban, hanem Isten végtelen könyörületéről, hogy úgy segít a bűnösön, hogy maga veszi magára a bűnös bűne büntetését. Ő ad helyettes áldozatot a saját szenvedése árán, mivelhogy a bűn igazságos ítélete el nem maradhat, viszont a bűnöst szánja és menteni akarja. Ezt fejezik ki az alábbi idézetek is:

„»Kit az Isten eleve rendelt«... Isten önként keresett okot és módot a rajtunk levő átok megszüntetésére. Pál... tanítja, hogy egészen Krisztus haláláig nem volt megfizetve az ára az Isten megengesztelésének, és ezt nem is adták meg és nem teljesítették a törvény árnyképei, ezért függőben volt az igazság egészen a beteljesedés idejéig.”²²

„Mi a megváltás? Visszavásárlás. Az igazság, amit a bűnös elnyer, végtelen ajándék, amit Isten végtelen áron vásárol meg. Ez az igazság ingyen ajándék nekünk, de Isten fizet érte. Krisztus vére volt a fizetség érte.”²³

²¹ A *hilasztérion* szó jelentését megfelelőbben adja vissza az „elfedező áldozat” kifejezés, ezért a továbbiakban ezt használjuk.

²² Kálvin: i.m., 68–69. o.

²³ Waggoner, E. J.: *Bible Studies on the Book of Romans*. Palmwoods, Ausztrália, 1881, 10. o.

3,27–30

27 Hol van tehát a dicsekedés? Ki lett rekesztve. Milyen törvény által? A cselekedeteké által? Nem, hanem a hit törvénye által. 28 Azt tartjuk tehát, hogy az ember hit által igazul meg, a törvény cselekvése nélkül. 29 Vajon Isten csak a zsidóké, nem pedig a pogányoké is? Bizony a pogányoké is. 30 Mivel egy Isten van, aki a körülméteket hitből, a körülmételetleneket pedig hit által teszi igazzá.

Az igazi hit valóban kizár mindennemű dicsekedést. Amit hit által, Isten Szentlelkének a bennünk való munkálkodása, az általa ajándékozott bölcsesség, erő és szeretet által cselekszünk, azért nem minket illet a dicsőség. Az alábbi igék arról tanúskodnak, hogy Pál apostol – aki igazán „hitből élt” – mennyire nem tulajdonított magának soha semmi érdemet az igaz életben és az evangéliumhirdetés szolgálatában elért eredményeit illetően: **Fil. 3:9; I. Kor. 15:10.**

Miért hangsúlyozza Pál olyan határozottan, hogy a „dicsekvés kirekesztett”? A bűn miatt megromlott, önző természetünk egyik legfőbb jellemzője a büszkeség. Ennek velejárója az önigazsághoz való ragaszkodás, mégpedig minden áron, az öncsalás és a hamis látszat keltése árán is. Azt gondolnánk, hogy az elveszett emberiség örömmel fogadja az ingyen kegyelmi ajándékot. A valóság azonban az, hogy a bűnös önérték és büszkeség miatt ezt megaláznak találják az igazi megtérésre nem hajlandó emberek. Sok vallásos ember a maga formai vallásossága, az „igaz” egyházhoz tartozása okán tartja magát igaznak, és nem képes szóba állni azzal a gondolattal, hogy személyes megtérésre lenne szüksége. Ez jellemezte Jézussal folytatott beszélgetése elején Nikodémust, a szanhedrin farizeus tagját is, aki Jézusnak az újjászületés szükségességére utaló kijelentését hallva a következőképpen válaszolt: „*Mimódon születhetik az ember, ha vén? Vajon bemehet-e másodszor is az anyja méhébe, és születhetik-e?*” (**Jn 3,4**).

A meg nem tért vallásos emberek többsége is ragaszkodik a saját, vélt igazságához. Semmiképpen sem akarják elfogadni az ingyen kegyelmi ajándékot, mert nem akarják elismerni tehetetlenségüket és gyengeségüket sem önmaguk, sem mások előtt. Nem akarnak megalázkodni még Isten előtt sem, és nem akarnak lemondani a saját érdemeikkel és teljesítményükkel való dicsekvésről.

A fenti, tipikusan emberi magatartással szemben a valóság az, hogy egyedül Isten igaz, és úgy a vallásos, mint a vallástalan embernek csakis egy út áll rendelkezésére: az, hogy lemond a saját igazságáról, és a bűntől megszabadítani képes, igaz Istenbe veti bizalmát. Az embernek egyetlen dolgot kell megcselekednie, hogy a hit általi igazságot elnyerhesse, ez az egy dolog viszont döntő jelentőségű: le kell mondania arról, hogy akárcsak egy szemernyit is a saját igaz voltában bízzék, és el kell ismernie, hogy rászorul Isten igazságára és szabadítására. Isten azonban még ebben is kész őt megsegíteni, hiszen tudja, mennyire nehéz az embernek megtennie ezt a döntő lépést. Pál apostol egy másik levelében így fogalmaz: „*Isten az, aki munkálja úgy az akarást, mint a véghezvitelt az ő jóakaratóból*” (**Fil 2,13**).

A vámszedő és a farizeus imájában olvassuk, hogy a méltatlansága tudatában Isten kegyelmi ajándékáért kiáltó vámszedő „megigazulva ment alá az ő házához” (Lk 18,9–14). Egy 19. századi magyarázó így ír erről:

„Aki semmi bizalmat sem helyezett a saját cselekedeteibe, az megigazult, aki viszont a saját igazságát akarta bizonyítani [ti. a farizeus], az nem nyerhette el a megigazulást. Mindenki megkaphatja a megigazulás ingyen kegyelmi ajándékát, aki kéri, de ahhoz így kell kiáltania: »Isten, légy irgalmas nékem, bűnösnek!«”²⁴

3,31

31 A törvényt tehát érvénytelenítjük-e hit által? Ellenkezőleg! Inkább megerősítjük a törvényt.

Az apostol minden bizonnyal a zsidók részéről őt ért vádak elhárítása, továbbá a római gyülekezet zsidó származású tagjainak meggyőzése érdekében fogalmazza meg e döntő jelentőségű kijelentését. A fenti gondolatmenetből világosan kiderül, hogy a hit általi megigazulás nem Isten törvényének félretételét jelenti. Nem arról van szó, hogy a kegyelem gyakorlása érvényteleníti a törvényt, hiszen éppen azért van szükség a helyettes áldozatra, hogy érvényesüljön a törvény kívánalma, mely kárhoztatja a bűnt. Éppen ezért a helyettes áldozat is megerősíti a törvényt, mert bemutatja, hogy Isten bűngyűlölő, és ezáltal a bűngyűlölő Istenbe vetett hitet erősíti meg. Ezáltal válik lehetővé, hogy az ember komolyan vegye Isten törvényét, mely halálra méltónak jelenti ki a bűnöst.

Egy másik értelemben is igaz azonban, hogy a hit általi igazság megerősíti a törvényt. A hit által igazzá nyilvánított ember képes arra, amit a törvény formai megtartása képtelen volt elérni, ti. hogy a valóságban is betöltse Isten törvényét, hiszen hit által Isten igazságát nyeri el. Az apostol ennek kimondásával a 8. fejezet kijelentéseit előlegezi meg.

Az alábbi idézet is rámutat a kegyelem evangéliuma és a törvény betöltése közötti szoros kapcsolatra:

„Nem abban áll az evangélium munkája, hogy meggyengítse Isten szent törvényének a kívánalmát, hanem abban, hogy olyan szintre hozza az embert, hogy megtarthassa a törvény előírásait... Az a Krisztusban való hit, amely megmenti a lelket, nem olyan, mint amilyenek sokan bemutatják: »Higgyél, higgyél – kiáltják –, csak higgy Krisztusban, és üdvözülsz! Mindössze ennyit kell tenned.« Az igaz hit azonban – miközben teljesen Krisztusban bízunk az üdvösség tekintetében – elvezet az Isten törvénye iránti teljes tisztelethez és engedelmességhez is. A hit cselekedetek által nyilatkozik meg.

János apostol kijelenti: »Aki azt mondja, hogy ismeri őt, de nem tartja meg az ő parancsolatait, hazug az« (I. Jn. 2:4)... Az ellenség mindenkor azon dolgozott, hogy elválassza egymástól a törvényt és az evangéliumot. Azok azonban egymás mellett haladnak... Az Úr törvénye a fa, az evangélium pedig annak illatos virága és gyümölcse.”²⁵

²⁴ Waggoner: i.m., 10. o.

²⁵ E. G. White: 119. sz. levél, 1897.

5.2 A hit általi megigazulás törvényszerűségének szemléltetése Ábrahám példáján

Pál apostol messzemenő tekintettel volt a római gyülekezet zsidó-keresztény tagjaira. Világossá akarta tenni, hogy az általa kifejtett tanítás nem nélkülözi az Ószövetséget. Ezért hozza fel Ábrahám esetét, akit a zsidók Izrael ősatyjaként tiszteltek, és előszeretettel hangsúlyozták, hogy Ábrahám leszármazottai, s ennél fogva örökösei is azoknak az isteni ígéreteknek, melyeket Ábrahám kapott. A soron következő szakaszban ezért azt fejt ki Pál, hogy Ábrahám is hite révén nyerte el az ígérést: „*Megáldatik benned a föld minden nemzetsége*” (1Móz 12,3; vö. 18,18). Már az Ószövetségben is ez volt tehát az igazsá válás útja.

4,1–8

1 Mit mondunk tehát, mit nyert Ábrahám, a mi test szerinti atyánk? 2 Mert ha Ábrahám cselekedetéből igazult meg, van mivel dicsekednie, de nem Isten előtt. 3 Mert mit mond az írás: Hitt pedig Ábrahám az Istennek, és ezt igazságként számították be neki. 4 Annak pedig, aki cselekszik, a jutalmat nem kegyelemből, hanem tartozás alapján számítják fel; 5 annak ellenben, aki nem cselekszik, hanem hisz abban, aki az istentelent igazsá teszi, az ő hitét számítják be igazságként. 6 Amint Dávid is boldognak mondja azt az embert, a kinek Isten igazságot számít be cselekedetek nélkül: 7 „Boldogok, akiknek megbocsáttattak hamisságaik, és akiknek elfedeztettek bűneik. 8 Boldog ember az, akinek az Úr bünt nem tulajdonít”.

A hit általi megigazulás tanítása – de még a kifejezésmódja is – nem az Újszövetségben jelenik meg először, hanem a Biblia legelején, Mózes I. könyve 15. fejezetének 6. versében. Itt olvasunk először arról, hogy az igazságra nem a saját cselekedetei és erőfeszítése eredményeképpen jut el az ember, hanem úgy „tulajdonítatik vagy számítatik be” ez neki a hite alapján. Az idézett kijelentés egyértelművé teszi, hogy Ábrahám is saját személyes hite által vált igazsá Isten előtt.

A „tulajdonít” vagy „beszámít” (gör. *logizomai*) kifejezés jelentése világos: érdem nélkül a javára írni valakinek azt, ami nem az övé, avagy nem írni a számlájára azt, ami viszont az övé. Ugyanez az egyik lehetséges jelentése a héber *chásab* igének is, mely az 1Móz 15,6-ból idézett igében, illetve a 32. zsoltár elején is szerepel. Ha az igaznak nyilvánítást a mi saját teljesítményünk – a bűn nem cselekvése és a törvény megcselekvése alapján – kapnánk meg, akkor lehetetlen lenne ezt a kifejezést alkalmazni. Akkor tartozásként vagy beszámításként nyilvánítatnánk igaznak, mintegy személyes erőfeszítéseink jogos jutalmaként. Ámde nincs ember, akinek bármi dicsekedni valója – vagyis tiszta számlája és érdeme – lehetne Isten előtt a saját teljesítménye alapján. Erre mutat rá E. J. Waggoner is:

„Egyetlen ember sem tud semmi olyat cselekedni, ami megállhatna Isten ítéletében, akár csak egy percig is. Ebben a tekintetben teljesen egyre megy, hogy egy hitvalló keresztényről vagy pedig egy ateistáról van-e szó. Mert nincs olyan Krisztus-hívó, aki Isten ítélőszéke elé merne menni akár csak egyetlen napnak a cselekedeteivel is, kérve a nekik megfelelő megítélést. Nem lenne bátorsága ahhoz, hogy a saját cselekedeteitől tegye függővé a sorsát.”²⁶

Ábrahám életpéldája is bizonyítja, hogy nem önerejéből vált méltóvá Isten ígéreteinek elnyerésére, hiszen több esetben is követett el súlyos hibákat. Élettörténetéből látható, hogy éppen a hit leckéjét kellett neki is elsajátítania- azt, hogy minden körülmények között, sőt azok ellenére bízzék Isten ígéreteiben, amint arra az apostol a későbbiekben rá is mutat (ld. **4,18-19**).

Fontos az a kifejezés is, hogy a hit tárgya „az [az Isten], aki az istentelent igazzá teszi”. Aláhúzza ez a kijelentés azt a tényt, hogy az ember nem igazulhat meg önerejéből, egyedül Isten képes erre. Az ember megigazulása azon múlik, hogy hit által élő kapcsolatot alakít-e ki azzal az Istennel, akinek van hatalma arra, hogy őt megtisztítsa a bűntől.

Pál egy másik kijelentéssel is alátámasztja: az ember sorsa azon múlik, hogy Isten neki tulajdonítja-e a bűnt, vagy sem. Ezúttal Dávidtól, Izrael legkiválóbb királyától idéz – tehát ismét olyan valakitől, akik próféta tekintélye a zsidók előtt megfellebezhetetlen volt. Dávid szintén a *chásab* szót használja a 32. zsoltárban – nyilván a Szentlélek ihletése folytán –, hogy még nagyobb hangsúlyt kapjon ez a fontos fogalom számunkra. A megfogalmazás ezúttal negatív, arra utal, hogy Isten a hit által elé vitt, megvallott és elhagyott bűnöket nem számítja be az embernek. A zsoltáríró a továbbiakban bemutatja, mit is jelent ez a valóságban: aki nem „rejtegeti” többé bűneit, hanem Isten előtt megvallja őket, megtapasztalhatja, hogy Isten „elveszi bűnei terhét” (Zsolt 32,5) – valóságosan is felszabadul tehát a bűntudat nyomasztó terhe alól

Az apostol e kijelentése szorosan kapcsolódik ahhoz, amiről korábban beszélt. A két példa egymást kiegészítve azt szemlélteti, hogy a hit általi megigazulásnak vagy igazzá nyilvánításnak két oldala van:

- a. Isten hit által az embernek tulajdonítja (számítja be) Krisztus, a helyettes áldozat igazságát, amint Ábrahámnak is hit által tulajdonította ugyanezt az igazságot.
- b. Az ember saját bűneit viszont nem tulajdonítja (számítja be) a hívőnek, hanem azok közé a bűnök közé számítja, amelyekért a Megváltó a büntetést elszenvedte, s ezáltal az ember valóságosan is felszabadul a bűn terhe alól.

4,9–12

9 Ezt a boldogságot tehát a körülméltelteknek számítják be, vagy a körülméltetleneknek is? Mert azt mondjuk, hogy Ábrahámnak a hitet számították be igazságul. 10 Miképpen számították be tehát? Körülmélt vagy körülméltetlen állapotában? Nem körülmélt, hanem körülméltetlen állapotában. 11 És a körülméltkedés jelét körülméltlenségében tanúsított hite igazságának pecsétjéül nyerte: hogy atyja legyen mindazoknak, akik körülméltetlen létükre hisznek, hogy nekik is beszámíttassék az igazság, 12 és hogy atyja legyen a körülméltelteknek is, azoknak, akik nemcsak körülméltkednek, hanem követik is Ábrahám, a mi atyánk körülméltlenségében tanúsított hitének nyomdokait.

Ismét láthatjuk ennél a szakasznál, hogy milyen súlyos volt a zsidók és pogányok kérdése az őskeresztény időben. Újra meg újra vissza kell térnie rá az apostolnak. A szövetség külső jegyeit birtokló és az Ábrahámnak adott ígéreteket mintegy maguknak kisajátító zsidók magabízása, saját kiváltságaik félreértelmezése oly nagy mértékű volt és oly könnyen és

lenézéssel viszonyultak a pogányokhoz, hogy az apostolnak ismét és ismét szólni kell erről a dologról. A mai keresztények körében is könnyen megfogható és sajnos túl gyakran meg is fogható a lelki gög, a hajlam arra, hogy lekezeljék a nem hívők tömegeit. Túl gyakori a részvétlen viszonyulás hozzájuk azzal a tudatos vagy ösztönös szemlélettel, hogy ők „veszendő tömegek”, akik nem tartoznak a választott néphez.

Az apostol itt rámutat arra, hogy Isten Ábrahámot még körülméletlen korában igaznak nyilvánította a hite alapján, aki éppen e hite nyomán nyerte el a körülméletkedést és örökölte a hozzá kapcsolódó ígéreteket (ld. Isten ígéreteit **1Móz 22,15-18**-ban). Így nyilvánítható igaznak öszinte hitük, bűnbánatuk alapján a körülméletkedés – illetve az újszövetségi hívők nyelvén szólva a keresztség – jelét nem viselő modern tömegek közül is sokan. Kétségtelen továbbá, hogy mindazok, akik követik Ábrahám hitének nyomdokait, Ábrahám gyermekei. Az apostol gondolatmenetéből ugyanakkor az is következik, hogy az ősatya egyenes, testi leszármazottai a körülméletkedés jele ellenére is elveszíthetik ezt a kiváltságot, ha nem követik Ábrahám hitét. Erről az apostol már korábban is szólt a levélben (ld. **2,25-29**).

4,13-25

13 Mert nem a törvény által nyerte Ábrahám vagy az ő magva az ígéretet, hogy e világ örököse lesz, hanem a hitbéli igazság által. 14 Mert ha a törvényből valók az örökösök, hiábavalóvá lett a hit, és haszontalanná az ígéret: 15 mert a törvény haragot nemz: ahol pedig nincs törvény, ott törvényáthágás sincsen. 16 Azért hitből, hogy kegyelemből legyen; hogy az egész mag szilárd ígéretet nyerjen: nemcsak a törvényből való, hanem az Ábrahám hitéből való is, aki mindnyájunk atyja 17 - amint meg van írva: „sok nép atyjává tettelek téged” - Isten előtt, akiben hitt, aki megeleveníti a holtakat, és azokat, akik nincsenek, előszólítja, mint létezőket. 18 Aki reménység ellenére reménykedve hitte, hogy sok nép atyjává lesz, amint megmondott: „Így lesz a te magod”. 19 És mivel hite erős volt, közel száz évesen sem gondolt már elhalt testére, sem Sára elhalt méhére, 20 Isten ígéretében sem kételkedett hitelenséggel, hanem erős volt a hitben, dicsőséget adva Istennek, és 21 tökéletesen meggyőződött róla, hogy amit ő ígért, meg is cselekedheti. 22 Azért is számították be neki igazságul. 23 De nemcsak miatta jegyezték fel, hogy igazságként számították be neki, 24 hanem miattunk is, akiknek majd beszámítják, akik hisznek Abban, aki feltámasztotta a halálból Jézust, a mi Urunkat, 25 akit bűneinkért halálra adtak, és feltámasztott a mi megigazulásunkért.

Pál a gondolatmenet folytatásában megállapítja, hogy Ábrahám igaz volta nem a törvény cselekedeteiből fakadt, hanem abból a következetes hitből, melyet Isten ígéretei iránt tanúsított (időnkénti botlásai és hibái ellenére is összeségében azt láthatjuk, hogy a hit egyre nagyobb magaslatokra jutott el élete folyamán). E szakaszban Pál azért ütközteti a „hitet” és a „törvényt”, hogy szembesítse a zsidókból lett hívőket azzal a helytelen magatartással, amelyre igencsak hajlamosak voltak: hogy a törvény megcselekvését tekintsek Isten előtti igazságuk és az ígérek zálogának. Ezzel a helytelen szemlélettel, nem pedig magával a törvénnyel állítja Pál szembe a hitet, mint a megigazulás szempontjából helyes utat.

Külön meg kell vizsgálnunk a 13-15. versek mondanivalóját. Ennek hátterén érthetjük meg Pál kijelentéseit, hogy a zsidók többsége a törvény megtartásához kapcsolta az

ígéreteket. Az igazság ezzel szemben az, hogy Isten következetesen Ábrahám hitéhez kapcsolta a „föld nemzetségeinek megáldására” vonatkozó ígéretet. A soron következő szakaszban az apostol meg is magyarázza a két magatartás közötti különbséget.

Először kijelenti, hogy Ábrahám „nem a törvény által, hanem a hitbeli igazság által” nyerte az ígéreteket. Más szóval: az ígéretet nem a törvény által megkívánt feddhetetlenség, hanem a hitben járás nyomán adattak Ábrahámnak. A törvény – melyet Isten Ábrahám elhívása után 430 évvel később nyilatkoztatott ki tétélesen²⁷ - engedelmisséget követel az embertől, de mint azt az apostol korábban bemutatta, önjelétől senki sem képes eleget tenni a törvény kívánalmainak. A 14. vers azt a további magyarázatot fűzi hozzá ehhez, hogy ha Isten a törvény megtartását tenné meg a végső „örökség”, az örök élet feltételének, nem lenne szükség hitre, sőt még ígéretre sem, mert akkor – a 4. vers megfogalmazását használva – „tartozás szerint” járna a jutalom. Ekkor viszont az embernek semmi reménye sem lenne, hiszen képtelen önjelétől betölteni a törvényt. Így a törvény csak „haragot nemz” az ember szempontjából, éppen azért, mert képtelen eleget tenni kívánalmainak.

A „haragot nemz” kifejezéssel kapcsolatban felmerülhet a kérdés, hogy itt vajon a törvény által kiváltott, ösztönös ellenkezésre (ld. **Róm 7,8.11.13**) vagy pedig Isten haragjára gondol-e Pál. John Murray-t idézzük ezzel kapcsolatban:

„Mi ez a harag, melyet a törvény nemz? Felvetették, hogy nem más, mint az ember szívében feltámadó ellenségeskedés, melyet a törvény vált ki – Pál később igen nagy hangsúlyt fektet erre az igazságra (vö. 7,8.11.13). E ponton nem is lenne ez mellékes a téma szempontjából, hiszen teljes összhangban áll a legalizmus cáfolatával az, hogy az apostol emlékeztessen rá: a törvény önmagában csupán még nagyobb törvényszegésre, nem pedig engedelmisségre és a törvény megcselekvésére indít. Okunk van azonban feltételezni, hogy az apostol nem erre gondol itt, hanem arra, hogy a harag Isten haragja. Noha Pál valóban használja a „harag” kifejezést az embert hatalmába kerítő szentségtelen haragra (Ef 4,31; Kol 3,8; 1Tim 2,8; vö. Jak 1,19-20), a páli levelekben és általában az Újszövetségben a kifejezést Isten haragjára alkalmazzák, s az a jelen levélben talán 13,4-5 kivételével ... mindig Isten haragját jelöli... A levél szóhasználatának analógiájáért tehát úgy tekinthetjük, hogy a törvény által nemzett harag Isten haragja. Ha pedig felvetjük a kérdést, hogy miképpen nemzi a törvény Isten haragját, a következő félmondat megadja erre a választ: »ahol nincs törvény, ott törvényáthágás sincs«. Bűnösségünk folytán tehát állandóan áthágjuk a törvényt, s ez a törvényáthágás váltja ki Isten haragját.”²⁸

Az apostol így fogalmazza meg a végkövetkeztetést: „azért hitből, hogy kegyelemből legyen”. Az ember csakis hit által, nem pedig a törvény által ragadhatja meg Isten kegyelmét, hiszen a törvény Isten igazságát közvetíti, s mint ilyen, alapvetően kárhóztatja azt, aki képtelen betölteni kívánalmait: mintegy Isten bűn miatti haragját és kárhóztató ítéletét nyilatkoztatja ki számára. A hit által ugyanakkor magával a kegyelmes Istennel kerül élő kapcsolatba az ember. Ábrahám és „lelki leszármazottai” esetében egyaránt érvényes ez a törvényszerűség.

Pál a továbbiakban azt vizsgálja, hogy milyen konkrét, gyakorlati formában nyilvánult meg Ábrahám hite, mely őt a hívők atyjává teszi a mindenható Isten előtt. Az apostol azt emeli ki, hogy a pátriárka teljesen alárendelte saját és családja életét Isten ígéreteinek. Ez

²⁷ Ld. Gal 3,8-18 gondolatmenetét, mely a Római levélben foglalt kijelentések közvetlen előzményének tekinthető.

²⁸ John Murray: *The Epistle to the Romans – The English Text with Introduction, Exposition and Notes*. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1968, 143-144. o. (A szakaszt fordította: T. Sz.)

leginkább abban csúcsosodik ki, ahogyan a megígért gyermek, Izsák születésére vonatkozó ígéretet fogadta. A „teljesen elhitte, hogy amit ő ígért, meg is cselekedheti” minden biztonnal arra utal elsősorban, hogy Ábrahám még akkor sem vonta kétségbe Isten ígéreteit, amikor a korábbi ígérekkel látszólag szöges ellentétben arra kapott felszólítást, hogy áldozza fel a fiát (ld. **1Móz 22,1-19**, vö. **Zsid 11,17-19**). E hite általánosságban is példa a mindenkori hívők számára, akik szintén áltál igazulhatnak meg, hogy teljesen, feltétel nélkül alávetik magukat Isten ígéreteinek.

Az a nevezetes ígéret, hogy Isten nagy néppé teszi Ábrahám utódait, megáldja bennük a föld összes népét és nekik adja a megígért földet, teljes és végső értelmé szerint nem a testi leszármazottakban és nem Palesztina földjén teljesedik be. A valóságban a hit által megigazított megváltottak az Ábrahám fiai – bármely nép fiai közül –, és az egész újjáteremtett föld, az igazi ígéret földje lesz az ő közös örökségük. Nem azok tehát fogják elnyerni ezeket az ígéreteket, akik megpróbálják a saját erejükből betölteni a törvényt, és így mintegy kiérdemelni az örökséget, hanem azok, akik Ábrahámhoz hasonlóan – érdemtelenységük tudatában, de Isten nagy hatalmában és szeretetében bízva – hisznek az ő ígéreteiben. Így jut el az apostol végül ahhoz a megállapításhoz – ami a fentiekből logikusan következik –, hogy „a pogányok örökös társak”.²⁹ E gondolat részletes kifejtésére a 10-11. fejezetekben kerül sor.

Pál az idézett szakasz utolsó versében ismét utal arra, hogy ezen ígérek megvalósulásának záloga Jézus Krisztus szolgálata, ezért Isten e cselekedete képezi a hit alapját és valódi tartalmát, hiszen Isten kegyelme Krisztus élete és helyettes áldozata által nyilvánult meg. A hitnek személyesen Jézus Krisztusra kell irányulnia. A soron következő fejezetben azzal foglalkozik az apostol, hogy milyen konkrét, gyakorlati következményekkel jár az, ha az ember hit által elfogadja Jézus Krisztust személyes megváltójaként.

5.3 A megigazulás gyümölcsei

5,1

1 Miután tehát hit által megigazultunk, békességünk van Istennel Jézus Krisztus, a mi Urunk által.

Fontos, hogy megfigyeljünk egy lényeges pontosítást ennek az ígének a megfogalmazásában: „békességünk van Istennel *a mi Urunk Jézus Krisztus által*”. Tehát hit által igazulunk meg, de az Istennel való békességet nem a hit által, hanem Jézus Krisztus áldozata által nyerjük, amit a hit csak megragad, elfogad. A hit csupán eszköz, noha igen fontos, nélkülözhetetlen eszköz az üdvösség elnyerésében.

Pál a végeredmény, vagyis az Istennel való megbékélés felől kezdi a hit általi megigazulás következményeinek felsorolását. Minden biztonnal az lehet a célja ezzel, hogy az ember számára legfontosabb következményt hangsúlyozza, hiszen a bűn miatt Istennel ellenséges viszonyban élt ember számára hatalmas bátorítást jelent, hogy teljes békességre, Istennel való összhangra juthat el. Ezt követően vázolja fel azt, hogy személyes életünket hogyan formálja át az a tudat, hogy hit által igazzá válunk Isten előtt.

²⁹

Ez a kifejezés Ef 3,6-ban szerepel, ahol az apostol ugyanezt a kérdést fejté ki.

5,2–5

2 Aki által hitben járulhatunk ahhoz a kegyelemhez, a melyben állunk, és Isten dicsőségének reménységével dicsekszünk. 3 Nemcsak pedig, hanem dicsekszünk a megpróbáltatásokban is, mert tudjuk, hogy a megpróbáltatás állhatatosságot nemz, 4 az állhatatosság kipróbáltságot, a kipróbáltság pedig reménységet. 5 A reménység pedig nem szégyenít meg, mert Isten kitöltötte a szívünkbe szeretetét a Szentlélek által, kit nekünk adott.

Miután eljutott a hit általi megigazulás teljes körű bizonyításáig, Pál magának az igazsá válásnak eredményeire tér rá. Ezeket így sorolhatnánk fel:

1. Szabad bejárásunk van Isten kegyelméhez, kérhetjük a Szentlelket és az ő gazdag kegyelmi ajándékait minden szükségletünkhöz és szolgálatunkhoz.
2. Szüntelen örülünk az eljövendő, végső szabadulás reménységének, mert annak előízét és zálogát nyerjük el Istennel való békességünk révén, a Szentlélek közössége által.
3. A felmerülő háborúságok sem tudják megrontani vagy elpusztítani ezt az örömet, mert megvan az a bizonyosságunk, hogy Isten javunkra fordítja ezeket és az állhatatosságunkat fogja növelni általuk. Tudjuk, hogy az állhatatosság csak próbatételek által fejlődhet ki bennünk. Azt is tudjuk, hogy ezekben a próbatételekben mindenkor bizonyos reménységünk lehet, olyan reménységünk, amely nem szégyenít meg.
4. Mindennek az örömet és bizonyos meggyőződésnek pedig az az alapja, hogy elnyerjük Isten irántunk való szeretetének a bizonyosságát, a bennünk lakozó Szentlélek által. Ez abban mutatkozik meg, hogy nem félünk Krisztus elé járulni és bizalommal kérni az ő mennyei javait, minden szükségletünkben. Nem félünk Jézus eljövételétől sem, hanem előre örvendezünk az eljövendő dicsőség reménységében. A megpróbáltatások közepette sem kételkedünk Isten irántunk való szeretetében, sőt bizonyosak vagyunk benne. Ennek hálás öröme tölti be szívünket. Pál hangsúlyozza, hogy ez azáltal valósul meg, hogy Isten a maga Lelke – a Szentlélek – által személyesen, valóságosan jelen van az életünkben, és kézzelfoghatóan megtapasztalhatjuk irántunk megnyilvánuló szeretetét. Kálvin így ír erről:

„Nagyon nyomatékos itt ez a szó: »kitöltetett«, mert azt jelzi, hogy annyira bőséges az Isten irántunk való szeretetének megnyilvánulása, hogy betölti szívünket. És így szívünk minden részébe kiáradván, nemcsak a szomorúságot enyhíti a szerencsétlenségek közepette, hanem édes fűszerként kedvesekké teszi a szorongatásokat is.”³⁰

5,6–8

6 Mert Krisztus még akkor, amikor erőtlenek voltunk, meghalt a gonoszokért. 7 Bizonyára az igazért is alig hal meg valaki, ám a jóért valaki talán csak meg merne halni. 8 Isten pedig abban mutatta meg hozzánk való szeretetét, hogy mikor még bűnösök voltunk, Krisztus meghalt értünk.

Az egész Szentírásan belül is egyedülálló megvilágítása ez a kijelentés a Krisztus 7 megnyilatkozó isteni szeretetnek. A legnagyobb magaslat, amit a szeretet tekintetében el

³⁰

Kálvin: i.m., 101. o.

tudunk képzelni: „*Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátaiért*” (Jn. 15,13). Isten szeretete azonban a valóságban ezt a csúcst is meghaladja: Krisztus kész volt meghalni ellenségeiért, ellene lázadó, iránta gonoszul viselkedő teremtményeiért is. Ismét Kálvint idézzük:

„Valóban igen ritkán akad példa az emberek között arra, hogy valaki képes volna az igazért meghalni, bár ez néha megtörténhetik. De ha ezt megengedjük is, olyan embert azonban egyet sem találunk, aki a gonoszért akarna meghalni. Ezt Krisztus tette meg. Ez tehát az összehasonlításból következő kiemelés, mert hiszen az emberek között nem található az áldozatnak olyan példája, amelyet Krisztus mutatott irántunk... Megmutatja tehát, vagyis az irántunk való leghatározottabb és legteljesebb szeretetét nyilvánítja ki Isten azzal, hogy a bűnösök kedvéért nem kímélte a Fiát, Krisztust sem. Mert abból tűnik ki az ő szeretete, hogy – anélkül, hogy mi szeretettük volna – ő már előbb önként szeretett minket, amint János mondja.”³¹

Ez a kijelentés rámutat arra, hogy amikor a nagy áldozat elhatározott az Atya és a Fiú részéről, akkor az egyesek és az egész emberiség még a megváltás erőinek megjobbító hatalma nélküli állapotában tárult Isten előre ismerő, mindent tudó tekintete elé: szemlélte Isten a mi világunkat bűnében, lázadásában, reménytelen elveszettségében és elhatározta a kimondhatatlan áldozatot – az ellenségeiért. És ma is, az isteni kegyelem akkor kezd munkát mindnyájunkért, amikor még ellenségek és bűnösök vagyunk, amikor még az a jó sincs bennünk, amit a megváltás kegyelme ébreszt és fejleszt ki bennünk.

Fontos ez a megfogalmazás: „amikor még erőtelenek voltunk”. Ami Istent a mély részvétre és a végtelen áldozatra készíti, az a mi erőtelenségünk. Mindenkor az „emberi erőtelenség” indítja meg őt. Az a tény, hogy valami kis jóra való készség, megmenthetőség lenne még, de teljes az erőtelenség. Önmagától képtelen az ember és az emberiség arra, hogy ez a kis készség akárcsak a felszínre is jöjjön és érdemben megnyilatkozzék. Isten a megváltási terv elhatározásakor és azóta is, minden korban, minden időben, megindul a mi erőtelenségünkön. Lásd: **Zsid 4,16; Mk 14,38; Ésa 42,3; 2Kir. 14,26; 5Móz 32:36**. Azt is jelenti ez az ige, hogy Krisztus akkor tud segíteni rajtunk, ha erőtelenségünket mi is belátjuk. Krisztus áldozatának megmentő ereje az erőteleneknek nyilatkozik meg. A büszkéken és öntelteken nem tud segíteni.

5,9–11

9 Miután azért most az ő vére által igazzá lettünk, sokkal inkább megőriz minket a haragtól. 10 Mert ha már akkor megbékéltünk Istennel Fiának halála által, mikor ellenségei voltunk, sokkal inkább megőriz minket az élete által, miután megbékéltünk vele. 11 Nemcsak pedig, hanem Jézus Krisztus, a mi Urunk által, aki most megbékéltetett minket, dicsekszünk is Istenben.

Isten célja az volt, hogy „*erős vigasztalásunk legyen nekiünk, akik odamenekültünk, hogy megragadjuk az előttünk lévő reménységet*” – írja szintén Pál apostol **Zsid 6,18**-ban. Ezek az igeversek (**5,9–10**) ilyen „erős vigasztalásul” szolgálnak. Ha Isten már akkor szeretett minket, amikor még csak nyers, büntől átítatott, megromlott állapotban látott minket és már akkor elhatározta a kimondhatatlan áldozatot értünk, sokkal inkább ragaszkodik hozzánk most,

³¹

Kálvin: i.m., 102. o.

amikor már valami eredménye, gyümölcse is mutatkozik bennünk az ő érettünk küzdő szeretetének.

Pál így folytatja: „miután megtartattunk az ő halála által, most sokkal inkább megőriz minket az ő élete által”. Nemcsak Krisztus halálának van szerepe tehát a mi megtartásunkban, hanem az ő életének is. Nem kevesebbet mond itt ki Pál, mint hogy Krisztus engedelmes, tökéletes élete is megtartó erőt jelent a számunkra, hasonlóképpen áldozatához. Még nagyszerűbb ez az igazság, ha meggondoljuk, hogyan valósul meg ez. Pál későbbi kijelentését előlegzi meg ez a mondat, melyet **8,2-3**-ban és **11**-ben találhatunk: *„Mert a Jézus Krisztusban való élet lelkének törvénye megszabadított engem a bűn és a halál törvényétől. Mert ami a törvénynek lehetetlen volt, mivelhogy erőtlenségem miatt, az Isten az ő Fiát elbocsátván bűn testének hasonlatosságában és a bűnért, kárhoztatta a bűnt a testben... Ha Annak a Lelke lakik bennetek, a ki feltámasztotta Jézust a halálból, ugyanaz, a ki feltámasztotta a Krisztus Jézust a halálból, megeleveníti a ti halandó testeiteket is az ő ti bennetek lakozó Lelke által”*.

Krisztus élete tehát egyfelől tökéletes „modellként”, „mintaként” szolgál az Istennel járásra, de pusztán ezáltal még nem jelentene megtartó erőt, hiszen önmagunktól képtelenek lennénk követni ezt a mintát. Itt van hatalmas jelentősége a Szentlélek kitöltetésének, hiszen az Ő jelenléte teszi lehetővé azt, hogy – amint Péter apostol fogalmaz – „isteni természet részesévé” legyünk (**2Pét 1,4**). Maga Jézus is egy szemléletes képpel, a szőlőtő és a belőle kinövő szőlővessző hasonlatával fogalmazta meg, miként lehetünk részesei annak a megszentelt életnek, melyet Ő maga is birtokolt az Atyával való közösségben: **Jn 15,1-8**. Minderre a 8. fejezet kapcsán a későbbiekben részletesen is visszatérünk.

5,12–21

12 Azért ahogyan egy ember által jött be a világra a bűn és a bűn által a halál, úgy a halál elhatott minden emberre, mivel mindenki vétkezett. **13** Mert a bűn a törvényig volt a világon; a bűnt azonban nem számítják be, ha nincs törvény. **14** Azonban a halál uralkodott Ádámól Mózesig azokon is, akik nem Ádám törvényszegéséhez hasonlóan vétkeztek, aki annak előképe volt, akinek el kellett jönnie.

15 De a kegyelmi ajándék nem olyan, mint a bűneset; mert ha annak az egynek törvényszegése miatt sokan haltak meg, Isten kegyelme és a kegyelemből való ajándék, amely Jézus Krisztusé, az egyetlen emberé, sokkal inkább elhatott sokakra. **16** És az ajándék sem olyan, mint ami egy vétkező által történt; mert az ítélet egyvalaki miatt vezet kárhoztatáshoz, az ajándék pedig sok bűnből igazít meg. **17** Mert ha egyvalaki törvényszegése miatt uralkodott a halál egy ember révén: sokkal inkább fognak uralkodni azok, akik a kegyelemben és az igazság ajándékában bővelkednek, egyvalaki, Jézus Krisztus által az életben.

18 Azért tehát ahogyan egyvalaki törvényszegése által minden emberre kárhozottá lett, akként egyvalaki igazsága által minden ember részesül az élet megigazulásában. **19** Mert ahogyan egy ember engedetlensége által sokan bűnösökké váltak, akképpen egy ember engedelmissége által sokan igazakká fognak válni.

20 A törvény pedig időközben közbelépett, hogy a bűn nagyobbá legyen, de ahol nagyobbá lesz a bűn, ott sokkal inkább bővelkedik a kegyelem: **21** hogy amiként a

bűn uralkodott és halált nemzett, akképpen a kegyelem is uralkodjék igazság által az örök életre Jézus Krisztus, a mi Urunk által.

Itt jelenik meg Pál apostol fejtegetésében az a gondolat, amivel **1Kor 15**-ben is találkozunk: Krisztus a „második Ádám”. Ádám „annak előképe volt, akinek el kellett jönnie”, olvassuk a 14. versben.

Ádám és az emberré lett Jézus között mindenekelőtt az a hasonlatosság, hogy egy ember személye és élete meghatározó lett az egész emberiség nézve. Ezen az alapvető hasonlóságon túl azonban véges-végig az ellentét párhuzamossága a jellemző:

1. Ádám egy bűnös tette nyomán a halál és a kárhozat hatott el minden emberre.
2. Krisztusnak egy cselekedete, nevezetesen az ő helyettes áldozata, amit „kegyelmi ajándéknak” nevez itt a ige, még „sokkal inkább elhatott sokakra”. Ádám bűnének a következménye ugyanis még egy érintetlen, ereje teljében lévő emberiséget rontott meg és döntött mindnyájukat a halálba. Krisztus áldozata viszont egy tönkrement emberiségre hat ki, bűneikben erőteleneket és holtakat elevenít meg. Ezt meggondolva azt kell mondanunk tehát, hogy a kegyelmi ajándék sokkal hatékonyabb, mint Ádám bűnesete volt. Mert nem ugyanannyi bűnnel beteggé tenni, mint sok bűnnel terhelt embert egészségessé tenni. Mivel Ádám bűne minden embert sújt, Krisztus halála is az egész világért történt, és mindenkinek lehetősége van a bűntől és haláltól való szabadulásra ez ajándék által.
3. Ádám bűnesete által a halál jutott uralomra az emberiség felett. Jézus Krisztus által viszont nem egy pusztító erő jutott uralomra, hanem élő emberek jutnak uralomra: visszanyerik az uralmat először a saját lényük felett, majd végül az újjáteremtett föld felett is.
4. Továbbá nemcsak Krisztus áldozata hat ki az emberiségre, hanem „az ő igazsága” és „engedelmessége” is. Ádám esetében az ő bűne, engedetlensége hatott és a bűn fertőzését vitte át mindenkire, ami viszont a kárhozat ítéletét vonta maga után. Jézus igazságossága és engedelmessége viszont ennél nagyobb csodát tesz, mert igazzá és engedelmessé tesz embereket, akik a bűn foglyai voltak. Ezért megint csak azt mondhatjuk, hogy sokkal hatékonyabb, mint Ádám bűne. A helyreállítás mindig sokkal hatalmasabb tett és nagyobb energiát igényel, mint a romba döntés.

Pál a 20-21. versekben magyarázó szándékkal röviden visszatér arra, hogy mi a törvény szerepe Isten megváltó cselekedetének hátterén. Nem más, mint hogy az ember Isten kinyilatkoztatott igazságával szembesülve mintegy „nagyobbak lássa” a maga bűnét - melyet természetből fogva egyébként is hajlamos könnyen venni, illetve igazolni -, ám ha a törvény kinyilatkoztatásához nem társulna Isten kegyelme, akkor az emberek összeroppannának bűnük felismerésének súlya alatt. Az Atya Krisztus engedelmes élete és helyettes áldozata révén azonban kegyelmét is bemutatta az emberiségnek, hogy bűnük felismerését követően azonnal bele tudjanak kapaszkodni megtartó szeretetébe.³² Ugyanaz a gondolat jelenik meg, mellyel már korábban is találkozhattunk: Isten igazságának megismerése nyomán ugyan hatalmas mértékben megnövekedik a bűn súlya és jelentősége, de Isten ezzel egyenes arányban egyre jobban kijelenti kegyelmét is azáltal, hogy fokozottan „vonja” magához (**Jn 6,44**) a bűneitől szabadulni vágyó embert.

³² Ugyanezért alapította meg Isten az Ószövetségben a törvény kinyilatkoztatásával egyidejűleg a bűnök megváltását és elrendezését szolgáló áldozati rendszert is, melynek részletes leírását Mózes 3. könyvében találjuk.

Ezzel lezárul a hit általi megigazulás mibenlétét, valamint Krisztus áldozata hit általi megragadásából fakadó hatalmat ismertető gondolati szakasz. A továbbiakban az apostol azt fejti ki részletesen, hogy milyen folyamaton vezet végig Isten a hitbeli megigazulás útján elinduló embert.

Áttekintő kérdések a tárgyalt szövegrészhez

1. Mi volt a célja Jézus áldozatának?
2. Mi az „engesztelő áldozat”-nak fordított eredeti kifejezés, és mi ennek jelentősége?
3. Mi a hit szerepe a törvény betöltésében? Hogyan „erősítjük meg” a törvényt hit által?
4. Miben nyilvánult meg konkrétan Ábrahám hite, melynek nyomán Isten „igaznak” nyilvánította őt?
5. Hogyan kapcsolódik Ábrahám hite azokéhoz, akik Krisztus áldozatában hisznek?
6. Melyek a hit általi megigazulás áldásai? Mi lehet a jelentősége annak, hogy először ezeket említi az apostol?
7. Mi a legfőbb reménységük azoknak, akik „megbékéltek Istennel”?
8. Mi volt a mozgatórugója Krisztus áldozatának, mely a hit általi megigazulás alapja? Milyen szerepet játszott ebben az Atya?
9. Milyen általános következményekkel járt a bűneset?
10. Hogyan képes Krisztus áldozata semlegesíteni az első emberpár engedetlenségének következményeit? Miért nagyobb hatású „Krisztus engedelmissége”, mint „Ádám engedetlensége”?

6.

A hit általi megigazulás témájának kifejtése, III. rész: A hit általi megigazulás folyamata az ember egyéni életében (6,1-8,27)

6.1 A bűntől való tényleges szabadulás útja a keresztséget követően (6,1-23)

Az 5. fejezet utolsó verse a gondolatmenet újabb kulcskifejezését használja: az uralkodását. Ahogy egykor – Isten törvénye és a bűn törvénye megismerése előtt – az önzés uralkodott életünkben, úgy kell most a kegyelemnek uralkodnia „igazság által” az örök életre. Az elvi kérdések tisztázása után – tehát hogy önerejéből sem görög, sem zsidó nem tud megjobbulni, ezért Isten teszi lehetővé a szabadulást – arra tér át az apostol, hogy milyen folyamat játszódik le az ember egyéni életében a megigazulás során.

6,1

1 Mit mondunk tehát? Megmaradjunk-e a bűnben, hogy a kegyelem annál nagyobb legyen?

A 6. fejezet vizsgálatánál emlékezzünk 5,20 kijelentésére: „*Ahol megnövekedik a bűn, ott a kegyelem sokkal inkább bővelkedik*”. Ehhez kapcsolódik az apostol által felvetett kérdés is. Sokkal fontosabb ez a kérdésfelvetés, mint ahogy ezt első hallásra talán gondolnánk. A bűn lényege az önzés. Az önzésnek pedig jellegzetes tulajdonsága, hogy visszaél a szeretettel, hajlamos arra, hogy pusztán csak kihasználja az iránta megnyilatkozó áldozatkésztséget, megtérés és megjobbulás nélkül. A Krisztus áldozatában megnyilatkozó isteni szeretettel is sokan bánnak így. A valóságban sajnos nagyon is sok keresztesény – nem mindig tudatos - filozófiája ez: „Ha a kegyelem megsokasodik ott, ahol a bűn megnövekedik, akkor vétkezzünk csak tovább bátran, hogy a kegyelem annál nagyobb legyen.” Ezzel szemben hivatkozik Pál apostol a keresztségre (az újszövetségi, alámerítés általi felnőttkeresztség) jelképes mondanivalójára:

6,2–3

2 Távolságtartson: akik meghaltunk a bűnnek, miként élünk még benne? 3 Nem tudjátok, hogy akik bemerítkeztünk Krisztus Jézusba, az ő halálába merítkeztünk be?

Mit jelent az, hogy akik megkeresztelkednek, azok „Krisztus Jézus halálába keresztelkednek meg”? A keresztelendő nem önerejéből tesz fogadalmat a bűnnek való meghalásra. Krisztus halálának lelki megértése és személyes hitbeli elfogadása készíti őt erre a következőképpen: „Az a halálos ítélet, amellyel Isten Krisztusban a világ bűneit sújtotta,

úgy visszhangzik lelkiismeretünkben, mint a mi saját bűneink halálos ítélete. Kényszerítve érezzük magunkat arra, hogy szakítsunk a bűnnel, amelyért Krisztus ezt a halált szenvedte.”³³

A „Krisztus halálába való bemerítkezés” azt jelenti, hogy az ember a keresztség által lelki közösséget vállal Krisztus áldozati halálával. Minőségi különbség van ugyan között, hogy Krisztus meghalt a *bűnért*, az ember pedig meghal a *bűnnek*, de a keresztség által az ember halálra méltónak jelenti ki korábbi bűnös életét, és mintegy odahelyezi Krisztus keresztségére, kiszolgáltatva Isten ítéletének (vö. **6,6**-tal, ahol Pál pontosan ilyen értelemben használja a „régiben megfeszítésének” fogalmát). A „bűnnek való meghalás” azt fejezi ki, hogy Krisztus áldozati halálára hivatkozva szakítunk korábbi életünkkel, kifejezve, hogy nem akarunk többé e cselekedetekben járni. Ezt fejezi ki az alámerítés, amikor is az ember jelképesen mintegy „eltemeti” korábbi életét a hullámsírba.

6,4–11

4 Azért tehát vele együtt eltemetkeztünk a keresztség által a halálba: hogy amiképpen Krisztus az Atya dicsősége által feltámadt a halálból, akképpen mi is új életben járjunk. 5 Mert ha az ő halálához hasonlóan egyggyé lettünk vele, bizonyára feltámadásához hasonlóan is egyggyé leszünk. 6 Mert tudjuk azt, hogy a mi régi emberünk vele együtt megfeszítettett, hogy a bűn teste elveszítse erejét, hogy ezután ne szolgáljunk a bűnnek. 7 Mert aki meghalt, felszabadult a bűn alól.

8 Hogyha pedig meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy vele együtt élni is fogunk. 9 Mert tudjuk, hogy Krisztus, aki feltámadt a halálból, többé nem fog meghalni; a halál többé nem uralkodik rajta, 10 mert hogy meghalt, a bűnnek halt meg egyszer; hogy pedig él, Istennek él. 11 Ekképpen gondoljátok ti is, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek Istennek Jézus Krisztusban, a mi Urunkban.

A keresztség egyszeri esemény ugyan, de egész életünkön át erőt meríthetünk a benne foglalt ígéretből. Nemcsak Krisztus halálára, hanem a feltámadására való utalás is benne rejlik a keresztség jelképes cselekedetében. A keresztség nemcsak a bűnnek való meghalás ünnepélyes elhatározásának kifejezése, hanem az Isten ereje által való feltámadás és az új életben való járás ígéretét is magában foglalja. Szükséges kihangsúlyozni, hogy az az erő, ami által egy keresztyén új életet él, nem az övé, hanem ugyanaz az isteni erő, amely által Jézus feltámadt, vagyis Isten Lelkének az ereje.

A feltámadás erejének igénybevétele azonban csak azok esetében lehetséges, akiknél a bűnnek való meghalás, vagyis a bűnnel való szakítás is valóságosan megtörténik. Csak az tud „eggyé lenni Krisztussal az ő feltámadásának hasonlatossága szerint”, aki előzőleg „eggyé lett vele az ő halálának hasonlatossága szerint”.

Nagyon fontos a 6. versnek ez a speciális kifejezése: „*A mi régi emberünket vele együtt megfeszítettük, hogy a bűn teste elveszítse erejét*”. A régi, önző ösztönös természet tehát nem hal meg, hanem csak „megerőtlenül”, „elveszíti erejét”. A „meghalás a bűnnek” a belső emberben történik, az ember szabad erkölcsi választásával, mellyel egyszer s mindenkorra halálra méltónak jelenti ki és mintegy Krisztus keresztségére helyezi régi bűneit. Ezt a döntést

³³ Frederic Godet: *Dieu, Auteur de Salut*, 354. o. – Idézi: Alfred Vaucher: *L'Histoire du Salut /Az üdvösség története/*, Danmarie-des-Lys, 1951. 238. o.

azonban folytonosan, naponta fenn kell tartani, meg kell újítani, ugyancsak a belső ember szabad, erkölcsi állásfoglalásával. A 11. versben ezt mondja az apostol: „*Ezenképpen gondoljátok meg ti is, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek Istennek, a mi Urunk, Jézus Krisztus által*”. A meghalás és a feltámadás a tudatban és az akarat által megy végbe. És amíg az ember a legbensőbb énjének ezt a hitbeli magatartását fenntartja, addig „erőtlen a bűnnek teste”, azaz nem tud szóhoz és uralomra jutni az életében. De ha hitbeli döntésében meggyengül, ha „elengedi” magát, ha megszűnik „vigyázni és imádkozni” (Mk 14,38), akkor tüstént megelevenedik és ismét uralomra tör a „bűnnek teste”, azaz a megromlott, ösztönös természet. Ezt fogalmazza meg Kálvin is az alábbiakban:

„Az életnek erre a megújulására kell törekedniük a keresztényeknek egész életükben. Mert ha Krisztus képét kell megjeleníteniük önmagukban mind a test megöklése, mind a lélek élete által, akkor a test megöklésének egyszer s mindenkorra kell történnie, a lélek életének pedig örökké kell tartania. Persze nem úgy, hogy egy pillanat alatt halna meg bennünk a test, hanem annak megöklésében meghátrálni nem szabad. Mert ha visszahempergőzünk a saját pocsolánkba, ezzel Krisztust tagadjuk meg, akinek csak életünk megújulása által lehetünk részesei, amint hogy ő romolhatatlan életet élt.”³⁴

6,12–13

12 Ne uralkodjék tehát a bűn halandó testetekben, hogy kívánságaiban engedelmeskedjetez neki, 13 se ne szánjátok oda tagjaitokat hamisságnak fegyvereiül a bűnnek; 14 hanem szánjátok oda magatokat Istennek, mint akik a halálból életre keltettek, és a ti tagjaitokat igazság fegyvereiül Istennek.

A bűn jelentkezik a kívánságainkban a legigazabb újjászületés és keresztség után is. Megromlott természetünkől, amelyen keresztül Sátán e kívánságokat felszínre hozza és kísértő hatalommá teszi, csak testünk újjáteremtésekor, a feltámadás vagy elváltozás nyomán szabadulunk meg, Jézus eljövetelekor. (Lásd: Fil 3,30–21; 1Kor 15,42–44, 47–49). Amíg e földön élünk, állandóan meg kell tagadnunk a bűnt önmagunkban. Jézus világosan tanította, hogy az igazi tanítványság abban áll, hogy minden nap megtagadjuk önmagunkat (Lk 9,23). Nem létezik olyan megtért vagy megszentelődött állapot ezen a földön, amikor ez a szüntelen küzdelem, a szüntelen vigyázás szükségessége megszűnnék, hiszen még Krisztus földi életében is törvény volt ez mindenkor: Zsid. 5,7–9.

Az újjászületés nagy jelentősége azonban abban van, hogy az elme és a lelkiismeret világos most már, a szív a bűn ellen Istenhez fordult és az ember tudja, hogy kihez folyamodhat teljes bizalommal győzelmes erőért.

Ezek a kifejezések: „Ne engedjetez neki... ne szánjátok oda... szánjátok oda” – mind a szabad választáson alapuló személyes döntés, az akarat jelentőségére utalnak. Milyen pozitív választásra is van lehetőség immár, ha az ember felszabadult az elméjében és szívében a bűn uralma alól; nincs a Sátánnak és a bűnnek való engedelmeskedés kényszere alatt, hanem odaszánhatja magát „igazságnak fegyvereiül az Istennek”! Így visszanyerte a tényleges választási szabadságát. Az ember számára a legnagyobb életcél ez.

6,14–18

³⁴

Kálvin János: *A Római levél magyarázata* (ford. Rábold Gusztáv és Nagy Barna), 1954, 120. o.

14 Mert a bűn nem fog uralkodni rajtatok, mert nem törvény alatt, hanem kegyelem alatt vagytok. **15** Hogy van hát? Vétkezzünk-e, mivel nem vagyunk törvény alatt, hanem kegyelem alatt? Távol legyen! **16** Talán nem tudjátok, hogy akinek odaszánjátok magatokat szolgálakul az engedelmességre, annak vagytok szolgálói, a kinek engedelmeskedtek: vagy a bűnnek halálra, vagy az engedelmességnek igazságra? **17** De hála Istennek, hogy jóllehet a bűn szolgálói voltatok, de szívetek szerint engedelmeskedtek a tanítás azon alakjának, amelynek át lettetek adva. **18** Miután pedig felszabadultatok a bűn alól, az igazság szolgálóivá lettetek.

Pál apostol ismét felveti itt a kérdést, hogy vajon vétkezhet-e az ember szabadon a kegyelem uralma alatt? Nem csoda, hogy ismét felteszi ezt a kérdést, hiszen olyan gyakori a tudatos vétkezés és könnyelműség a keresztségi fogadalom után. Sokan hajlamosak elfogadni azt az elméletet, hogy a kegyelem uralma alatt sem lehet mást tenni, mint vétkezni, és hogy ez törvényszerű és megengedett is. Azért vagyunk a kegyelem alatt, hogy bűneink ismét és ismét megbocsátassanak – vélik sokan. Ez azonban tragikus félreértés! A kegyelem uralma alatt nem azért van az ember, hogy tovább vétkezzék, hanem azért, hogy megszentelődjék!

Milyen állapotváltozás történik is tehát az újjászületéssel és a keresztséggel? „Nem vagyunk többé a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt” – állapítja meg az apostol. Ezt a kijelentését azonban – megint csak ezt mondhatjuk – nagyon félreértik. A „törvény alatt” kifejezés itt jelenik meg először a Római levélben. Nem azt jelenti ez a megjelölés, hogy valaki nincs többé az örök erkölcsi törvény hatálya és ítélete alatt. Ilyen állapot nincs és nem is lesz soha, egyetlen teremtmény számára sem. Azt jelenti ez a kifejezés, hogy megszűnt az az állapot, melyben csak a törvényt ismerjük, de a kegyelmet nem, és ott állunk tehetetlenül bűnnel megkötözöttek, az erkölcsi törvény ítélete alatt. Valóságosan felszabadulunk tehát arra, hogy az Isten akarata iránti engedelmességet válasszuk, azt, hogy életünket a továbbiakban Neki szánjuk oda.

„Nem merjük elhinni, hogy a keresztény élet bűn nélkülivé lehet. Nem értjük a hit általi megigazulás hatalmát... Krisztus talán a bűn szolgálója? Kinek a szolgálói vagyunk mi, amikor bűnt követünk el? Akkor bizony a bűn szolgálói és Sátán szolgálói vagyunk. Az az állapot, hogy egy keresztény ideje egy részében vétkezik, a többi részében pedig igazságot cselekszik, csak úgy volna elképzelhető, ha Krisztus és Sátán valamiféle társviszonyra lépnének egymással. Ez azonban lehetetlen. Csak egy urunk lehet, mert meg van írva, hogy nem lehet két úrnak szolgálni. Nincs semmiféle megegyezés a világosság és a sötétség között – Krisztus és Beliál között. Életre-halálra szóló ellentét és harc van közöttük a bűn végső megsemmisüléséig.”³⁵

6,19–21

19 Emberi módon szólok a ti testetek erőtlensége miatt. Mert amiként odaszántátok tagjaitokat a tisztátalanság és a hamisság szolgálóivá a hamisságra: akképpen szánjátok oda most a ti tagjaitokat az igazság szolgálóivá a megszentelődésre. **20** Mert mikor a bűnnek szolgáltatok, az igaz élettől szabadok voltatok. **21** Micsoda gyümölcsét vettétek azért akkor ezeknek? Most szégyellitek őket, mert halál a végük.

„Emberi módon szólok a ti testetek erőtlensége miatt” – írja az apostol. Arra utal ezzel, hogy ismételten erőfeszítéseket tesz hasonlatokkal és emberi kifejezésmódok alkalmazásával arra, hogy a bűnnel való kiegyezés miatt megerőtlenedett lényünk számára világossá tegye ezeket az egyébként annyira nyilvánvaló és kézenfekvő dolgokat.

Az apostol felszólításának lényege ez: milyen odaadással, igyekezettel eddig a bűnnek szolgáltunk, olyan odaadást és engedelmességet tanúsítsunk most az Istennek való szolgálatban, és meg fogjuk látni a csodálatos eredményt! A kegyelem uralma alatt nem rendül meg az igazság törvénye. Nem változik meg az a törvényszerűség, hogy „amit vet az ember, azt aratja is”. És micsoda gyümölcsét arattuk eddig a bűn szolgálatának? Gondolja meg az ember azt is, hogy mi a vége és a gyümölcse az igaz Isten-szolgálatnak. Nem más, mint a teljes megszentelődés, melynek során az ember „isteni természet részesévé”, jellemében Krisztushoz hasonlóvá válhat. Olyan életcél ez, mely bőven megéri az odaszánást és az önmegtágadást.

A fejezet végén Pál rendkívül tömör, de az egész gondolatmenetet összefoglaló kijelentéseit találjuk:

6,22–23

22 Most pedig, miután felszabadultatok a bűn alól, ellenben Isten szolgálívá lettetek, gyümölcsötök van a megszentelődésre, a vége pedig örök élet. 23 Mert a bűn zsoldja halál, Isten kegyelmi ajándéka viszont örök élet Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.

A megváltás műve, illetve a keresztyén növekedés helyes, egészséges rendje a következő:

- felszabadulás a bűn alól, Isten szolgájává válás (újjászületés, megtérés);
- gyümölcstermés (a megszentelődés folyamata, lásd **Gal. 5,22**);
- „a vége pedig örök élet” (a végső üdvösség mint cél).

Megváltozhatatlan törvény, hogy „a bűn zsoldja a halál, Isten kegyelmi ajándéka pedig az örök élet”. Ez a keresztyényekre is érvényes. Aki megtérése ellenére, keresztsége után is a bűn szolgája marad, az keresztyén neve ellenére a bűn zsoldját, cselekedetei megérdemelt „fizetségét” fogja elvenni. És ha „az igazság szolgájaként” él is valaki, ha „megvan is a gyümölcse a megszenteltetésre”, az örök élet még akkor is „ajándék” lesz számára, „a mi Urunk Jézus Krisztus által”. Hiszen ő fizette meg a váltságdíjat, ő halt meg elszenvedve az emberi bűnök büntetését és az ő feltámadásának ereje ad erőt az igazság cselekvéséhez, a Lélek által.

6.2 A törvény mint a bűnfelismerés eszköze (7,1-13)

A 7. fejezet a Római levél azon részéhez tartozik, amelyben a megigazulás folyamatát magyarázza Pál apostol. A 14. verset megelőző szakasz címe ez lehetne: „A törvény felfedezése, a törvény mélyebb megértése a megtéréskor”. Miután az apostol a 6. fejezetben kifejtette, hogy a Krisztus áldozatát elfogadó ember számára nem marad más lehetséges út, mint hogy teljes mértékben odaszánja magát Isten akaratának cselekvésére, most azzal kell foglalkoznia, hogy milyen viszony alakul ki az Isten akaratát elfogadó ember és a törvény között. Arról már nincs szó, hogy a törvény kárhózzátna bennünket a megtérés után, hiszen

gondolkodásunk már nem a bűn uralma alatt áll. Látni fogjuk azonban, hogy ekkor egy más akadály teszi lehetetlenné, hogy összhangba kerüljünk Isten törvényével, s ez egyértelművé teszi, hogy emberi erőből még a megtért ember sem képes betölteni azt a törvényt, mellyel akarata szerint már azonosult. A továbbiakban ezt a gondolatmenetet vizsgáljuk meg részletesen.

7,1–6

1 Vajon nem tudjátok, testvéreim - mert törvényismerőkhöz szólok -, hogy a törvény uralkodik az emberen mindaddig, amíg él? 2 Mert a férjes asszony, míg él a férj, hozzá van kötve törvény szerint, de ha meghal a férj, az asszony felszabadul a törvénytől, mely a férjhez köti. 3 Azért tehát amíg a férje él, paráznának hívják, ha más férfihoz megy; ha azonban meghal a férje, szabaddá lesz a törvénytől, úgyhogy nem lesz parázna, ha más férfihoz megy. 4 Azért, testvéreim, ti is meghaltatok a törvénynek Krisztus teste által, hogy máséi legyetek, azéi, aki a halálból feltámadt, hogy gyümölcsöt teremjünk Istennek. 5 Mert mikor a hústestben voltunk, a bűnös szenvedélyek a törvény által működtek tagjainkban, hogy a halálnak gyümölcsözzenek. 6 Most pedig felszabadultunk a törvény alól, miután meghaltunk annak, ami lekötve tartott minket, hogy új módon szolgáljunk a Léleknek, ne a régi módon a betűnek.

Úgy tűnik, hogy Pál apostol itt – mint arra pl. John Murray rámutat³⁶ - 6,14-re hivatkozik vissza. Az ezt követő szakasz (6,15-23) ugyanis a korábbiak magyarázataként az odaszánás szükségességét fejt ki a hallgatók gondolkodásmódjához igazítva. A 14. vers azonban további magyarázatra szorul, hiszen hallatlan jelentőségű kijelentésről van szó. Szinte forradalmi változást okoz az ember helyzetében, hogy miután Krisztus áldozata nyomán „meghal a bűnnek”, többé már nem áll a törvény kárhóztatása alatt. Nem amiatt van ez, mintha cselekedeteiben máris igazzá vált volna, hanem azért, mert – mint azt az apostol korábban már kifejtette – Isten a hitet tulajdonítja igazságként azoknak, akik Krisztus áldozatára hivatkozva, saját vélt igazságukról lemondva járulnak hozzá.

Pál egy hétköznapi hasonlatot hoz fel a szabadság érzékeltetésére. A korabeli zsidó jogrend szerint a férjes asszony a férj haláláig nem bonthatta fel a házassági köteléket, és engedelmséggel tartozott férjének. Ha a férj életében felbontja a házasságot – a házasságtörés minősített esetét leszámítva -, és más férfihoz megy, ez paráznaságnak számított volna, ugyanis a házasság örökre szóló köteléknek számított, ahogyan Jézus is kijelentette **Mt 19,4-9**-ben. Hasonlóképpen a törvény alá vetettség is örök életre szólna, ha nem számolunk a kegyelem felszabadító erejével. Aki ugyanis egyszer vétkezett, nem tudja önmagától semmissé tenni bűnösségét, ezért ha Isten nem lépne közbe, egész életében a törvény kárhóztatásával szembesülne. Amikor azonban meghal a bűnnek, a törvény kárhóztató ítélete alól is felszabadul.

Pál itt a 6. fejezettől eltérően más kifejezést használ: nem a bűnnek, hanem a törvénynek való meghalásról beszél. A két fogalom lényegében ugyanazt jelöli, csak a szempont más: a bűnnek való meghalás – mint korábban láttuk -, azt fejezi ki, hogy az ember Krisztus

³⁶ Lásd pl. : Murray, J.: *The Epistle to the Romans*. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1968, 239-240. o.

áldozatára hivatkozva halálra méltónak jelenti ki korábbi életét, és Krisztusra hárítja azt. A törvénynek való meghalás ennek a következménye: nem vagyunk a „törvény által lekötve”, felszabadulunk arra, hogy Isten szolgálatára szánjuk oda magunkat. A férjes asszonynak a férj halálát követően szabadságában áll, hogy más férfihoz menjen, nekünk pedig szabadságunkban áll Isten szolgálatát választani, miután a bűnnek való meghalás és az igazsá nyilvánítás után felszabadultunk a törvény kárhoztató ítélete alól.

Más értelemben is igaz a törvény általi „lekötöttség”: a törvény alatti állapotban (a kifejezést lásd még **1Kor 9,20**-ban) nem csupán a törvény kárhoztató ítéletével szembesülünk, hanem bűnre hajló természetünknek a kinyilatkoztatott igazsággal szembeszegülő ellenkezésével is. Ezt fejezi ki az az első látásra különösnek tűnő megfogalmazás, hogy „a bűnös szenvedélyek a törvény által működtek tagjainkban”. Pál nem arról beszél, hogy Krisztus halálával a törvény fölöslegessé válik, hanem arról, hogy a természetünk olyannyira nem képes önmagától engedelmeskedni a törvény kívánalmainak, hogy a törvénnyel szembesülve inkább újabb erőre kap a bűn, mert az emberi természetet a törvény kárhoztató ítélete paradox módon inkább megerősíti a vétkezésben, mintsem szembefordítaná vele. Ilyen értelemben mondja Pál **Rm 8,3**-ban, hogy „a törvény erőtlén volt a hústest miatt”. Az apostol a következő szakaszban fejt ki részletesen, hogyan „elevenedik meg” a bűn a törvény révén.

Végezetül Pál megelőlegezi azt a 8. fejezetben kifejtendő tanítást is, hogy a „betű szolgálatát” a „Lélek szolgálata” váltja fel a törvény alóli felszabadulást követően. Itt sem a „betű” és a „Lélek” áll szemben egymással, hanem a kétféle szolgálat, a „betűé” és a „Léleké”. A „betű szolgálata” a törvény-szövetséget jelenti, ahol a bűn miatt kell újra és újra megvallani és elrendezni a vétkeket, hogy az ember ne kerüljön kárhoztatás alá. A „Lélek szolgálata” ezzel szemben azt az állapotot jelöli, amikor az ember Isten Lelke révén összhangba kerül a törvénnyel. Az apostol ezt a gondolatot is a 8. fejezetben fogja részletesen kifejteni.

7,7

7 Mít mondunk tehát? Vajon a törvény bűn? Távol legyen: sőt inkább a bűnt nem ismertem, hanem csak a törvény által; mert a kívánságról sem tudtam volna, ha a törvény nem mondaná: Ne kívánd.

Újabb fontos fordulópontot jelent a levélben ez a kijelentés. Az apostol annak kifejtésére tér rá, hogy mi is a törvény szerepe az ember megigazulásában, miután Krisztus mellett döntve, hitbeli igazsága alapján felszabadult a törvény kárhoztatása alól.

A törvény jelentősége a bűn felismerésében rejlik. Az apostol a törvény általi megigazulás lehetetlenségéről szólva korábban már összegző érvénnyel kijelentette: „*A bűn ismerete a törvény által van*” (**3,20**). Most van itt az ideje, hogy ezt az állítását részletesen is kifejtse. A törvényen keresztül vezet az út a törvény megértéséhez, hiszen a törvény mutatja meg, hogy mi is valójában a bennünk lévő bűn. A megtéréshez vezető első lépés az, amikor egy ember szembesül saját elveszett, bűnös állapotával. Enélkül sem megtérni, sem értékelni nem tudjuk a megváltó Krisztus áldozatát, aki „*meg fogja szabadítani az ő népét annak bűneiből*” (**Mt 1,21**).

A kérdés az, hogyan halljuk és értjük meg a törvényt. A zsidók eszmélésüktől fogva ismerték a törvényt, mégsem vezette őket saját bűnös, elveszett állapotuk felismerésére.

Ellenkezőleg: a törvény ismerete csak növelte önelégültségüket. A törvényismerők többsége úgy vélekedett magáról, mint a gazdag ifjú, a példázatbeli tékozló fiú bátyja, vagy az imádkozó farizeus:

- „A parancsolatokat megtartottam ifjúságomtól fogva; mi fogyatkozás van bennem?” (Mt 19,20).
- „Íme ennyi esztendőttől fogva szolgállok neked, és soha parancsolatodat át nem hágtam” (Lk 15,29).
- „Isten! Hálákat adok néked, hogy nem vagyok olyan, mint egyéb emberek, ragadozók, hamisak, paráznák, vagy mint íme, ez a vámszedő is. Böjtölök kétszer egy héten, dézsmát adok mindenből, amit szerzek” (Lk 18,11–12).

Amíg valaki azt hiszi, hogy a törvény cselekedeteiből fog megigazulni, nem érti a örvényt. Nem ismeri fel benne Isten igazságának normáját, sem ehhez mérve saját, bűnnel fertőzött állapotát. Amíg valakiben van bátorság a törvénnyel dicsekedni, még „testben” van, a szemei még nem nyíltak meg a törvény lelki lényegének, mélyeséges igazságának látására.

Mikor ez a vakság gyógyulni kezd, az a megtérés kezdete. Az apostol így ír saját megtéréséről, amikor először ismerte fel az erkölcsi igazság Isten által képviselt mértékét: „*A bűnt nem ismertem, hanem csak a törvény által; mert a kí vánságról sem tudtam volna, ha a törvény nem mondaná: Ne kívánjad!*” (7. vers) Számára a tizedik parancsolat fedte fel, milyen életvitelt követel meg a törvény az embertől. Kálvin az alábbiakat írja erről:

„Szándékosan nevezte meg a bűnnek éppen ezt a fajtáját, amelyiknél a legnagyobb mértékben uralkodik a képmutatás, s amellyel mindig velejár a hanyag elnézés és gondatlanság... A kívánság bűne azonban titkosabb és mélyebben rejtőzködik, s ennek folytán nem is veszik soha számításba mindaddig, míg a saját emberi értelmük alapján ítéleznek... Mert amikor Mózes megmutatja, miktől kell óvakodnunk, hogy felebarátunkat meg ne sértsük, tizediknek hozzáteszi a kívánságra vonatkozó tilalmat, mely vonatkozik az összes többi parancsolatra is. Nem kétséges, hogy az eddigiekben is kárhoztatott már minden gonosz kívánságot, amely az emberszívben megfogán; de nagy különbség van a feltett szándék és a szívet kísértő kívánság között!

Magasabbra emelkedik itt Pál, mint amennyire a közönséges emberi felfogás eljuthat. Mert az állami törvények hangoztatják ugyan, hogy a vétkes szándék, és nem azok eredménye a büntetendő; a filozófusok még elmésemben a lélekbe helyezik mind a bűnök, mind az erények székhelyét – de Isten ezzel a parancsolattal mélyebbre hatol: a kívánságig, mely rejtettebb az akarattal, s így nem is tartják bűnnek... Pál azt mondja, hogy ő ebből a lappangó betegségből ismert rá a maga bűnösségére... Mintha ezt mondta volna: A törvény leleplezett bennem minden kívánságot, melyek míg rejtve voltak, úgy tűnt, hogy nem is léteznek.”³⁷

Amire Pál rádöbent itt, és amit előttük is megvilágít, az a következő: a kívánság is bűn. Ez pedig nem kívülről jön, hanem ahogy Jakab mondja: „*Mindenki kísértetik, amikor vonja és édesgeti a tulajdon kívánsága*” (1,14). Jézus ugyanerről tett bizonyosságot: „*Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúbizonyosságok, káromlások. Ezek fertőztetik meg az embert...*” (Mt 15,19–20) De az ószövetségi írásokban is ezt olvassuk: „*Csalárdabb a szív mindennél és gonosz az...*” (Jer 17,9).

³⁷

Kálvin, i.m., 1415–1416. o.

Hogyan határoznánk meg a bűnt a fenti bibliaidézetek fényében? Vannak, akik a bűnt a törvényszegés külső, látható eseteinek tekintik és úgy vélik, hogy az embert csak kívülről fertőzi a bűn. Valójában a bűn mint önző kívánság benne rejlik – a részben örökölt, részben pedig a rossz szokások által kialakult – természetünkben éppúgy, mint ahogy áthatja a körülöttünk lévő világot. A kísértés belülről támad, megromlott természetünk készítményei a szívünkől származnak, ezekre épít, ezeket erősíti fel Sátán a külső körülmények megfelelő alakításával. Ezért állapíthatja meg az apostol ezt a tényt: „a bűn megvan bennem” (7,21).

Az evangélium központi része a törvény igazán való megszólaltatása, mivelhogy az egyszerre világít rá Isten igazságára és a bennünk lévő bűnre. A törvény hiteles értelmezése mindig Krisztushoz kell hogy vezessen minket, mint „pedagógus” vagy „nevelő”.³⁸ A törvény ébreszt rá bennünket arra, hogy szívünk érzései és gondolatai mennyire telve vannak önszeretettel, és természetünk mennyire ellenkezik Isten életrendjével. Az a törvény-értelmezés, amely az emberi önelégültséget táplálva meghagy bennünket a tévhitben, hogy mi betöltjük a parancsolatokat – egyáltalán nem biblikus.

7,8–13

8 De a bűn alkalmat talált, és a parancsolat által gerjesztett fel bennem minden kívánságot; mert a törvény nélkül holt a bűn. 9 Én pedig régen a törvény nélkül éltem, de a parancsolat eljövételével felelevenedett a bűn, 10 én pedig meghaltam, és kiderült, hogy az a parancsolat, mely életre való, nekem halálomra van. 11 Mert a bűn alkalmat talált, s a parancsolat által félrevezetett és megölt engem.

12 Azért tehát szent a törvény, és szent, igazságos és jó a parancsolat. 13 Nekem tehát a halálommá lett az, ami jó? Távol legyen! A bűn lett azzá, hogy megmutatkozzék a bűn, mely nekem halált szerez az által, ami jó, és hogy a bűn a maga felettébb bűnös mivoltában láttassék meg parancsolat által.

A továbbiakban az apostol elismeri, hogy bűnös természetének felfedezése a 10. parancsolat tükrében még egyáltalán nem volt elég ahhoz, hogy le is győzze a kívánság bűnét és a törvényt a szó valódi jelentésében töltse be. Ellenkezőleg, amint a parancsolatok rávilágítottak a benne lévő bűnre, úgy érezte, kilátástalan helyzetbe került. Egyfelől hirtelen megnyílt a szeme az indítékaiban, szavaiban és tetteiben megnyilvánuló számtalan törvényszegésre, másfelől minél inkább igyekezett megtartani a törvényt az újonnan megértett isteni mérték szerint, annál inkább tapasztalnia kellett az „én” ellenállását, lázadását ez ellen. Így arra a következtetésre jutott, hogy „a törvény nélkül”, vagyis a Szentlélek segítségével megértett erkölcsi törvény nélkül, nem tudatosul, azaz „holt a bűn” (7,8). Az ember sose látná meg a maga valóságos, igazság ellen lázadó állapotát, ha a törvény meg nem mutatná azt.

Ezután visszaemlékezik korábbi életére, amikor még ismeretlen volt számára ez az életre-halálra menő, elkeseredett és emberileg kilátástalan küzdelem Isten szent és fenséges törvénye, valamint az ő azzal ellenkező akarata, természete között: „*én pedig éltem régen a törvény nélkül: de ama parancsolatnak eljövételével felelevenedett a bűn*” (9. vers). A

³⁸

A Gal. 3:24-ben *mesternek* fordított szó görög eredetije (paidagogosz) az ókori családban annak a rabszolganak a neve, aki a kiskorú gyerekek nevelésével foglalkozott és aki gazdája fiát az iskolába kísérte.

„parancsolat” szó itt az ő számára a törvényt új megvilágításba helyező 10. parancsolatra utal. Kálvin a következő magyarázatot fűzi ehhez az igevershez:

„Az »éltem régen a törvény nélkül« kifejezésnek itt sajátos jelentése van, mert arra céloz, hogy a törvény távollétében élt – azaz a saját igazságában való bizakodástól felfuvalkodva életet tulajdonított magának, jóllehet halott volt... Pál gyermekkorától fogva a törvény tudományában nevelkedett: az azonban a betű teológiája volt, mely nem alázta meg a maga tanítványait... Távollevőnek mondja tehát a törvényt, mely bár szemei előtt lebegett, mégsem illette meg őt az Úr ítéletének komoly megérzésével.”³⁹

Az apostol egykori törvénytől való távolléte tehát nem a gyermekkorára, hanem a megtérése előtti életére utal. A farizeusi törvénytisztelet nem tekinthető a törvény valóságos ismeretének: éppolyan tudatlanság jellemzi Isten erkölcsi törvényének tényleges kívánalma és saját bűnössége tekintetében, mint a megtéretlen, pogány állapotot. Noha alapos törvényismeretre tett szert, nem halt meg a törvény ítélete alatt, hanem „élt a törvény nélkül”, vagyis a törvény belső, lelki megértése és a saját bűnösségének felfedezése nélkül.

Pál apostol a következőkben nem a megtérése tapasztalatát, hanem a megtérése utáni lelki küzdelmét, lelki válságát írja le. Azt a rettegést, amely a lelkiismeretes keresztényt szükségképpen elfogja, mielőtt felfedezné és valóságosan megértené a megszentelődés titkát, aminek a megtérést követnie kell. Az igazi megtérés mindig arról a gondolkodásmódbeli változásról ismerhető fel, hogy a megtért ember immár gyönyörködik Isten törvényében és meg akarja azt tartani, valamint megalkuvás nélkül gyűlöli a bűnt és győzni akar felette. Am minél elszántabban törekszik erre, annál jobban érzi a bűn megkötöző hatalmát. A számtalan kudarc azt sugallja, hogy lehetetlen a győzelem, és ez elkészeríti. Így küzd a benne lévő bűnnel, míg az evangélium mélyebb megértése folytán, Isten kegyelméből fel nem tárul előtte a megszentelődés titka. A valódi, tiszta evangéliumhirdetés hiányában a bűn felett őszintén győzni akaró keresztényeknek mintegy egyénileg kell felfedezniük a megszentelődéshez vezető utat személyes bibliakutatás, elmélkedés és lelki küzdelem által.

A megtéréskor, bármilyen őszinte is a szív, az ember nem érti még teljes mélységében a bűn, az igazság és a megváltás mibenlétét. Mivel nem ismeri még igazán a megszentelődés útját, sokszor fájdalmas kudarckokat él át és elkéseredetten harcol önmagával a megtérés után is, míg egyszer csak felfedezi az élethossziglan tartó, szabályszerű küzdelem – azaz a győzelmes keresztény élet – titkát.

Természetesen a megtérés tapasztalata feltételezi bizonyos alapvető ismeretek meglétét Istenre, az emberre és az evangéliumra vonatkozóan. De ki állíthatná, hogy egy megtért embernek már nincs szüksége arra, hogy ebben a tudásban – különösen a megváltás titkát illetően – növekedjék? A megtért embernek bizonyosan könnyebb lenne a dolga, ha az evangéliumot mindig tisztán és teljesen prédikálnák, ha a megszentelődés titkába már a keresztségre való felkészülés idején valódi betekintést nyerne, mert akkor talán elkerülhetne sok felesleges viszontagságot a győzelemhez vezető út keresése közben. Ugyanakkor az is tény, hogy az ember szeme nem képes több fényt befogadni annál, mint ami a nagy gondolkodásbeli változást előidéz a megtérésekor. A megszentelődés tapasztalaton alapuló teljes megértése bizonyos értelemben és mértékig csak a megtérés után következhet be, még az evangélium legtisztább, legteljesebb prédikálása, illetve hallása következtében is.

³⁹

Kálvin, i.m. 237–238. o.

Ezért félrevezető, ha csak a bűn feletti folyamatos győzni tudás tapasztalatát akarjuk elismerni hiteles megtérésnek vagy újjászületésnek. Az az ember, aki szereti Istent és az ő igazságát, és gyűlöli a bűnt, vágyakozik az igaz élet után, szégyenli a kudarcait és szenved gyengeségeitől, noha nem talált még rá a szabályszerű és eredményes küzdelem útjára – kétségtelenül megtért ember, csak a megszentelődése hiányos még. A Római levél 7. fejezetében nem a bűnnel kiegyező, hanem az azt legyőzni még nem tudó, de vele mindenképpen leszámolni akaró ember lélekrajza tárul elénk.

6.3 Ellentét az „elme törvénye” és a „bűn törvénye” között (7,14-25)⁴⁰

Rm 7,14-25 versről versre haladó exegézise előtt fontos felvetni a kérdést: van-e váltás, átmenet ezen a ponton? Az igeidő tekintetében feltétlenül. Miután Pál – kizárólag a törvény szerepe szempontjából – szólt előzőleg megtéréséről, a továbbiakban azt vázolja, hogy milyen jellegű az a harc, amelyet továbbra is, megtért emberként is, újra meg újra átél. Az átmenet nem jelent éles törést, mert a téma továbbra is ugyanaz: Isten törvénye és a bűnös természet szembenállása, valamint a szabadulás útja, lehetősége.

Az öröklött és szerzett természet ellenség marad a megtérés után is. A harc nem szűnik meg az ember gondolkodásmódja, belső lénye megváltozását követően, csak a tartalma, az iránya változik meg. A megtéretlen ember ellenségeskedik Isten törvényével. A megtért ember békességre jut az erkölcsi törvénnyel, háborúba lép viszont a tulajdon megromlott természetével.

7,14

14 Mert tudjuk, hogy a törvény lelki, de én testi vagyok, eladva a bűnnek.⁴¹

„*Mert tudjuk*” – ezzel a bevezetéssel Pál egybekapcsolja magát keresztény testvéreivel, a közös ismeretre, meggyőződésre hivatkozik. Ez is azt mutatja, hogy itt már keresztény tapasztalatáról ír, amelyet azonban mint tipikust ábrázol, feltételezve, hogy a római keresztények is jól ismerik, ezért érteni fogják szavait. *Luther* megjegyzi:

„Ne gondoljuk... hogy az apostol itt valami hitvány, megvetendő személyről, és nem saját magáról beszél... Éppen hogy a saját személyéről, és mind a szentekéről, valamint szíveink feneketlen mélységéről van szó, mely utóbbi teszi, hogy még a szenteknek és a legbölcsebbeknek is csak tökéletlen képük van saját magukról, és így a törvényről. Mint Dávid mondja: »Ki veheti észre tévedéseit?« (Zsolt. 19:13) (...) Zsolt. 12:7-ben olvassuk: »Az Úr beszédei tiszta beszédek... hétszer megtisztítva.« Ezért botorság és önhietség, ha azt képzeljük magunkról... hogy értjük, mit jelent a »Ne kívánd!« parancsolat a magunk vonatkozásában.

⁴⁰ A 7,14-25. versek exegézisét önálló tanulmányként lásd még: Vankó Zsuzsa: „A Római levél 7,14-25 írásmagyarázata”. In: Vankó Zsuzsa: *Bibliai etika és antropológia*, 4. sz. függelék. Spalding Alapítvány, Budapest, 2003, 324-350. o.

⁴¹ Az eredeti görög szövegben a *pepramosz* szó áll, mely az „elad, kiszolgált” jelentésű *pipraszko* igéből származik, ezt a kifejezést használták a rabszolgák eladására is. A megfogalmazás kifejezi, hogy az ember megtérést követően is megtapasztalja a bűn törvényének szinte zsarnoki erejű, rabszolgai engedelmességet követelő uralomra törését a természetében, noha elméje már Isten törvényét akarja követni.

De Krisztus kivételével bármely igaz ember, aki a gonosz kívánságtól a tisztaság felé vezető úton előrehalad, a törvény nem ismerésétől annak egyre mélyebb megértéséig jut el... Ezért aki nem kész több bűnt bevallani, mint amennyiről tudomása van, vagy amennyit felismer önmagában, az sok bűnét elfedezi, és nem mondja: »Bevallom hamisságomat az Úrnak.« (Zsolt 32:5)⁴²

Új fogalom jelenik meg ebben a versben: a „*testi*” és „*lelki*” ellentétpár. *Karner Károly* az alábbi fontos megállapítást teszi ezzel kapcsolatban:

„Az előzőek alapján állapítja meg az apostol: a törvény szó szerint »lelki«, azaz Isten Lelkétől van ihletve, Isten Lelkének jellegét viseli magán. Azonban... »én«, az az ember, akihez a törvény szól, s akit parancsolatának kötelező erejével döntés elé állít, »hústestből való« vagyok. Ez a megjelölés: »hústestből való«, Pál apostolnál egész emberi mivoltunkat (tehát »testi« és »lelki« valóságunkat együttesen) jelöli meg... Amikor pedig az apostol azt mondja, hogy »hústestből való« vagyunk, azt fejezi ki, hogy egész valóságunkat, gondolkodásunkat, akarásunkat, cselekvésünket éppen úgy, mint érzelmivilágunkat a »hústest«, Istentől elszakadt, magunknak élő és magunkat akaró önösségünk határozzameg. Mivel pedig ez a »hústest« irányít minket és dolgozik bennünk, azért vagyunk »kiszolgáltatva a bűnnek« (szó szerintifordítással: »eladva a bűn ha tal ma alá«). Bűnös voltunk nem úgy értendő, hogy egyszer-egyszer megszegjük Istentörvényét, s e törvényszegéseink, egyes bűneink tesznek bennünket bűnösökké. Ellenkezőleg: mivel »hústestből való« , tehát bűnösök vagyunk, és mivel ki vagyunk szolgáltatva a bűnnek, azért követünk el cselekedeteinkkel bűnt.»⁴³

Mondható-e az újjászületett, megtért emberről, hogy Isten erkölcsi törvénye „*lelki*” voltához képest „*testi*”? *Karl Barth* megjegyzése:

„A test (sarx) soha nem lesz lélek, hacsak nem a test feltámadásakor. »Eladva vagyok a bűnnek.« Ezt az alkut már nem lehet visszacsinálni... Ember vagyok: semmilyen vallási felindulás és lelkesedés nem tud engem megtéveszteni afelől, hogy mit jelent ez: csak... az örök élet tudna megszabadítani emberlétem zavarából.»⁴⁴

Sokan a 14. versben látják a legnagyobb bizonyosságát annak, hogy itt a megtéretlen emberről van szó. Nem szabad azonban elszigetelten nézni ezt az egy Biblia-verset, hanem csak a 14–25. versig terjedő szakasz többi kijelentésével együtt. Pál azt állapítja meg, hogy ami a megromlott természetet illeti, a megtért ember továbbra is „*testi*”: óriási a távolság közte és az erkölcsi törvény által megkívánt igazság, szentség és tisztaság között. Nincs szó azonban arról, hogy csakis és mindenestől „*testi*” lenne. Hiszen akkor a törvény „*lelki*” mivoltát, a közte és a törvény között lévő nagy távolságot a maga „*bűnnek eladott állapotában*” nem tudná ilyen élesen látni. A későbbiekben mintegy pontosítva, a lehetséges félreértést elhárítva mondja: „*Nem lakik énbennem, az az a testemben [öröklött és szerzett természetemben] semmi jó.*” (18. v.) Azt is mondja azonban, hogy ő „*megegyezik a törvénnyel, hogy jó*” (16. v.), továbbá „*belső embere gyönyörködik Isten törvényében*” (23. v.), valamint hogy „*ő maga (ego autos), az „elméjével”, vagyis igazi lénye teljes súlyával „Isten törvényének szolgál”* (25. v.).

⁴² Luther: „Magyarázatok a Római levél 7. fejezetéhez” I. rész. In: *Sola Scriptura* főiskolai lap, 2002/3., 13. o.

⁴³ Karner Károly: *Isten igazsága – Pál apostol levele a rómabeliekhez*, Győr, 1942, 50. o.

⁴⁴ Barth, Karl: *The Epistle to the Romans* (a Römerbrief c. kommentár angol változata, ford. Edwyn C. Hoskyns). Oxford University Press, 1968, 260. o.

Az „*eladva a bűnnek*” kifejezéshez világos magyarázatot fűz Kálvin:

„Eladva a bűnnek – ezekkel a szavakkal kimutatja, hogy mit ér a test önmagában. Mert természeténél fogva az ember nem kevésbé szolgája a bűnnek, mint a megvásárolt rabszolgák, akiket gazdáik kényük-kedvük szerint éppen úgy kihasználnak, mint az ökröket és szamarakat. Teljesen így hajszol minket a bűn uralma is, úgyhogy egész elménk, egész szívünk és minden cselekedetünk a bűn felé hajlik. Mindig kiemelem, hogy nem kényszerről van szó, mert hiszen önként vétkezünk, és mert a bűn nem volnabűn, ha nem volna szándékos. De annyira rabjai vagyunk a bűnnek, hogy önmagunktól nem tudunk semmi mást, csak vétkezni; mert a bennünk uralkodó gonoszság erre ragad minket. Ez a hasonlat tehát nem a kényszerű kötelezettséget vagy erőszakos kényszert hangoztatja, hanem az önkéntes engedelmességet, melynek a velünk született szolgálai érzület vet alá bennünket.”⁴⁵

7,15

15 Mert nem fogom fel, amit cselekszem: mert nem azt cselekszem, amit akarok, hanem azt teszem, amit gyűlölök.

Mindez logikusan következik a 14. vers megállapításából. A megromlott, „bűnnek eladott” természet egy pillanat alatt annyira hatalmába tudja keríteni az embert, az ember akaratát, hogy még végig sem gondolta, fel sem ismerte, máris bele egyezett abba, amit nem akar, sőt gyűlöl. Nagyon fontos megjegyezni ennél a pontnál is, hogy az az ember, akiről itt szó van, „bűngyűlölő”. Ez kizárólag csak az igazán megtért emberre jellemző. A bűngyűlölet az igaz ember jellemzője. Elég csak arra gondolni, hogy Jób jellemzésében is ottalálható ez a megjelölés, akit pedig maga Isten talált „*igaznak, feddhetetlennek, istenfélőnek*” (Jób 1,8). Az istenfélelem legtömörebb bibliai meghatározása is egy értelmű bizonyosság: „*Az Úrnak félelme a gonosznak gyűlölése.*” (Péld 8,13) Másutt azt olvassuk, hogy ez az Istent szeretők erénye: „*Akik szeretitek az Urat, gyűlöljétek a gonoszt!*” (Zsolt 97,10) A bűngyűlölet pedig mindenekelőtt az igazságot és szeretetet megtestesítő Isten jellemzője (Ésa 1,13–14; 61,8; Mal 2,16; Jel 1,6).

7,16-17

16 Ha pedig azt cselekszem, amit nem akarok, elismerem, hogy jó a törvény. 17 Most azért már nem én cselekszem azt, hanem a bennem lakozó bűn.

Immár sokadszor mondja az apostol, hogy a törvény maga jó (vö. 7,7.12.13). Továbbá kijelenti, hogy teljes megegyezésben van a törvénnyel. Csak a megtért, „*elméjében megújult*” ember látja meg a törvényben „*Isten kedves, jó és tökéletes akaratát*” (Rm 12,1–2). Nyilvánvaló, hogy az, aki itt szól – igazi, ha úgy tetszik, jobbik énje szerint – immár egészen el különült a bűntől. Nem vállal közösséget a benne – azaz a természetében – lakozó bűnnel, nem ért egyet vele, nem egyezik ki vele! De ez a bűn ugyanakkor mégis hozzátartozik, „benne lakozik”. Nem lehet azt mondani, hogy csak itt-ott van benne, hanem „benne lakik”, és minden pillanatban kész kinyilvánítani a maga hatalmát.

Az is egy értelmű, hogy a természet romlottsága: bűn. Benne van az ember személyes felelőssége is, hiszen nem csak az öröklött hajlamok képviselnek ekkora erőt, hanem az

⁴⁵

Kálvin, i.m. 141. o.

öröklött és szerzett természet, vagyis a saját szabad választásainkkal elkövetett bűnök is: a szokás törvényének hatalma hozzáadódik a genetikai törvény erejéhez (lásd **Jer 17,1; 13,23**).

7,18

18 Mert tudom, hogy nem lakik bennem, azaz a természetemben jó; mert a jó akarása megvan bennem, de képtelen vagyok megcselekedni azt.

Az új protestáns fordítás⁴⁶ így adja vissza a vers második részét: „*arra, hogy akarjam a jót, meg van a lehetőségem, de arra, hogy megtegyem, nincs.*” A kulcsszó az eredeti szövegben a *parakeitai*, ami leginkább így adható vissza: „*kézenfekvő*”. Kálvin tartalmas, pontos magyarázatát idézzük ezzel kapcsolatban:

„Az az akarás, melyről itt említést tesz, a hit készsége arra, hogy amikor a Szentlélek a hívőket átalakítja, a Léleknek rendelkezésére álljanak, és tagjaikat igyekezzenek az Isten iránt tanúsítandó engedelmességre szentelni. Minthogy pedig a képessége nem megfelelő, azt mondja Pál, hogy ő nem találja azt, ami kívánatos volna, ti. a jó szándék véghezvitelét... Mert ti. a hívők, bármennyire meg legyen is bennük az indulat, a maguk gyengesége tudatában még is azt gondolják, hogy őtőlük semmiféle hibátlan cselekedet sem származhatik. Ugyanis, minthogy Pál itt nem a hívők csekély számú hibáiról beszél, hanem általában életük egész folyására mutat rá, ebből azt következtethetjük, hogy legjobb cselekedeteiket is mindig elégteleníti a bűnnek valami szennye, úgyhogy semmi jutalmat sem remélhetnek, legfeljebb annyiban, amennyiben Isten megbocsát nekik.”⁴⁷

7,19–20

19 Mert nem a jót cselekszem, amelyet akarok, hanem a gonoszt cselekszem, amelyet nem akarok. 20 Ha pedig én azt cselekszem, amit nem akarok, nem én művelem már azt, hanem a bennem lakozó bűn.

Ezek a kijelentések lényegében ismétlések, mégis fontosak a gondolatmenetben, mert a szenvedélyes elhatárolódást fejezik ki, nem csak általában a bűntől, hanem attól a saját, személyes bűntől is, amelyet a keresztény maga követ el. Kifejezik azt, hogy az az ember, aki itt szól, soha többé, semmiképpen nem fog, nem akar kiegyezni a bűnnel. Elméjében, szívében-lelkében meghalt a bűnnek, örökre meggyűlölte, ezért olyan nagyon keserves, hogy a tulajdon természetéből mégsem tudja kiiktatni, tisztátalan közelségét szenvednie kell, sőt – mint a későbbiekben rámutat – még ismételten rabul is ejti őt. *Luther* írja:

„Tehát egyszerre vagyok bűnös és igaz, mivel a rosszat cselekszem, és gyűlölöm a rosszat, amit cselekszem... Szent Ambrus *De sacramento regenerationis* c. művében ezt mondja: »A bűn sok mindent munkál bennünk. Gyakorta ébreszt fel bennünk élvezeteket, mintegy a sírból, akaratunk ellenére.« (...) Az ismétlés az apostol panaszána és keserűségének még erőteljesebb kifejezése.”⁴⁸

Ezek az igék abban is segítenek, hogy példát adnak: elesései miatt ne bizonytalanodjék

⁴⁶ A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa Ó- és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága által készített fordítás (1975).

⁴⁷ Kálvin, i.m. 145. o.

⁴⁸ Luther, i. m. In: *Sola Scriptura* főiskolai lap, 2002/3., 11. o.

el egy keresztény, ne kérdőjelezze meg a jobbik – vagy igazabbik – énje őszinteségét, ne azonosítsa magát a benne lévő rosszal, ne adja meg magát neki, hanem tudatosítsa magában a reális helyzetet, erőviszonyokat, és a Megváltó segítségül hívásával vegye fel ismét a harcot. Sok csüggedő, lelkiismeretes kereszténynek szüksége van erre az útmutatásra.

7,21

21 Megtalálom azért ezt a törvényt, hogy bennem, aki a jót akarom cselekedni, ott van a rossz.

Két dologra fontos itt figyelni. Egyrészt arra, hogy a bűnt „törvény”-nek nevezi az apostol. Megfontoltan, tudatosan fogalmaz így, mert a 23. versben még kétszer szerepel ez a kifejezés. Keresztények között is gyakori az a felfogás, hogy a bűn relatív fogalom, olyan taburendszerrel takar, amely koronként és vallásonként változik. E kijelentés szerint azonban a „bűn” éppolyan egyetemes „törvény”, mint amilyen egyetemes törvény Isten erkölcsi törvénye, a „szeretet törvénye”. Ez azt jelenti, hogy egyazon alapelv lehelhető fel benne mindenkor - Istentörvényének a pontos negatívja, amint ezt **1Ján 3,4** kategorikus meghatározással meg is állapítja. Másrészt arra kell figyelni, hogy az ember csak akkor fedezi fel a „benne lakozó bűnt”, a megromlott természet hatalmát, amikor már elszántan cselekedni akarja a jót. Addig nem is tudja igazán, hogy milyen ellenállást és ellenkezést kell legyőznie ehhez.

7,22–23

22 Mert a belső ember szerint gyönyörködöm Isten törvényében, 22 de tagjaimban egy másik törvényt látok, mely ellene szegül az elmém törvényének, és a bűn törvényének foglyává tesz engem, mely a tagjaimban van.

Amit az apostol itt az Isten törvényében való gyönyörködésnek nevez, azt nem szabad összetéveszteni azzal a jelenséggel, amiről **Ezék 33,31–32** szól. A próféta hallgatói vallásos szellemi és esztétikai gyönyörűséget találtak ugyan tanításai, prédikációja hallgatásában, de közben szívük „nyereség után járt”. Az apostol vallomásában viszont azt is ott találjuk, hogy ennek az embernek „elméje törvényévé” lett Isten törvénye. Ez a gyönyörködés sokkal mélyebb és igazabb dolog, ez „az Isten törvényével való megegyezés”-ből (16. vers) származó gyönyörködés.

Az apostol ismét – sokadszor – leszögezi, hogy a bűn törvénye a „tagjaiban” van, nem pedig az elméjében. A „rabul ad” kifejezés félreérthetetlenül mutatja, hogy nem szándékos, tudatos vétkezésről van szó. Akit a bűn törvénye már csak rabul ejteni tud – időnként, alkalmanként – a természetében lakozó bűn miatt, az az ember egyébként folyamatosan a bűn felett győzedelmeskedő életet él, az igazság cselekvése uralkodik az életében, nem pedig a vétkezés, a kudarc.

7,24

24 Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálra szánt testből?

Ez az „én”-nek való (újbóli és újbóli) meghalás döntő pillanata. Ezen a ponton válik abszolút meggyőződésévé az embernek, hogy önmagától, önmagában nem képes legyőzni a bűnt, teljes mértékben a szabadító Krisztusra van utalva. Jelentőségteljes, hogy a „*halálra szánt testből*” kifejezést alkalmazza az apostol⁴⁹, ami által megint csak kifejezésre juttatja, hogy a bűn a testében, azaz a természetében van jelen, ő maga semmilyen közösséget nem vállal vele. Arra is utal ez a kifejezés, hogy számára a bűn egyenlő a halállal. Gyűlöli a bűnt, a vele való érintkezés olyan visszataszító számára, mint a halállal való érintkezés. Inkább meghalna, mint hogy a bűn és a halál törvénye uralomra jusson fölötte. Amikor valaki „*nyomorult*”, teljesen elveszett embernek látja meg magát, akkor van a legközelebb a szabaduláshoz. A kulcsszó itt a *talaipórosz* jelző. Jelentése: „nyomorult, szerencsétlen” – az elesettség, a testi-lelki betegség jelölésére szolgáló kifejezés (vö. **Jel 3,27**-tel, ahol ugyanez a kifejezés jellemzi a laodiceai gyülekezet elesett, szánandó állapotát).

7,25/a

Hálát adok Istennek Jézus Krisztus, a mi Urunk által.

Ez a felkiáltás azonnali válasz az előző retorikai kérdésre. Jelentőségteljes, hogy a szabadító személyéről így szól: „*Jézus Krisztus, a mi Urunk.*” Igazi keresztény hitvallás ez. Csak egy megtért keresztény vallja Jézus Krisztust Úrnak, csak az ilyen ember tudja, hogy a kétségbeesés, a legyőzetés pillanatában kihez kell folyamodnia segítségért, késelem nélkül. Az idézett kiáltás a hit kiáltása, a bűnbocsátó, a megmentő, bűntől szabadító Megváltóban való bizakodás kifejezése. Olyan hálaadó, bizakodó, Isten segítségébe azonnal belekapasz kodó kiáltás ez, mint Mikeás próféta vallomása: „*De én az Úrra nézek, várom az én szabadításom Istenét, meghallgat engem az én Istenem! Ne örülj, én ellenségem! Elestem ugyan, de felkelek, mert még ha a sötétségben ülnék is, az Úr az én világosságom!*” (**Mik 7,7–8**). A kereszténység komoly szintje, amikor az ember nem vesztegel a bűnben, a legyőzetés keserűségében, hanem azon nyomban a bűnt megbocsátó és a bűntől megtisztító Üdvözítő kegyelméért és segítségéért folyamodik.

7,25/b

***Azért én elmémmel ugyan Isten törvényének, de természetem révén a bűn törvényének szolgálók.*⁵⁰**

Kálvin a következő megjegyzést fűzi ehhez az utolsó mondathoz:

„»Azért én.« Rövid záró szó ez, melyben azt tanítja az apostol, hogy soha sem érnek el a hívők az igazság végcéljához, amíg testükben lakoznak, hanem úton vannak mindaddig, míg testüket le nem vetkezték. Elmének megint nem a lélek eszes részét nevezi, melyet a bölcselkedők annyira magasztalnak, ha nem azt a részét, amelyet Isten megvilágosított

⁴⁹ Ezúttal nem a megromlott, bűnre hajló természetet, a „hústestet” jelölő *szarx*, hanem az emberi test fizikai felépítését jelző *szóma* szó áll itt, ami kifejezi, hogy az apostol mintegy a teljes lényét, így fizikai testét is azonosítja a bűn lakhelyével, és természetébe annak ellenére van „bezárva”, hogy gondolkodásában már teljesen odaszánta magát Isten törvényének cselekvésére. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a test önmagában tisztátalan lenne, hiszen maga Pál más helyen „a Szentlélek templomának” nevezi (1Kor 6,19).

⁵⁰ Az eredeti szövegben *ego autosz*, vagyis „én magam” szerepel a vers elején, ami egyértelművé teszi, hogy az apostol a belső emberével azonosítja önmagát, melyre a bűnre hajló természetben munkálkodó kívánságok és indulatok mintegy külső, támadó erőként hatnak.

Lelkével azért, hogy helyesen értsen és akarjon. Mert nem is pusztán az értelemre gondol, hanem hozzáköti a szív komoly vágyakozását is. Egyébként ezzel a korlátozó elhatárolással megvallja, hogy Istennek odaszentelt élete folyamán, míg a földön csúszik, bizony sok szenny mocskolja be.”⁵¹

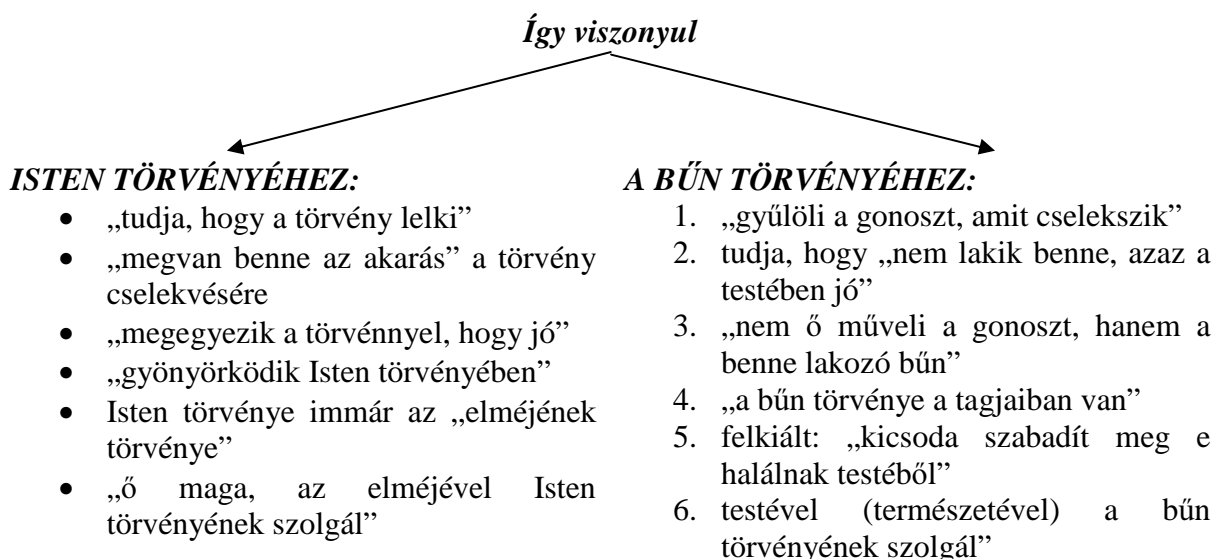
A 7. fejezet utolsó mondata nem más tehát, mint – az előzőek összegzéseként – egy ténymegállapítás arra vonatkozóan, hogy az ember nem bízhatja el magát a megtérése után, mert ha ő maga az elméjével teljes mértékben Isten törvénye oldalán áll is, „testével”, azaz természetével akkor is a bűn törvényének szolgál, akarata, szándéka ellenére, mivel a természete szerint továbbra is a bűn törvényéhez van kötözve.

Luther megjegyzése Rm 7,25-höz:

„Azért jóllehet én, az az ugyanaz a személy, aki egyszer re lelki és testi, az elmémmel, vagyis a belső emberemmel, a lélek szerint az Isten törvényének szolgállok, azaz nem a kívánságnak, hanem Istent és a neki tetsző dolgokat szeretem, de a testemmel, a külső emberemben a büntörvényének, a gyújtósnak [a tapló természetnek] és kívánságnak szolgállok.”⁵²

Mi következik ebből? Az, hogy az ember egy pillanatig sem lehet Krisztus nélkül, egy pillanatig sem nélkülözheti Isten Lelke jelenlétét és segítségét. Erről szól – szükségképpen – a Római levél következő fejezete.

Az alábbi táblázatos összehasonlítás segít mérlegelni, hogy a Római levél 7. fejezetének embere – legbensőbb lényével – Isten törvénye oldalán áll-e, avagy a bűn törvénye oldalán?

Nincs ellentmondás tehát a 6. fejezetben foglaltakkal: a Római levél 7. fejezetének embere ténylegesen „meghalt a bűnnek” – elméje, szíve-lelke, legbensőbb lénye egyértelmű állásfoglalásával. Ha „testében”, természetében az egyetemes emberi sors következtében

⁵¹ Kálvin, i.m. 148. o.

⁵² Luther, i.m.. In: *Sola Scriptura* főiskolai lap, 2002/3., 11. o.

hordozza is, küzd is vele, soha többé nem egyezik ki vele, soha többé nem adja meg magát neki. Gyűlöli ezt a „rabságot”, szenvedélyes odaadással keresi az „e halál testéből” való szabadulást. Ismét és ismét győzelemre tör vala szemben a megváltó Krisztus segítségével által, ami folyvást mélyíti és erősíti iránta való háláját és szeretetét. A Római levél 7. fejezetének ez az igen fontos szakasza tehát egyenlő súllyal és erővel hárítja el mind a perfekcionizmus, mind pedig a bűnnel való kiegyezés, a bűnben való megmaradás kísértését.

Rm 7,14–25 értelmezése sorsdöntő a keresztény antropológia, az egész keresztény etika szempontjából: nagymértékben befolyásolja azt, hogy miként gondolkodunk az emberi természetről és az ember alapvető etikai konfliktusáról, illetve annak megoldásáról.

6.4 A megoldás kifejtése (8,1-27)

A korábbiakban már többször is megelőlegeztük a levél 8. fejezetét, melynek első felében (1-27. versek) fejt ki Pál apostol a korábban felvázolt megigazolási folyamat megoldását, mely valójában egy újabb folyamat, a megszentelődés kezdetét jelzi. Az 5. fejezetben az apostol már szólt a Szentlélek kitöltéséről, mely az ember lelkében mintegy „belülről” végzi el a törvénnyel való összhangra jutás munkáját (5,5). Azzal a gondolattal is találkozhattunk, hogy a hívők nem csupán Krisztus halála által tartatnak meg, hanem Krisztus élete által is (5,10). Itt az ideje tehát, hogy a 8. fejezet kapcsán részletesen is szóljunk e tanításokról.

8,1–2

1 Nincsenek azért immár semmilyen kárhozható ítélet alatt azok, akik Krisztus Jézusban vannak. 2 Mert a Jézus Krisztusban való élet Lelkének törvénye, megszabadított téged a bűn és a halál törvényétől.

A legrégebb kézirat tanúsága szerint az 1. vers mindössze ennyi: „*Nincsenek azért immár semmilyen kárhozható ítélet alatt azok, akik Krisztus Jézusban vannak.*” A 25. vers első részéhez hasonlóan ez a mondat egy vigasztaló, bátorító közbevetés, melynek értelme a következő: a 25. vers második részében vázolt tragikus helyzet ellenére a törvény kárhozható ítélete nem sújtja már azokat, akik Krisztusban vannak. Van remény, van megoldás számukra.

A 2. versben azt mondja el az apostol, hogy miben áll ez a megoldás. Csak egy másik törvény, „a Jézus Krisztusban való élet Lelkének törvénye” képes megszabadítani az embert a „bűn és a halál törvényétől”, amely – mint Pál az előzőekben kifejtette – még mindig ott van a testben. Ez a törvény a maga befolyásával ugyanis nem távolítható el a testből, egyetlen ellenszere az a másik törvény. A „Krisztusban való életre vezető Lélek törvénye” nem más, mint az állandó „szabályszerű küzdelem” (2Tim 2,5) a megszentelődésért, az a folytonos önátadás és szövetségi együttműködés Istennel, amelynek során a Jézus Krisztusban való élet törvénnyé válik az egyes ember életében. Ez nem alkalmi erőfeszítéseket jelent, hanem a hit állandó gyakorlását, ami által Isten ereje folytonosan és valóságosan érvényteleníteni fogja a bűn és a halál törvényét az egyes ember életében. Erre Isten a „Szentlélek kitöltése” (Rm 5,5) által teszi képessé az embert.

Rm 8,2 a Bibliának egyik legtömörebb megfogalmazása arról, hogy Jézus Krisztus mikor és hogyan költözik hit által az ember szívébe. Addig, míg igazán nem ismertük fel, hogy neki ugyanúgy küzdelmet kellett folytatni az erkölcsi győzelemért – nem tudtuk Jézust befogadni az életünkbe. Lehet, hogy „csodáltuk, de csak távolról”. Az igazi, teljes megváltás végett az isteni Megváltónak teljesen emberré kellett lennie, földi édesanyja által örökölnie az emberi nemzetségek erőtlenségét. A „test” őbenne is a Lélek ellen törekedett. Jézus „belső emberét” is ostromolta ez a született természet, legfőképpen azzal, hogy ne vállalja az igazságtalan szenvedést és az ártatlan halált teremtményeiért.

Jézus azonban „*megalázta magát haláláig, mégpedig a keresztfának haláláig*” (**Fil 2,8**). Ő, aki isteni természetet hozott magával, példaként hagyta nekünk, hogy a teljes győzelemnek két feltétele van:

5. A „belső ember” készsége, elszántsága a jóra (vö. **Mk 14,38**); ez azonban önmagában még nem elég.
6. A természet naponkénti „megalázása” szükséges ehhez, hogy Isten ereje a Szentlélek által diadalt arathasson az emberi természetben (vö. **1Kor 9,26-27**-tel).

Az ember saját erejével még megtérése és hite által sem győzhet, csupán Isten folytonos és készséges segítségül hívásával, melyre példát és erőt Jézus szolgáltat, aki ugyanezen az úton járt és az ugyanezen az úton járóknak hűséges társa, segítője: „*Ki az ő testének napjaiban könyörgésekkel és esedezésekkel, erős kiáltás és könnyhullatás közben járult ahhoz, aki képes megszabadítani őt a halálból, és meghallgattatott az ő istenfélelméért. Ámbár Fiú, megtanulta azokból, amit szenvedett, az engedelmességet. És tökéletességre jutva örök üdvösség szerzője lett mindazokra nézve, akik neki engedelmeskednek*” (**Zsid 5,7–9**).

A 2. versben tömören összegzett választ részletezi az apostol a továbbiakban.

8,3–4

3 Mivel a törvény a test erőtlensége miatt hatástalan volt, Isten a bűn miatt bűn testének hasonlatosságában elküldte Fiát, és kárhóztatta a bűnt a hústestben⁵³, 4 hogy a törvény által megkívánt igazság beteljesüljön bennünk, kik nem hústest szerint, hanem Lélek szerint járunk.

Pál itt emlékeztet arra, hogy Jézus már végigjárta előttünk és értünk a győzelemhez vezető utat. Ő megoldotta a Római levél 7. fejezetében felvetett problémát, azt tudniillik, hogy az igazság törvénye a megtért ember életében sem tud teljes diadalra jutni, mivelhogy a megromlott természet gyengíti az erkölcsi erejét. Pál a Zsidókhoz írt levélben úgy fogalmazza meg ugyanezt, hogy „*a törvény semmiben sem szerzett tökéletességet; de beáll a jobb reménység, amely által közeledünk Istenhez*” (**Zsid 7,19**). Más szóval: a törvény képtelen volt tökéletességre juttatni, a bűn forrásától megszabadítani az embert, ez azonban nem a törvény hibája, hanem abból fakad, hogy a bűnre hajló természet képtelen engedelmeskedni az abban kinyilatkoztatott isteni igazságnak. Éppen ezt fejtette ki az apostol a 7. fejezetben.

Az Atya éppen ezért Krisztus által törte meg a bűn hatalmát. Ő volt az, aki a „bűn testének hasonlatosságában” győzött a bűn felett. Az Atya a miénkhez hasonló testben küldte el őt erre

⁵³ A „hústest” szót a jelen szövegben a *sarx* szó fordításaként használjuk, hogy megkülönböztessük a *szóma* szótól, mely negatív felhang nélkül jelöli az emberi testet. Ennek a modern keresztény irodalomban számos előzménye van.

a világra, hogy a törvénynek igazsága beteljesüljön bennünk, ami egyedül tehet minket alkalmassá az üdvösségre. A „bűn testének hasonlatosságában” kifejezés egyértelműen utal arra, hogy Krisztus a miénkkel mindenben megegyező természetben jött el e világra, hogy így vívja meg harcát a kísértésekkel. Arról, hogy Krisztus valóságosan „testté” lett, azaz a mi megromlott természetünket vette magára, világosan szól másutt is a Szentírás:

- „Az Ige testté [*sarx*-szá, azaz „hústestté”] lett” (**Jn 1,14**).
- Krisztus „önmagát megüresítette, és szolgai formát fölvéve, emberekhez hasonlóvá lett” (**Fil 2,7**).
- Krisztusnak „mindenestől fogva hasonlóvá kellett lennie testvéreihez” (**Zsid 2,17**).

Jézus győzelme azáltal valósult meg, hogy Isten általa „kárhóztatta a bűnt a testben” (a mondat alanya ugyanis az Atya, nem a Fiú). Ez a megfogalmazás magában foglalja egyrészt azt, hogy Jézus földi életében határozott „nem”-et mondott a bűn minden formájára, és emberi természetben, az Atya iránti engedelmisségben leélt igaz élete által győzedelmeskedett a bűn felett. Maga Jézus is szólt erről, amikor ezt mondta: „*Jön e világ fejedelme, és bennem nincsen semmije*” (**Jn 14,30**) – azaz Sátán teljesen kívül maradt Jézus életén, jelleme az Atya tiszta, büngyűlölő jellemét tükrözte. Ezáltal tudta az Atya egyszerre bemutatni a maga igaz jellemét és kinyilvánítani, hogy a bűn még a bűnre hajló természetben is legyőzhető.

Másrészt arra is utal itt az apostol, hogy az Atya éppen Krisztus büntelen élete nyomán tudta rajta keresztül érvényesíteni a bűn miatti ítéletet. Jézus tiszta, büntelen élete és a bűn hordozásában megnyilvánuló helyettes áldozata nyitotta meg az utat ahhoz, hogy az ember életében is „beteljesüljön a törvény igazsága”, hiszen – mint azt Pál a 6. fejezetben kifejti – Krisztus áldozatának elfogadásával, a bűnnek való meghalással felszabadulhatunk az engedelmisségre, és ennek nyomán részesülhetünk Krisztus igaz életében is, mint arról a későbbiekben szó lesz. Ezáltal valósul meg az, hogy hit – azaz odaszánás és engedelmisség – által felszabadulunk a kárhóztatás alól, és egyben „megerősítjük a törvényt” (vö. **Rm 3,31**), hiszen a Szentlelket elnyerve összhangba kerülünk Isten kinyilatkoztatott igazságával.

„*Akik nem hústest szerint, hanem Lélek szerint járunk*” – teszi hozzá az apostol, rámutatva arra, min múlik a fentiek megvalósulása. Ez a kiegészítés mintegy bevezetőül is szolgál a következő gondolathoz, mely feltárja előttünk a számunkra létező egyetlen megoldást: Krisztus győzelmének titkát.

8,5–8

5 Mert a hústestből valók hústest szerint gondolkodnak, a Lélektől valók pedig Lélek szerint. 6 Mert a hústest gondolata halál, a Lélek gondolata pedig élet és békeség. Mert a hústest gondolata ellenségeskedés Isten ellen, minthogy Isten törvényének nem engedelmeskedik, mert nem is teheti. 8 Akik pedig a hústestben vannak, nem lehetnek kedvesek Isten előtt.

Ez a néhány mondat kitérőnek tekinthető, melyben Pál elmagyarázza, mint jelent a „Lélek szerint járni”, összehasonlítva ellenkezőjével, a „hústest szerint éléssel”. Ismét megállapítja, hogy a 25. vers második felében összegzett konfliktus – test és lélek drámai szembenállása – mindenképpen feloldást kíván, mert „akik testben vannak, nem lehetnek kedvesek Isten előtt”.

Nem maradhatunk tehát a test foglyai, nem engedhetjük, hogy a test gondolata uralkodjék felettünk.

A 7. vers némi magyarázatot kíván, hiszen – az elbizakodott perfekcionizmus hatása alatt - sokan úgy vélhetik, hogy a megtérés után már semmilyen hatalma sincs a bűn befolyásának. „A test gondolatának” jelenléte a bűnre hajló, elesett természetre utal, mely az újjászületett belső emberben is megvan indítékok, gondolatok formájában. Az elesett természet sugallatai, gondolatai változatlanul lázadoznak Isten és szent törvénye ellen, hiszen mindenkor a szeretet törvényével ellentétesek a bűn törvényének megnyilvánulásai. Ez az ellenséges jelenlét és tevékenység a belső emberben mihamarább felszámolandó és megszüntetendő. Ennek módját fejti ki az apostol a továbbiakban.

8,9–11

9 De ti nem hústestben vagytok, hanem Lélekben, ha ugyan Isten Lelke lakik bennetek. Akiben pedig nincs Krisztus Lelke, az nem az övé. 10 Ha pedig Krisztus bennetek van, jóllehet a test a bűn miatt halott, a lélek az igazság által él. 11 De ha annak a Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halálból, az, aki Krisztus Jézust feltámasztotta a halálból, a ti halandó testeiteket is megeleveníti Lelke által, aki bennetek lakik.

Az orvosság: Isten Lelke. Ha Isten Lelke lakozik, azaz folyamatosan jelen van a testünkben mint az ő „templomában” (1Kor 6,19), akkor ő le tudja győzni a „hústest gondolatait”, és ezáltal a gonosz hatalmát bennünk. Ki állhatna ellene az Isten Lelkének, annak a Léleknek, aki fizikailag feltámasztotta Krisztust a halálból? Ez a teremtő és újjáteremtő hatalommal bíró Lélek képes csodát tenni és megújítani a bűnnek eladott, jóra alkalmatlan lényünket, hogy az ismét képes legyen igazságot cselekedni.

Különösen a 10. vers segít a gondolatok közti eligazodásban. Ha valaki „Krisztusban van” is – tehát megtért, igaz keresztény –, „teste”, azaz az öröklött és szerzett természete akkor is holt a bűn miatt. Innen ered a feloldhatatlannak tűnő, megoldásra váró kettősség: miközben a lélek (a belső ember) „élet az igazságra” (azaz „átment a halálból az életre”; vö: Jn 5,24), a test még mindig „holt a bűn miatt”. A győzelem titka számunkra is ugyanaz, mint Krisztus számára volt. Így szól erről Péter apostol, nagyon tömör megfogalmazásban: „*Mivelhogy az ő isteni ereje mindennel megajándékozott minket, ami az életre és kegyességre való, annak megismerése által, aki minket a saját dicsőségével és hatalmával elhívott, amelyek által igen nagy és becses ígéretekkel ajándékozott meg bennünket, hogy azok által isteni természet részeseivé legyetek, kikerülvén a romlottságot, amely a kívánságban van e világon*” (2Pt.1,3–4). A Lélek benne lakozása által a hívő ember részese lesz az „isteni természetnek”, amint erre az alábbi idézet is rámutat:

„Krisztus isteni hatalomként adta nekünk Lelkét, hogy segítségével legyőzzük a gonoszra való összes öröklött vagy szerzett hajlamunkat, és hogy az ő egyháza tagjaiba bevésődjék az ő jelleme.”⁵⁴

Az apostol azt hangsúlyozza, hogy mindazoknak, akik istenfiúságuk kegyelem és hit által elnyert tényét, státuszát hitelesnek kívánják elismertetni az ítéletkor, egyre mélyebb tapasztalatokat kell szerezniük a Szentlélekkel. Nem elégedhetnek meg a Szentlélek időleges befolyásával az életükben, hanem kérniük kell, azután pedig elfogadni és megbecsülni az istenfiúság hit által elnyert kiváltságát: a Lélek bennünk lakozását. Ezért a figyelmeztetés: „*Akiben pedig nincs a Krisztus Lelke, az nem az övé*” (9. vers). A megszentelődés folyamata bensőséges viszonyt kíván a hívő ember lelke és Isten Lelke között. Aki nem fejlődik ebben az irányban, az előbb-utóbb elveszíti korábbi közösségét a Szentlélekkel. Jézus ezt másutt így fogalmazza meg: „*Akinek van, annak adatik és megszaportatik; akinek pedig nincs, attól az is elvétetik, amije van*” (Mt 25,29).

8,12–14

12 Azért, testvéreim, nem vagyunk a hústest adósai, hogy hústest szerint éljünk: 13 Mert ha hústest szerint éltek, meghaltok; de ha a hústest cselekedeteit a Lélek segítségével megöldökölték, éltek. 14 Mert akiket Isten Lelke vezet, azok Isten fiai.

Ebben a szakaszban Pál így összegzi következtetéseit: valódi evangélium, örömhír számunkra az, hogy „nem vagyunk a hústest adósai”, azaz rabjai, kiszolgáltatottja az elesett természetünknek. Nem kell „hústest szerint” élnünk. A megoldás Krisztusban van, mégpedig az ő győzelme, a Lélek bennünk munkálkodása által. Egy ünnepélyes bizonyágtétel következik ezután arról, hogy csak úgy nyerhetünk örök életet és maradhatunk meg Isten fiainak, ha megtanuljuk és megtapasztaljuk, hogy mit jelent „a Lélekkel megöldökölni a hústest cselekedeteit.”

A test cselekedeteinek „lélek általi megöldöklésével” természetesen nem valamiféle aszketikus önsanyargatásra gondol az apostol, mint azt később, a középkorban tévesen értelmezték. Az ilyen felfogást és magatartást egyébként is egyértelműen minősíti Pál **Kol 2,23**-ban: „[Az önsanyargató, aszketikus előírások] *bölcsességnek látszanak ugyan a magaválasztotta istentiszteletben, és alázatoskodásban és a test gyötrésében, de nincs bennük semmi becsülni való, mivelhogy a test hizlalására valók*”. Arról van szó a jelen igeszakaszban, hogy a Szentlélek befolyása nem engedi érvényesülni a „hústest cselekedeteit”, hiszen az ember a Lélek általi közösségben Istennek engedelmeskedik, s ebben az állapotban gondolatait teljesen Neki rendeli alá. Korábban már beszélt az apostol arról, hogy a bűnnek való meghalás révén „megerőtlenül a bűn teste” (**6,6**) – tehát a bűnre hajló természet befolyása az ember tudatos döntése nyomán csökken ugyan, de nem hal el teljesen. Ekkor tehát nem teljes még a győzelem. A bűnnek való meghalást azáltal kell megerősíteni, hogy az ember folyamatosan igényli Isten lelkének vezetését – ahogyan ez Jézus életében is történt, aki engedelmisség által tudta elhárítani az őt is folyamatosan, nagy erővel ostromló kísértéseket. A gondolatok odaszánása nyomán tud kialakulni az a Szentlélek általi mély közösség Istennel, amely valóban képes megerősíteni a gondolkodást a bűn ellen, és végül valóban odavezet, hogy a „bűn teste” már semmilyen valóságos befolyást sem tud gyakorolni a belső emberre. Ez azonban élethosszig tartó folyamat. Már az Ószövetségben is megjelenik

ez a gondolat, ahol Dávid az 51. zsoltárban, bűne megvallását követően ezt kéri Istentől: „*engedelmesség Lelkével támogass engem*” (**Zsolt 51,14**).

A fentieket alátámasztja **Jel 7,14** is, mely a megváltottakat így jellemzi: „*megmosták ruháikat és megfehéřítették ruháikat a Bárány vérében*”. E szemléletes hasonlat is jól kifejezi, hogy a bűntől való szabadulásnak két fázisa van: az első a megtisztítás, mely a Római levél gondolatrendszerében a „bűnnek való meghalásnak” felel meg. Ekkor valóban döntő változás történik az ember elméjében, hiszen megszabadul az addig elkövetett bűnök terhétől – azonban még nem képes arra, hogy engedelmeskedjék is az igazságnak. Erre azáltal válik képessé, hogy „megfehéříti ruháit” – a hétköznapi életben ez egy erős fehéřítőszerrel történik, mely minden szennyeződést eltávolít a ruha anyagából, és egyben fertőtleníti is. Ez a szakasz felel meg a „test Lélek általi megőoldklésének”, melynek során a Lélek általi engedelmesség révén az ember gondolkodása annyira megtisztul, hogy egyre természetesebbé válik az engedelmesség, és egyre kevésbé képesek úrrá lenni rajta a bűn kívánságai és indulatai. Visszafordíthatatlanná azonban csakis a feltámadáskor vagy az élve történő elragadtatáskor válik ez a folyamat, ezért a hitbeli küzdelem minden szakaszában nagyon fontos az éber „virrasztás és imádkozás” (vö. **Mt 26,41**), valamint a teljes együttműködés Istennel.

8,15–17

15 Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok ismét a félelemre, hanem a fiúság Lelkét kaptátok, aki által ezt kiáltjuk: „Abbá, Atyám”! 16 Ez a Lélek a mi lelkünkkel együtt bizonyoságot tesz, hogy Isten gyermekei vagyunk. 17 Ha pedig gyermekek, örökösök is: Isten örökösői, Krisztusnak pedig örököstársai, ha ugyan vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt is dicsőüljünk meg.

Pál az Isten által felajánlott becses lehetőség megragadására bátorít. Mint Isten gyermekei, akiket ő elfogadott a megtéréskor és a keresztségkor, Krisztusért kérhetjük az Atyát, hogy az ő Szentlelkét adja nekünk, aki valóságosan az ő gyermekeivé, örököséivé tesz minket. Az arám „Abbá” szó kedveskedő, bensőséges megszólítása volt az apáknak, melyet Jézus is használt Atyjához intézett imádságaiban (ld. pl. **Mk 14,36**). Használata kifejezi, hogy Krisztushoz hasonló fiúi viszonyba kerülhetük az Atyával, ha a Szentlélek által hasonló lelki kapcsolatot alakítunk ki vele. Ezáltal ugyanúgy kérhetjük az Atya teljes támogatását életünkre, ahogyan Jézus is tette földi élete során. Végül „örököstársakként” ugyanazt a dicsőséget nyerjük el, melyet Krisztus is elnyert, miután emberi testben győzött a bűnön, elszenvedte a bűn büntetését, és feltámadása révén „hatalmas bizonyoságot nyert, hogy Isten Fia” (**Rm 1,4**). Ugyanezt fejezi ki a **Jel 3,21**-ben található ünnepélyes ígéret, melyet maga Krisztus fogalmaz meg: „*Aki győz, megadom annak, hogy az én királyiszékembe üljön velem, amint és én is győztem, és ültem az én Atyámmal az ő királyiszékében*”.

A 24. vers további feltételt fogalmaz meg arra, hogy Krisztus dicsőségében részesülhessünk. Ez nem más, mint hogy részeseivé válunk Krisztus szenvedéseinek, melyek a kísértések miatt érték őt. Ez elsősorban a küzdő imádságot jelenti, melyet Jézusnak naponta folytatnia kellett, hogy megmaradjon az Atyával való közösségben. Erre utal **Zsid 5,7-9** kijelentése is, melyet a **8,1-2** versek kapcsán már idéztünk. A „könyörgések és esedezések” szerves részét képezik az életünknek akkor, ha akaratunkat teljesen Isten akaratának kívánjuk alárendelni, mert csak ezáltal nyerhetünk erőt ahhoz, hogy ellenálljunk a minket folyamatosan érő kísértéseknek. Jézus életében különösen a Gecsemáné-kerti küzdelem alatt mutatkozott

meg a „saját akarata” és az „Atya akarata” közötti konfliktus miatti szenvedés, de az a tény, hogy gyakorta egész éjszakákat töltött imádkozással (ld. pl. **Luk 6,12**), világosan mutatja, hogy földi szolgálatát is végigkísérte a küzdő imádság.

A fentiekén túlmenően Krisztus szenvedésének betöltéséhez tartoznak a külső támadások miatti lelki küzdelmek is. Maga Jézus is világosan megfogalmazta, hogy az őt követőknek hozzá hasonlóan „üldöztetésben” lesz részük: „Nem nagyobb a szolga az ő uránál. Ha engem üldöznek, titeket ism üldöznek majd; ha az én beszédemet megtartották, a tiéteket is megtartják majd.” (**Jn 15,20; vö. Fil 1,29; 2Tim 3,12; 1Pét 4,14**). Egyértelmű azonban az is, hogy ezek elviselésére is erőt kapnak, hiszen Isten „*nem hagy titeket feljebb kísérteni, mint elszenvedhetitek, sőt a kísértéssel együtt a kimenekedést is megadja majd, hogy elszenvedhessétek*” (**1Kor 10,13**). Pál a levél korábbi részében már megfogalmazta, hogy az Istennel való megbékélés nyomán a megpróbáltatásokban is mindenkor megtapasztalhatjuk Isten bátorító, vigasztaló jelenlétét (**5,3-5**).

8,18–25

18 Mert úgy gondolom, hogy a mostani szenvedéseink nem hasonlíthatók ahhoz a dicsőséghez, mely meg fog nyilatkozni nekünk. 19 Mert a teremtett világ sóvárogva várja Isten fiainak megjelenését. 20 Mert a teremtett világ hiábavalóság alá vettett, nem önként, hanem az által, aki alávetette, 21 annak a reménységnek a jegyében, hogy maga a teremtett világ is megszabadul a rothadandóság rabságából, Isten fiai dicsőséges szabadságára.

22 Mert tudjuk, hogy az egész teremtett világ velünk együtt fohászkozik és nyög mind mostanáig. 23 Nemcsak erről van szó azonban, hanem mi, a Lélek zsengejének birtokosai, magunk is fohászkoznak magunkban, miközben a fiúságot, testünk megváltását várjuk. 24 Mert reménységre nyertünk megváltást, a reménység pedig, ha beteljesedik, nem reménység; mert hogyan remélheti valaki azt, amit lát? 25 Ha pedig azt reméljük, amit nem látunk, várjuk állhatatosan.”⁵⁵

Pál itt előretékint a végső üdvösség felé, és ugyanarra szólít fel, amit másutt így mond: „*kitartással fussuk meg az előttünk levő küzdőteret*” (**Zsid 12,1**). Az apostol a szenvedés egyetemes törvény voltára mutat rá, és így vigasztal minden keresztényt. Ahogyan „*az egész teremtett világ* (görögül: *to ktizma*, ami a tudattalan, az emberen kívüli világot jelöli) *is egyetemben fohászkozik és nyög*” mindaddig, míg az annyira óhajtott végső megváltás el nem érkezik, így sóvárgunk mi is, akik a „Lélek zsengejének birtokosai” vagyunk, testünk megváltására.

Legyünk állhatatosak a bűn törvényének engedelmeskedő „test”, avagy természet elleni harcban, mert eljön a békesség ideje, mikor Krisztus visszatér és megújítja testünket. Világosan látható itt, hogy a 7. fejezetben felvetett probléma végső megoldása „a mi testünk megváltása” lesz, azaz a testünk újjáteremtése, „elváltoztatása”: „*Mert a mi országunk a mennyekben van, ahonnan a megtartó Úr Jézus Krisztust is várjuk, aki elváltoztatja a mi*

⁵⁵ Az idézett szakasz részletes írásmagyarázatát lásd: Prancz Zoltán: „*A teremtett világ hiábavalóság alá vettett*” – *A Római levél 8,20,25 írásmagyarázata*. Publikált szakdolgozat, Sola Scriptura Lelkészképző és Teológiai Főiskola, 1999.

nyomorúságos testiünket, hogy hasonló legyen az ő dicsőséges testéhez, az ő hatalmas munkája szerint, mely által maga alá is vethet mindent” (Fil 3:20–21).

8,26–27

26 Ehhez hasonlóan pedig a Lélek is segítségére van erőtlenségünknek. Mert azt, amit kérünk kell, nem tudjuk úgy, ahogyan kellene; de maga a Lélek jár közben értünk kimondhatatlan fohászokodásokkal. 27 Aki pedig a szíveket vizsgálja, tudja, mire törekszik a Lélek, mert Isten szerint esedezik a szentekért.

Az apostol itt még egyszer szól a Szentlélek munkájáról, vigasztalásként és bátorításként. A Lélek, ha bennünk lakik, segít imádkozni, hitünket megtartani, míg végleg célhoz nem érünk. Általánosságban elmondhatjuk, hogy sok szempontból titokzatos előttünk a Szentlélek munkája, itt azonban némi betekintést kapunk abba, hogy miként segíti imaküzdelmünket. A mi gondolataink önmagukban erőtlenek, és képtelenek vagyunk teljes világossággal megfogalmazni Isten felé a kéréseinket. A Szentlélek azonban – aki által Isten a „szíveket vizsgálja” – állandó támogatásával segíti gondolkodásunkat is, hogy a segítségével megértsük, mire van szükségünk, és ezt Isten elé is tudjuk terjeszteni. A „közbenjár” szó arra utal, hogy a Lélek mintegy „velünk együtt imádkozik”, hogy gondolataink összhangba kerülhessenek Isten akaratával. Ezáltal válik lehetővé, hogy egyre inkább ráhangolódhassunk Isten gondolataira, és egyre tökéletesebbé válhassék vele az összhang.

A Szentlélek általi közösség révén megvalósuló győzelem kifejtésével lezárul a levélnek az egyéni megigazulás folyamatára és a megszentelődés megvalósulására vonatkozó szakasza. Ezt követően az apostol arról szól, hogy Isten „előre ismerése” és „előre elrendelése” folytán miként segíti tevőlegesen is az őt szeretők teljes győzelemre jutását, hogyan építi be megváltási tervébe az őt elutasítókat is, majd pedig ennek az üdvtörténetre történő kiterjesztésével a zsidók és pogányok kiválasztottságának kérdésével foglalkozik.

Áttekintő kérdések a tárgyalt szövegrészhez

1. Hogyan szemlélteti a keresztség Jézus halálát és feltámadását, és mit fejez ki a hívó ember számára?
2. Miben nyilvánul meg láthatóan a „bűnnek való meghalás”? Miben áll a kétféle „odaszánás” és mik a következményei?
3. Mit jelent „meghalni a törvénynek”?
4. Mi a törvény szerepe a bűn felismerésében? Hogyan egyeztethető ez össze azzal, hogy „a parancsolat szent, igaz, és jó”?
5. Hogyan nyilvánul meg az „igazság törvénye” és a „bűn törvénye” közötti küzdelem az ember lelkében? Mi a szerepe e küzdelemnek a megváltás tervében?
6. Milyen törekvést eredményez az a felismerés, hogy az „Isten törvényében való gyönyörködés” és ezzel egy időben a „bűnnek való eladottság” tarthatatlan állapot? Mennyiben hasonlít ez a küzdelem Krisztuséhoz?
7. Hogyan mutatott példát Jézus a bűn feletti győzelemben? Kinek a segítségével lehetséges egyedül a győzelem?
8. Mit jelent „a test cselekedeteit a Lélekkel megöldökölni”?

9. Hogyan nyilvánul meg a „fiúság” a hívők életében, és hogyan nyújt segítséget a Szentlélek a hitben járáshoz?

10. Mi jelenti a végső reménységet a „hiábavalóság alá vetett” világban?

7.

Az isteni előre-rendelés (predesztináció)

Rm 8,28–11,36

7.1 A predesztináció első ága: Isten végzése az őt szeretőkre vonatkozóan

Az eddigiekben láttuk már, hogy mi mindent cselekszik Isten az elveszett ember megmentéséért, egészen addig, hogy még imádkozni is a Lélek ihlet és segít minket. Most az apostol arról az isteni „végzésről” kezd szólni, amelyen mindezek az ember megmentését szolgáló, kegyelmes intézkedések nyugszanak.

8,28

28 Tudjuk pedig, hogy azoknak, akik Istent szeretik, akik az ő végzése szerint elhívást nyertek, minden együtt munkálkodik a jóra.

További megerősítés és ösztönzés ez a szabályszerű keresztény küzdelemre. Az apostol emlékeztet Isten tervére, mely az idők kezdete előtt született, minden ember lelki szükségletének kielégítésére és minden őszintén igyekvő ember üdvözítésére. Emlékeztet továbbá Krisztus irántunk való szeretetére és értünk való közbenjárására, arra, hogy Megváltónk hűségesen hordoz és támogat minden embert az idők végezetéig.

„Azoknak, akik Istent szeretik, minden együtt munkálkodik a jóra” – állapítja meg az apostol. A „minden” szó magában foglalja még a rossz dolgokat, Sátán ellenünk irányuló támadásait is! Hatalmas kijelentés tehát, hogy semmi sem árthat ténylegesen a lelki érdekeinknek. Ellenkezőleg: minden együttmunkálkodik üdvösségünk érdekében, ami csak történik velünk. Ez pedig nem pusztán állítás, és nem is misztikus titok, hanem Isten *végzése*: az ő végtelenül bölcs, gondos, megfontolt előre-tervezése és határozatai állnak mögötte. Erről a csodálatos isteni tervről és intézkedésekről szól a levél részletesen a továbbiakban.

8,29–30

29 Mert akiket előre ismert⁵⁶, azokat előre elrendelte⁵⁷ arra, hogy Fia ábrázatához hasonlóak legyenek, hogy sok testvér között ő legyen az elsőszülött. 30 Akiket pedig előre elrendelt, azokat el is hívta, és akiket elhívott, azokat igazzá is tette, akiket pedig igazzá tett, azokat meg is dicsőítette.

Az előbbi igevers (28. vers) azokra nézve szólt Istennek erről a végzéséről, „akik őt szeretik”. Ennek a meghatározásnak felel meg itt a 29. vers elején ez a megjelölés: „akiket ő

⁵⁶ Gör. *proginoszko*, jelentése: „előre ismer vkit”.

⁵⁷ Gör. *prooidzo*, jelentése: „előre elrendel, elvégez vmit”. Főnévként az apostol a *prothesisz* szót használja, mely Isten „előre meghozott végzésére” utal. Mindkét kifejezés többször is előfordul az Efézusi levél 1. fejezetében (ld. Ef 1,5.9.11), mely szintén fontos kijelentéseket tartalmaz Isten egyes hívőkre és az egyházra vonatkozó, előre meghozott végzésével kapcsolatban.

előre ismert”. Összekapcsolhatjuk tehát a két megfogalmazást: „Akik felől Isten előre ismerte, hogy őt szeretni fogják”. Isten az igazság megtestesítője. Aki Istent szereti, az az igazságot szereti, amely az ő jellemében tökéletesen tükröződik. Így is visszaadhatjuk tehát a meghatározás lényegét: „Akik felől Isten előre ismerte, hogy őt, illetve az igazságot szeretni fogják”.

Isten tiszteletben tartja szabad választásunkat. Mert hogy egy ember szereti-e Istent és az őbenne megtestesült igazat és jót, vagy pedig nem – ez a szabad erkölcsi választásán áll. Az „előre ismerte” kifejezés használata itt nagyon jelentős. Azt, hogy valaki szereti-e Istent és az igazságot mindenekfelett, vagy sem – Isten nem előre elhatározza, hanem előre ismeri teremtményeinél. (Vö. **5Móz 31,21**). Isten azokat tekinti elhívottaknak, azokra nézve hozta meg ezt a különleges végzését, akiknél ő előre ismerte azt a szabad erkölcsi választásukat, hogy őt és igazságát szeretni fogják. Isten elhívása tehát az ember szabad választásán alapszik, nem pedig Isten önkényes válogatásán. Ezen a ponton tévedt el pl. Kálvin is, mert ha igaza lett volna abban, hogy Isten „a maga akarata szerint dönt minden egyes ember felől” és annak okát, hogy némelyeket kiválaszt, másokat pedig elvet, „semmi másban nem kell keresni, mint csakis az ő végzésében”⁵⁸, akkor **Rm 8,28–29**-ben így kellene hangoznia az isteni kijelentésnek: „Akik felől Isten előre elrendelte, hogy őt szeretni fogják...” Ámde az ige nem úgy hangzik, hanem így: „Akik felől Isten előre ismerte, hogy őt szeretni fogják...” Hogy Isten miként ismeri előre az ember „gondolatát”, azaz a szabad erkölcsi választását, ez Isten egyedülálló bölcsességének mélységes titka. A Szentírásban azonban mindenütt találkozunk ennek tényével.

És mi Isten végzésének tartalma? Arra hozott döntést, hogy akik szabad választásuk alapján őt és az ő igazságát szeretni fogják, azok Isten gondviselése által mindent megkapjanak ahhoz, hogy eljussanak a Krisztushoz való hasonlóságra. Isten tervezett és rendelkezett, hogy minden dolog, ami velük, körülöttük, vagy akár ellenük történik, együttműködjék e legfőbb cél, e legfőbb jó érdekében, hogy igazakká legyenek, alkalmasakká az üdvösségre.

Isten arra nézve is tervezett és rendelkezett, hogy valamennyien megismerjék az evangéliumot – a számukra legalkalmasabb módon és körülmények között –, és ezáltal megkapják az elhívást. Eltervezte azt is, hogy miként haladjanak tovább a célig a megigazítás és a megdicsőítés lépcsőfokain át. Azért szól múlt időben mindezekről, hogy érzékeltesse: Isten mindezeket látta, elgondolta, elrendelte, amikor a megváltás tervét lefektette és végzéssé tette, még „a világ megalapítása előtt, sőt örök időktől fogva” (**1Pt 1,20; Ef 3,9**).

8,31–39

31 Mit mondunk azért ezekre? Ha Isten velünk van, ki lehet ellenünk? 32 Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem mindnyájunkért odaadta őt, hogyne ajándékozna vele együtt mindent minékünk? 33 Kicsoda vádolja Isten választottait? Isten az, aki igazzá tesz. 34 Kicsoda az, aki kárhoztat? Krisztus az, aki meghalt, sőt fel is támadt, aki Isten jobbján van, és esedezik is értünk. 35 Kicsoda szakít el minket Krisztus szeretetétől? Nyomorúság vagy szorongattatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem, vagy fegyver? 36

⁵⁸

Kálvin János: *A Római levél magyarázata* (ford. Rábold Gusztáv és Nagy Barna), 1954, 95. o

Amint meg van írva, hogy: „Te éretted gyilkolnak minket minden napon; olybá tekintenek, mint vágójuhokat.” 37 De mindezekben fölényesen győzedelmeskedünk az által, aki minket szeretett.

38 Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem elkövetkezendők, 39 sem magasság, sem mélység, sem semmi egyéb teremtmény nem szakíthat el minket Isten szeretetétől, mely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban van.

Ki van ellenünk, ki vádolhat, ki kárhozzát és kicsoda szakít el minket Isten szeretetétől? – kérdezi az apostol. Ha Isten végzése alapján minden – még a gonosz, rossz dolgok is – együttműködnek a mi üdvösségünkre, akkor ténylegesen semmi sem árthat nekünk. Önmagunkon kívül senki és semmi nem akadályozhatja meg azt, hogy célba jussunk, beleértve Sátán legádázabb terveit, legravaszabb támadásait is. Amíg Isten szeretetével össze vagyunk kötve, amíg az ő végzése ránk nézve érvényes, amíg Krisztus közbenjár érettünk, addig semmi sem tántoríthat el minket a cél felé haladásunktól. Még az sem, ha úgy üldöznek, hogy „olybá tekintenek, mint a vágó juhokat” (36. vers). Isten szeretete oly erős és oly messzemenően gondoskodott az üdvtervben minden szükségletünkről, hogy „senki sem ragadhat ki az ő kezéből” (Jn 10,28–29).

Különösen fontos három kijelentés ezen az igeszakaszon belül:

- a. A 32. vers örök, hatalmas ellenérv minden kételkedéssel szemben, amely valaha is felmerülhetne bennünk Isten szeretetét illetően.
- b. A 34. vers Krisztus érettünk való imádkozására, szüntelen közbenjárására irányítja a figyelmünket.
- c. A 37. vers mutatja, hogy a megváltottak győzelme azért csodálatos és azért bizonyos, mert nem a nehézségek és támadások kiküszöbölésével történik, hanem „mindezekben”, mindezek közepette és ellenére is „felettebb diadalmaskodnak”, Krisztus szeretetének ereje által.

9,1–5

9 Igazságot szólok Krisztusban, nem hazudok, lelkiismeretem velem együtt tesz bizonyosságot a Szentlélek által, 2 hogy nagy az én szomorúságom és szüntelen való szívem fájdalma, 3 mert kívánnám, hogy én magam átok legyek, elszakítva Krisztustól az én testvéreimért, akik rokonaim test szerint: 4 akik izraeliták, akiké a fiúság és a dicsőség és a szövetségek, meg a törvényadás és az istenimádat és az ígéretek, 5 akiké az atyák, és akik közül való test szerint a Krisztus, aki mindenek felett örökké áldandó Isten.

Az apostolnak a továbbiakban azzal a nehéz témával kell foglalkoznia, hogy Izrael kiválasztottsága ellenére elvetette Jézust, a Messiást, és a nép többsége ellenségévé lett az evangéliumhirdetés művének. A Római levél írásának idején és a római keresztény gyülekezetben különösen éles volt a „zsidók és pogányok” kérdés, mint ezt már a levél első részének tanulmányozásakor is felfedeztük. A kiválasztásról mondtak alkalmat adnak most az apostolnak arra, hogy rátérjen e kérdés részletesebb megvitatására.

Pál mindenekelőtt kifejezi aggodalmát, szeretetét a zsidó nép mint az ő test szerinti rokonai, mint az ő saját nemzete iránt, akik annyi kiváltságot és vele olyan szent megbízatást

kaptak Istentől a múltban. Az apostolt sok vád érte a pogányok közötti munkája miatt, ezért szükséges volt, hogy hangsúlyozza: olyannyira kívánná népe üdvösségét, hogy ő akár lemondana a maga üdvösségéről érettek, ha ilyesmi lehetséges volna. Isten azonban már Mózes hasonló ajánlatát sem fogadta el, amit tévelygő népe iránti bánkódó szeretetéből tett, úgy érezve, hogy szinte nem tudja elhordozni elveszésük, menthetlenségük tragédiáját. Isten azonban azt válaszolta neki, hogy a bűnben megmaradó ember nem alkalmas Isten országára, nem hárítható el felőle a halál ítélete, még a legnagyobb szeretet vagy áldozat révén sem (2Móz 32,30–34). Ezt Krisztus megcselekedte mindenkiért, de ez a kimondhatatlan áldozat sem mentheti meg azokat, akik „nem hisznek”, akik Isten Szentlelke bűnökét megfeddő és megtérésre készítő munkáját visszautasítják.

9,6–9

6 Isten beszéde azonban korántsem hiúsult meg. Mert nem mindnyájan izraeliták azok, kik Izraeltől valók, 7 sem mindnyájan fiak, akik Ábrahám magvából valók, hanem: „Izsákban neveztetik a te magod”. 8 Azaz: nem a test szerinti fiak az Isten fiai, hanem az ígéret fiait tekinti magnak. 9 Mert ígéretnek beszéde, hogy „ez idő tájt eljövök, és Sárának fia lesz”.

A válasz lényege ez: „Nem mindnyájan Izraeliták azok, akik Izraeltől valók”. Vagyis nem volt mindenki Isten által személy szerint kiválasztva – az Isten és igazsága szeretetének előre ismerése alapján –, aki Izraeltől, azaz Jákóbtól, Izrael népe ősatyjától származott testileg. Olyan erős volt a zsidók között az a felfogás, hogy ők mint nép mindenestől fogva és mindentől függetlenül az üdvösség várományosai Isten ígérete alapján, hogy a legnagyobb erőfeszítéseket kellett tenni e téves nézet megdöntésére.

Azzal bizonyítja a fenti tételt az apostol, hogy Ábrahámnak – Izrael ősatyjának – két fia volt, és nem lettek kiválasztottak mind a ketten, pusztán a testi leszármazás alapján. Isten nyilvánvalóan kijelentette, hogy áldásainak örököse csakis a két fiú egyike, Sára gyermeke lesz, aki Isten ígéreteibe vetett hit által született. (Vö. **Rm 4,16–22; Zsid 11,11**) Ezzel elvezet az apostol a döntő igazságig: személy szerinti kiválasztás létezik Ábrahám test szerinti leszármazottain belül, és ennek alapja a hit. Hitük előre ismerése alapján hozott Isten végzést az egyesekre nézve Izraelen belül. Nem hiúsultak meg tehát Isten Izraelre vonatkozó ígéretei a nép többségének elfordulásával. Mert Isten ígéretei sohasem semmisülnek meg vagy mennek feledésbe, hanem feltétlenül beteljesednek a maguk idejében és módján. Azonban az ígéretnek csak a hívő Izraelitákon, vagy más szavakkal: csak az igazán Izraelitákon teljesednek be.

9,10–16

10 Nemcsak ez pedig, hanem Rebeka is, ki egytől – Izsáktól, a mi atyánktól - fogant méhében. 11 Mert mikor még meg sem születtek, sem semmi jót vagy gonoszt nem cselekedtek, hogy Isten kiválasztás szerint való végzése megálljon - nem cselekedetektől, hanem attól, akitől van az elhívás -, 12 kijelentést nyert, hogy „a nagyobbik szolgál a kisebbiknek”. 13 Amint meg van írva: „Jákóbot szerettem, Ézsaut pedig gyűlöltem”. 14 Mit mondunk tehát? Vajon nem igazságtalanság ez Istentől? Távol legyen! 15 Mert Mózesnek ezt mondja: „Akin

**könyörülök, azon könyörülök, és akinek kegyelmezek, annak kegyelmezek”. 16
Ezért tehát nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.**

Izrael második ősatyjának, Izsáknak is két fia volt, méghozzá ez esetben ikerfiak, egy anyától (Rebekától), aki szintén Ábrahám rokonságából való volt. Mégis Isten már megszületésük előtt különbséget tett közöttük és kijelentette, hogy a kisebbik (az ikerfiúk közül másodiknak született) lesz az áldások örököse. Ez a példa tehát teljességgel kizárja azt a lehetőséget, hogy testi leszármazáson múlnék a dolog.

Ennél az esetnél felmerül az a kérdés is, hogy minek alapján választotta ki Isten Jákóbot és vetette el Ézsáút? Nyilvánvalóan nem a cselekedeteik alapján, hiszen a prófécia már akkor elhangzott felőlük, amikor még meg sem születtek. Ezenfelül az olvasható kettejükéről Malakiás könyvében, hogy Jákóbot szerette az Isten, Ézsáút viszont gyűlölte. Úgy tűnik, hogy joggal merül fel a kérdés, vajon Isten igazságos alapon választott-e a két testvér között?

A valóságban azonban már az eddigiek alapján átlátható, hogy mi volt Isten kiválasztásának alapja esetükben. Nem cselekedeteik, hanem a legbensőbb lelki indítékuk. Náluk is csak azt nézte Isten, hogy vajon szeretik-e őt, illetve az ő igazságát, vagy sem. Isten a külsőleg ellentmondó cselekedetek mögött is meglátja a valódi belső lelki magatartást. A cselekedetei alapján Jákób sem lett volna soha Isten választottja! Gondoljunk csak csalásaira, hazugságaira. (Lásd pl.: **1Móz 27. fejezet**) Isten azonban ezek mögött a bűnös, ellentmondó cselekedetei mögött is meglátta benne az áldásokra sóvárgó szívet, az Isten- és igazság-szeretetet. És ezt a lelkületet szerette őbenne, minden jellembeli fogyatékosága, sőt rút hibája ellenére is. Ézsáú viszont egyáltalán nem becsülte a lelki áldásokat. Egy tál lencséért, hirtelen támadt, heves étvágya kielégítéséért kész volt esküvéssel lemondani róla. (**1Móz 25,29–34**) Ezt a csak a mának, csak a pillanatoknak élő, igaz értékeket semmibe vevő lelkületet gyűlölte benne Isten.

Istennek ez az eljárása, hogy nem a cselekedeteket veszi alapul kiválasztásánál mindnyájunk esetében, hanem a legbenső indítékokat, nem igazságtalanságnak tekintendő, hanem irgalmasságnak. Ezért is idézi a 15. versben az ígét **2Móz 33,19**-ből, amely helyes fordítás szerint így hangzik: „Mert megkönyörülök azon, akin könyörülök, és megkegyelmezek annak, akinek kegyelmezek”. Ez az ige tehát nem az önkényességet hangsúlyozza, mintha Isten tetszése szerint válogatná, hogy kin könyörül és kinek ad kegyelmet, hanem Isten messzemenő, nagy irgalmasságát tárja elénk azok iránt, akiknek kegyelmet adhat. Az pedig, hogy kinek adhatja, egyedül csak az egyesek lelki magatartásán múlik. Kegyelmet nyer minden igazságot szerető, Isten kegyelméért folyamodó ember, még ha nagy bűnök terhelik is a cselekedetek szintjén. Elvettetik viszont minden igazságot megvető ember, még ha cselekedetei külsőleg simábbnak tünnének is.

Ezen a háttéren érthető meg a 16. versben található hiányos mondat: „Azért tehát nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené”. Kérdés, hogy mely szót kell alanyként beilleszteni a szövegösszefüggésnek, illetve az apostol gondolatának megfelelően. A „dicsőség” szó látszik a leghitelesebb kiegészítésnek. Úgy tűnik, hogy Pál erre az igazságra akar rámutatni eddigi gondolatmenete végén: ha egy ember igazi hívőként küzd és üdvözülni végül, ezért a dicsőség nem az övé. Mert minden jó benne Isten kezdeményezésére kezdett kibontakozni és az ő „hatalma őrizte őt az üdvösségre” (**1Pt 1,5**). Az igazságszeretet, amelyet Isten előre látott még az ember születése előtt, soha nem fejlődött

volna „futássá és akarássá” Isten kiválasztó kegyelme, csodálatos gondviselő terve és annak véghezvitele nélkül. A dicsőség az elért eredményekért tehát nem azé a tanítványé, aki most láthatóan fut és akar, hanem a könyörülő Istené.

7.2 A predestináció másik ága: Isten végzése az őt elutasítók felől

9,17–23

17 Mert ezt mondja az írás a fáraónak: „Azért támasztottalak téged, hogy megmutassam benned az én hatalmamot, és hogy nevedet az egész földön hirdessék”. **18** Azért könyörül, akin akar, és megkeményíti, akit akar. **19** Azt mondod azért nékem: Miért fedd hát engem? Hiszen ki áll ellen az ő akaratának? **20** Sőt inkább ki vagy te, óh ember, hogy Istennel vitába szállsz? Vajon a készítmény mondja-e a készítőnek: Miért készítettél engem ilyennek? **21** Vajon nincs-e hatalma a fazekasnak az agyagon, hogy ugyanazon gyuradékból némely edényt tisztességre, némelyet pedig becstelenségre csináljon? **22** Ha pedig Isten, mikor haragját megmutatni és hatalmát megismertetni kívánta, nagy béketűréssel elszenvedte a harag pusztulásra szánt edényeit, **23** és hogy dicsősége gazdagságát megismertesse az irgalom edényein, melyeket előre elkészített a dicsőségre, mit szólhatsz ellene?

Az Egyiptomból való kivonulás fáraója egy biztos példa arra az esetre, amikor valaki tudatosan szembeeszeget Istennel: ő nem akarta Istent és az igazságot választani. Sok bizonyosságot és felhívást kapott, mégis megkeményítette a szívét ezekkel szemben.

Pál **2Móz 9,16** kijelentését idézi, amely eredetileg így hangzott: „Ámde azért tartottalak fenn, hogy megmutassam néked az én hatalmamot, és hogy hirdessék az én nevedet az egész földön”. Ezek az emberek is kapnak készítményt, hívást az üdvösségre – Isten előre ismerésétől függetlenül –, amint ezt a fáraó esetében is látjuk. Gyakran ez emberi szemek számára rejtetten, csak a Szentlélek láthatatlan, belső, lelkiismeret általi bizonyágtevésével történik. Amikor Isten kegyelmét végleg visszautasítják, megpecsételődik a sorsuk. Tulajdonképpen nincs értelme a további életüknek. Az újabb és további kegyelmi hívások csak megkeményítik őket, és csak bűneiket szaporítják. Isten azonban mégis fenntartja őket, és az önmaguk által elrontott életüket felhasználja az Istent szeretők és a megváltási terv javára, tudtukon és akaratukon kívül is. Nem úgy azonban, hogy kényszerítené őket valamire, hanem úgy, hogy rossz tetteiket, még Isten népe és ügye elleni dühödt ellenkezésüket is „elfordítja” és beépíti tervébe úgy, hogy „együttmunkálkodjanak a jóra” (**8,28**).

Úgy bánik Isten ezekkel az emberekkel, mint a fazekas a kezében tartott és ott elromló agyaggal. Ezt a hasonlatot Jeremiás könyve 18. fejezetéből idézi Pál apostol. A fazekas minden agyagból, amit a kezébe vesz, szép és jó edényt akar formálni, mint ahogy Isten is „azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson” (**1Tim 2,4**). De ha elromlik az agyag a fazekas kezében, akkor az alacsonyabb rendű agyag nem foghat ki a fazekason. Készít belőle egy más célú, nem tisztességre való edényt. Így fogja Isten beépíteni a tervébe és jóra fordítani a kegyelmét visszautasítók életét és cselekedeteit. De mivel ez egyedül Isten bölcsességéből és kegyelméből történik, az ő tudtukon és akaratukon kívül, nem

lesz a javukra írva Isten ítéletében. A saját indítékaik szerint lesznek igazságos ítélet elé állítva.

Magyarázatot igényel még az a kifejezés, hogy Isten keményítette meg a fáraót, és a hozzá fűzött megállapítás, hogy „akín akar, könnyörül, akit pedig akar, megkeményít”. Mózes II. könyvében, a fáraó esetének leírásánál azt is olvassuk, hogy a fáraó megkeményítette az ő szívét, és azt is, hogy Isten keményítette meg őt. Bizonyos, hogy Isten senkit sem készítet rosszra, semmilyen módon és formában. (Lásd **Jak 1,13**) Ha azonban további kegyelmi hívást, készítetést ad egy olyan embernek is, aki már végérvényesen elutasította kegyelmét, akkor ez még nagyobb ellenállást vált ki belőle, ami viszont még jobban megkeményíti őt, illetve kihozza belőle még inkább igazi indulatait.

Ilyen értelemben keményítette meg Isten a fáraót is. Tovább küldte hozzá Mózes a bizonyosságokkal és felhívásokkal, még akkor is, amikor a fáraó már visszafordíthatatlanul a Szentlélek elleni bűn állapotába jutott a kegyelmet visszautasító magatartása miatt. Az újabb hívások még nagyobb ellenkezésre sarkallták a fáraót, ami viszont Isten dicsőségét növelte és az őt szeretők javára lett, mert szabadulásuk annál csodálatosabb lett. A fazekas példája értelmében joga volt Istennek így bánni a fáraóval, mert „elromlott agyag” volt már ekkor, és mert most sem kényszerítette őt semmi, akaratával ellentétes dologra. Mindössze olyan körülményeket hozott, amelyekben a fáraó igazi lényege még nyilvánvalóbbá lett. Isten tehát igazságosan jár el akkor is, amikor ebben az értelemben – és csakis ebben az értelemben – megkeményít valakit. Nincs miért „perbe szállnia tehát a cserépnek az ő Alkotójával”.

7.3 A zsidók és pogányok üdvösségének kérdése

9,24–29

24 Amire minket is elhívott, nemcsak a zsidók, hanem a pogányok közül is, amint Hóseásnál is mondja: 25 „Népemnek hívom, aki nem népem, és szeretettnek azt, akit nem szeretnek, 26 és azon a helyen, ahol ezt mondták nekik: ti nem vagytok az én népem, ott az élő Isten fiainak nevezik majd őket”.

27 Ésaiás pedig ezt kiáltja Izrael felől: „Ha Izrael fiainak száma annyi volna is, mint a tenger fövénye, a maradék szabadul meg, 28 mert bevégzi a dolgot, és rövidre metszi igazságban; mivel rövidesen végez az Úr a földön”. 29 És amint Ésaiás megmondta: „Ha a Seregek Ura nem hagyott volna nekünk magot, olyanokká lettünk volna, mint Sodoma, és Gomorához volnánk hasonlók”.

A 24. vers arról szól, hogy Isten nemcsak a zsidók, hanem a pogányok közül is hívott el embereket, hogy az irgalom edényeivé legyenek. Ez már bevezeti az újabb gondolatsort, a zsidók és pogányok kérdéskörének teljes kifejtését, ami azonban az eddigiekben feltárt elvek fényében érthető meg.

Pál Hóseás és Ésaiás könyvéből vett idézetekkel támasztja alá, hogy az ószövetségi Izrael népe közül – noha a nép egészére vonatkoztak Isten kegyelmes ígéretei – csak a „maradék” nyerte el az üdvösséget. Isten mindenkinél „akarta” az üdvösséget, de „ők nem akarták” (vö. **1Tim 2,4**).

9,30–10,4

9,30 Mit mondunk hát? Azt, hogy a pogányok, akik nem követték az igazságot, mégis elnyerték azt, mégpedig a hitbeli igazságot; 31 Izrael ellenben, mely az igazság törvényét követte, nem jutott el a törvényre. 32 Miért? Azért, mert nem hitből keresték, hanem mintha a törvény cselekedeteiből volna. 33 Mert beleütköztek a beleütközés kövébe, amint meg van írva: „Íme beleütközés követ és megbotránkozás szikláját helyezem Sionba, és aki hisz benne, nem szégyenül meg”.

10,1 Testvéreim, szívem szerint kívánom, hogy üdvözljenek és ezért könyörgök Istenhez. 2 Mert bizonyoságot teszek róluk, hogy Isten iránt való buzgóság van bennük, de ismeret nélkül. 3 Mert mivel Isten igazságát nem ismerték, és az ő saját igazságukat igyekeztek érvényesíteni, nem engedelmeskedtek Isten igazságának. 4 Mert a törvény célja⁵⁹ Krisztus, minden hívő megigazulására.

Pál e szakaszban rámutat, hogy miért utasította el Izrael népének többsége a Megváltót: azért, mert nem értette meg a törvény célját és lényegét. A törvény mintegy maguknak „kisajátítva” úgy gondolkodtak, hogy ők Isten egyedül kiválasztott népe, s egyfelől csak magukra vonatkoztatták az Isten által adott ígéreteket, másfelől pedig a hit helyett a törvény önerőből való megtartására, a parancsolatok formai betöltésére helyezték a hangsúlyt. Krisztusban is döntően azért „botránkoztak meg”, mert magukat eleve igaznak tartották a törvény formai megtartása révén, ezért nem tartottak igényt arra az isteni igazságra, melyet Jézus mutatott be, s amely leleplezte a törvényhez való téves viszonyukat, azt, hogy bűnösségük miatt saját erőből képtelenek Isten igazságára eljutni. Ezen túlmenően nem tudták elfogadni azt, hogy Isten ígéretei nem csupán rájuk vonatkoznak, hanem az általuk megvetett, a törvényt nem ismerő pogányokat is részesíteni kívánja benne. Ez egyenesen következett abból, hogy saját kiválasztottságukat érdemnek, mintegy a törvényhez való ragaszkodás „jutalmának” tekintették, nem pedig olyan kiváltságnak, mely a pogányok iránti felelősséget is magában hordozta. Maga Pál jól ismerte ezt a magatartást, hiszen ő is ilyen értelemben „buzgólkodott” a törvény mellett megtérése előtt: azt vélte, hogy a törvényt védelmezi, amikor Krisztus követőit – és végső soron magát Krisztust – üldözi. Pál elfogatásakor a zsidók is akkor kezdték követelni az apostol megölését, amikor oda jutott védőbeszédében, hogy Isten messze küldi őt a pogányok közé (**ApCsel 22,21-22**). Az apostol ellen általános volt az a vád is, hogy „Mózes törvénye ellen szól” (vö. **ApCsel 21,21**).

Pál szintén saját tapasztalatból fogalmazza meg azt, amit végül ő maga is megértett: hogy a törvény csupán eszköz arra, hogy Isten igazságára rámutatva, az ember bűnösségét felfedve ráébressze az embert, hogy megváltásra van szüksége: „a törvény célja Krisztus”. Pál Gal 3,23-24-ben-ban így fogalmazza meg ugyanezt: „*Mielőtt eljött a hit, törvény alatt őriztettünk, egybezárva az eljövendő hit kinyilatkoztatásáig. Ekként a törvény Krisztusra vezérlő tanítómesterünké lett, hogy hitből igazuljunk meg*”. Nem arról van szó, hogy a törvény

⁵⁹ Itt a „telosz” szó szerepel, melynek elsődleges jelentése: „vminek a vége, végcélja, kimenetele”. A legalkalmasabb úgy fordítani Pál kijelentését, hogy „a törvény célja Krisztus”, hiszen arról van szó, hogy a törvény hallgatása elvezet a törvénytől a Krisztusban való hithez, nem pedig arról – mint azt a „vég” szó használata sugallhatná -, hogy a Krisztusban való hit hatályon kívül helyezné Isten erkölcsi törvényét.

érvényessége megszűnik, amikor az ember Krisztussal kerül közösségbe, hanem arról, hogy az ember az önmaga igazságában való bizakodást feladva Krisztus igazságában részesül – mely természetesen teljes összhangban van a kinyilatkoztatott törvénnyel (vö. **Rm 8,3**-mal, ahol Pál már utalt erre). A kijelentés vége így hangzik: „minden hívő megigazulására”. Az apostol ezzel arra mutat rá, hogy a megigazulás a Jézussal létesített hitbeli közösségben valósul meg. Ő maga is felismerte ezt a saját életében, amint arról Fil 3,9-ben szól: „[Olyanná szeretnék lenni, mint akinek] *nincsen saját igazságom a törvényből, hanem van igazságom a Krisztusban való hit által, Istentől való igazságom a hit alapján*”.

Kálvin az alábbi lényegre törő összefoglalást adja Pál kijelentéséről:

„Mivel a cselekedetekben való bizakodás a legnagyobb akadály, mely elzárja előttünk az igazság elnyeréséhez vezető utat, szükséges, hogy ennek búcsút mondva, egyedül Isten jószágára támaszkodjunk. A zsidók eme példájának méltán kell elrémítenie mindazokat, akik Isten országának a cselekedetek által való elnyerésére törekednek... Azt nem nehéz felismerni, hogy hogyan ütköznek bele Krisztusba, akik a cselekedetekben való bizakodásra támaszkodnak. Mert ha nem ismerjük el magunkról, hogy bűnösök vagyunk, akiknek egyáltalán nincs saját igazságunk, elhomályosítjuk Krisztus méltóságát, amely abban áll, hogy ő legyen mindannyiunk számára a világosság, üdvösség, élet, feltámadás, igazság és orvosság... Sőt, ha valami igazságot tulajdonítunk magunknak, úgyszólván a Krisztus ereje ellen hadakozunk, mert hiszen éppen úgy az ő tiszte minden testi elbizakodottság eltiprása, mint a megfáradtak és megterheltek felüdítése és megvigasztalása... Tehát nem engedelmeskedik Isten igazságának, aki önmagában akar megigazulni, mert az isteni igazság elnyerésének kezdete az, hogy lemondjunk a saját igazságunkról. A törvény arra adatott, hogy kézen fogva vezessen minket a másik igazsághoz. Sőt bármit tanít, bármit parancsol, bármit ígér is a törvény, a célja mindig Krisztus, tehát minden részét őreá kell vonatkoztatni... Méltán részesülnek megrovásban a zsidók a törvénnyel való bűnös visszaélés miatt, mert a támaszból fonák módon akadályt csináltak maguknak, sőt nyilvánvaló, hogy megcsonkították Isten törvényét, amikor annak lelkét elvetvén, csak a holt betű testébe kapaszkodtak... Ez egyébként igen kiváló tanítás, hogy a törvény minden részében Krisztusra néző, tehát csakis az értheti meg igazán a törvényt, aki állandóan erre a célra irányítja tekintetét.”⁶⁰

10,6-11

6 Mert Mózes a törvényből való igazságról azt írja, hogy „aki azokat cselekszi, él általuk”. **7** A hitből való igazság pedig így szól: „Ne mondd a te szívedben: **Kicsoda megy föl a mennybe?** (azaz, hogy Krisztust aláhozza), **8** avagy: **Kicsoda száll le a mélységbe?** (azaz, hogy Krisztust a halálból felhozza)”. **9** De mit mond? „Közel hozzád a beszéd, a szádban és a szívedben van” - azaz a hit beszéde, melyet mi hirdetünk. **10** Mert ha a száddal vallást teszel Jézusról, az Úrról, és szívedben hiszed, hogy Isten feltámasztotta őt a halálból, megszabadulsz. **11** Mert szívvel hiszünk, hogy igazakká váljunk, és szájjal teszünk vallást, hogy megszabaduljunk. Mert azt mondja az Írás: „Aki csak hisz benne, nem szégyenül meg”.

Pál itt magából a mózesi törvényből vett igékkel ütközteti a törvény-szövetség és a hit-szövetség szemléletét. Az első kijelentés **3Móz 18,5**-ből származik. Isten itt arra szólítja fel a

⁶⁰

Kálvin: i.m., 209–213. o.

népet Mózes által, hogy a környező népektől elkülönülve ragaszkodjanak törvényéhez, mely az ő igazságát tükrözi. Pál ezt az igeszakaszt úgy értelmezi, hogy ez a törvényben foglalt igazságra vonatkozik, amely híven tükrözi Isten jellemét, de önmagában nem tudja az embert igazzá tenni. Elékezhetünk rá, hogy a törvényt ki kellett egészíteni az áldozati rendszerrel, melyre éppen a törvényszegések elrendezése érdekében volt szükség. A parancsolatok tehát valóban „az élet törvényét” közvetítik, megtartásuk valóságos áldásokkal jár, de mint azt Pál korábban kijelentette, a törvény „erőtlen volt a hústest miatt” (8,3), képtelen arra, hogy az embert valóságosan átformálja. Ezért már az Ószövetségben is a bűnöket eltörlő Istenbe vetett hit által lehetett megigazulni (ld. pl. **1Móz 15,16; Hab 2,4**).

Különösnek tűnhet az, ahogyan Pál a hitbeli igazság szemléltetésére egy másik igét idéz **5Móz 30,12-14**-ből, ugyanis a kijelentéseket saját megjegyzéseivel egészíti ki. Ily módon itt inkább parafrázisról van szó, mintsem egyszerű idézetről. Az eredeti kijelentés arra vonatkozott, hogy Isten egészen közel hozta népéhez a maga kinyilatkoztatását, nem nekik kell emberfeletti erőfeszítéseket tenniük arra, hogy megtalálják Isten igazságát. Pál Isten Krisztus által kinyilatkoztatott igazságára vonatkoztatja ezt az igeszakaszt, arra, hogy Krisztus által egészen közel került hozzánk Isten igazsága, csakúgy, mint Mózes idejében, ahol az Úr személyesen szólította meg a népet. Úgy tűnik, az apostol itt a zsidók és pogányok által megfogalmazott kételyekre válaszol az ószövetségi igékkel. A zsidók számára „botránkozás” volt az a gondolat, hogy Krisztus a mennyből jött, hogy bemutassa az Atyát. Krisztus feltámadásának gondolatát a zsidók nagy része elutasította, és a pogányok is nehezen álltak szóba vele (ld. pl. az athéniak reakcióját Pál beszédének végén, ld. **ApCsel 17,32**). John Murray a következőket írja a kétféle magatartásról:

„Amikor Pál azt mondja, hogy »a hitből való igazság így szól«, akkor megszemélyesíti azt, ... mintha csak ezt mondaná: »az Írás ezt mondja a hit általi megigazulásról«. A fő kérdés az, hogy mit jelent a 6. versben Pál saját kijelentése: »azaz, hogy Krisztust aláhozza«, a 7. versben pedig: »azaz, hogy Krisztust a halálból felhozza«.

Az elsőt a következőképpen értelmezzük: Krisztus felment a mennybe, s a megelőző kérdés a hitelenség válasza: ki mehet fel a mennybe, hogy kapcsolatba lépjen vele? Ez önmagában jól hangzik, de nincs összhangban Izrael hitelenségével, mely ebben az összefüggésben a szöveg mögött meghúzódik, s ahhoz sem illik, ami a soron következő versekben szerepel. Jobb tehát, ha a kifejezést annak feltételezéseként értelmezzük, hogy Krisztus sosem jött le a mennyből, s a megelőző kérdés a gúnyos hitelenséget tükrözi. Pál a kinyilatkoztatás elérhetőségét és közeli voltát hangsúlyozza. Ennek legékesebb bizonyítéka, hogy Krisztus lejött a mennyből, és az emberekkel együtt lakozott. Nem szabad ezt mondanunk: „ki megy fel a mennybe, hogy meglelje az igazságot?”, mert ezzel csökkentjük Jézus testlételének jelentőségét. Krisztusban az igazság lejött a földre.

A másik kijelentést - »azaz, hogy Krisztust a halálból felhozza« - a feltámadás tagadásaként kell értelmeznünk. A »Kicsoda megy le a mélységbe?« kérdés hasonló hitelenséget tükröz, mint a 6. versben szereplő, mintha csak azt kérdeznénk: »ki megy le a mélységbe, hogy meglelje az igazságot?« ...A kérdés a hitelenség szóhasználatának érzékeltetéseképpen csökkenti a feltámadás jelentőségét... Nem kell a mélységbe mennünk, hogy megleljük az igazságot, ... mert ahogyan Krisztus lejött a mennyből a földre, ugyanúgy jött fel a föld mélységéből is (vö. Ef 4,9), és kijelentette magát az embereknek.”⁶¹

E kételyekkel állítja szembe Pál azt a bizonyosságot, hogy Krisztus által egyenesen a „szívünkbe” íródik be Isten igazsága (vö. **Zsid 8,10**) – de ennek feltétele a teljes, bizalomteli

⁶¹ Murray, John: *The Epistle to the Romans* II. köt., Eerdmans, Grand Rapids. Michigan, 1958, 53-54. o.

hit a bűnöket elvevő Istenben, valamint Krisztus „megvallása”, annak bemutatása, hogy valóban életünk Urának tekintjük őt. Azokhoz van „közel” Isten igazsága, akik ezzel a hittel közelednek hozzá, és ennek következményeképpen gyakorlati életük is élő bizonyosság Krisztus mellett. A hit és Krisztus megvallása a következetes hívők életében egymásból következik, a folyamatos Istenre hagyatkozás szavaik és cselekedeteik átformálását, Krisztus jellemének „felöltözését” (vö. **Rm 13,14**) vonja maga után, és ennek végeredménye az üdvösség.

10,12–21

12 Mert nincs különbség zsidó meg görög között; mert ugyanaz az Ura mindenkinek, aki kegyelemben gazdag mindenkire, akik segítségül hívja őt. 13 Mert „mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, megszabadul”. 14 Hogyan hívják azért segítségül azt, akiben nem hisznek? Hogyan hisznek pedig abban, aki felől nem hallottak? Hogyan hallanának pedig prédikáló nélkül? 15 Hogyan prédikálnak pedig, ha nem küldik el őket? Amint meg van írva: „Mily szépek a békességet hirdető lábaid, akik jó hírt szólnak!” 16 De nem mindenki engedelmességet mutat az evangéliummal szemben, mert Ésaías ezt mondja: „Uram! Kicsoda hitt a mi beszédünknek?” 17 Azért a hit hallásból van, a hallás pedig Isten Igéje által.

18 De mondom: Vajon nem hallották? Sőt inkább „az egész földre elhatott a hangjuk, és a lakott föld végső határáig a beszédük”. 19 De mondom: Vajon nem ismerte Izrael? Először Mózes mondja: „Én titeket felingereltek egy nem néppel, értelmetlen néppel haragítalak meg titeket”. 20 Ésaías pedig bátran ezt mondja: „Megtaláltak azok, akik engem nem keresnek; kijelentettem magam azoknak, akik nem kérdezősködtek felőlem”. 21 Izraelről pedig ezt mondja: „Egész napon kiterjesztettem kezeimet az engedetlenkedő és ellenkező néphez”.

Min múlik tehát személyválogatás nélkül, kinek-kinek az üdvössége? Az alábbi négy szempontot fogalmazhatjuk meg ezzel kapcsolatban:

a. „Mindenkinek megtartatik” (13. vers), azaz elnyeri az igazságot, aki Krisztus nevét segítségül hívja, mintegy megismételve a fia gyógyulásáért esedező apa kiáltását: „*Hiszek, Uram! Légy segítségül az én hitetlenségemnek!*” (**Mk 9,24**) Jézus **Jn. 6,37**-ben így bátorít az Istent segítségül hívó hitre: „*Mindenki, akit nekem ád az Atya, hozzám jő, és aki hozzám jő, semmiképpen ki nem vetem*”.

b. A hit „hallásból származik”, vagyis Isten Igéjének folyamatos tanulmányozásából illetve hallgatásából (17. vers). Itt már mindenkinek egyéni felelőssége van, hiszen Krisztus folyamatosan szól az Igén keresztül, de rajtunk múlik, hogy egyáltalán szóba állunk-e vele, hogy **Jn 5,39** kifejezésével élve „tudakozzuk-e az Írásokat”.

c. A „hallás” feltétele, hogy legyen, aki hirdeti Isten beszédét (14–15. vers). Pál itt különösképpen hangsúlyozza azok felelősségét, akik megismerték Isten igazságát, s elhívást kaptak, hogy bizonyosságot tegyenek róla. Az apostol elsősorban a zsidókra gondol itt, hiszen a pogányok sokáig az ő mulasztásuk folytán nem hallhatták tisztán Isten kijelentését, s nem hívhatták őt segítségül. Vonatkozik azonban a kijelentés azokra a keresztyényekre is, akik önelégült módon elzárkóznak attól, hogy továbbadják a megismert világosságot. Pál e megfogalmazással kívánja serkenteni hallgatóit arra, hogy felismerjék az Isten felől tudatlanok iránti felelősségüket, hiszen Isten igazságának megismertetése nagyrészt az ő hűségükön vagy hűtlenségükön múlik.

d. A fentiek nyomán ki-ki önmaga felel azért, hogy engedelmeskedik-e a hallott igazságnak. (16. vers) Az üdvösség nem a kapott világosság mértékétől függ, hanem csakis a megismert világosság iránti engedelmisség készségén múlik.

Az apostol ezután az Ószövetségből vett idézetek által mutat rá arra, hogy Isten beszéde, amely a hit ébresztéséhez szükséges, hallható volt Izrael számára. És ma is felismerhetik Isten profetikus kijelentéseinek a beteljesedését a pogányok megtérésében és Izrael engedetlenségében (18–21. vers).

11,1–6

1 Kérdem azért: vajon elvetette Isten az ő népét? Távol legyen! Hiszen én is izraelita vagyok, Ábrahám magvából, Benjámin nemzetségéből. 2 „Nem vetette el Isten az ő népét”, melyet előre ismert. Vajon nem tudjátok, mit mond az Írás Illésről, amint Istenhez könyörög Izrael ellen, ezt mondva: 3 „Uram, a te prófétáidat megölték, és a oltáraidat lerombolták; csak én maradtam egyedül, és engem is halálra keresnek”. 4 De mit mond néki az isteni felelet? „Meghagytam magamnak hétezer embert, akik nem hajtottak térdet a Baálnak”. 5 Ekként azért most is van maradék a kegyelem általi kiválasztás alapján. 6 Hogyha pedig kegyelemből, akkor nem cselekedetekből: különben a kegyelem nem volna többé kegyelem.

A pogányok közül többen hajlamosak voltak úgy gondolkodni, hogy Isten a zsidókat mindenestől elvetette. (Lásd a **11,18–19.** verset) Ugyanúgy érvel azonban az apostol itt, mint **9,6**-ban tette: Isten beszéde, profetikus ígéretei nem hiúsulhatnak meg. Ha nem teljesezhettek be az egész nép körében hitetlenség miatt, akkor feltétlenül beteljesednek a hívő maradék által. A hívő Izraelitákat semmiképpen sem vetette el Isten. „Most is van maradék a kegyelemből való kiválasztás szerint” – mondja ki a döntő igazságot végezve. Ezt fogalmazza meg az alábbi idézet is: „Az egyetlen kiválasztás, amit a Biblia ismer: Krisztus kiválasztottjának bizonyulsz, ha hűséges vagy, ha a szőlőtökén maradsz.”⁶²

11,7–15

7 Micsoda tehát? Amit Izrael keres, azt nem nyerte el, a választottak ellenben elnyerték, 8 a többiek pedig megkeményedtek, amint meg van írva: „Isten kábultság lelkét adta nekik; szemeket, hogy ne lássanak, füleket, hogy ne halljanak, mind e mai napig”. 9 Dávid is ezt mondja: „Legyen az asztaluk törre, hálóvá, botránkozássá és megtorlássá. 10 Sötétüljenek meg a szemeik, hogy ne lássanak, és hátukat mindenkorra görbítsd meg”. 11 Azért ezt mondom: Vajon azért botlottak meg, hogy elessenek? Távol legyen! Hanem az ő elesésük folytán lett a szabadulás a pogányoké, hogy ők felbuzduljanak.

12 Ha pedig az ő elesésük a világ gazdagsága, és az ő káruk a pogányok gazdagsága, mennyivel inkább a teljességük? 13 nektek mondom, a pogányoknak: mivel én pogányok apostola vagyok, a szolgálatomat dicsőítem, 14 ha valamiképpen felbuzdíthatnám testvéreimet, és megszabadíthatnék közülük

⁶²

E. G. White: 43. sz. kézirat, 1894.

némelyeket. 15 Mert ha az ő elvettetésük a világ megbékélése, mi más lesz a felvételük, mint élet a halálból?”

Izraelben is vannak tehát „választottak”, nem lehet az egész Izrael eleséséről beszélni. Azokról, akik megkeményedtek, számos prófécia szólt előre. (Lásd 8–10. vers). Kálvin gondolatát idézzük:

„Mivel a zsidók legnagyobb része ellene szegült Krisztusnak, s csak kevés egészséges lelkiületű ember akadt közöttük, azt kérdezi, vajon annyira beleütközött-e Krisztusba a zsidó nép, hogy már egyetemlegesen vége van és nincs többé semmi reménység a megtérésükre?... Elbuktak és a pusztulásba roskadtak, akik makacsul beleütköztek Krisztusba; de maga a nép nem omlott össze úgy, hogy aki zsidó, az szükségképpen elveszett vagy Istentől elidegenült volna... Mert ahogyan a feleségben, akit vétke miatt a férje elutasított magától, fellángol a féltékenység s ez arra ingerli, hogy kibékülni igyekezzen, úgy megtörténhet, hogy a zsidókban a helyükre került pogányok láttán feltámad az elutasításuk miatti fájdalom és az Istennel való megbékélés vágya... Ha bukásuk fel tudta ébreszteni a pogányokat és fogyatkozásuk meg tudta őket gazdagítani, akkor mennyivel inkább megteheti ezt a teljességre jutásuk!”⁶³

A 12. versben a „teljességük” kifejezésnél nem szabad a zsidó nép egészére gondolni. Mert hiszen az apostol azt fejtegette a levél eddigi részében, állandóan ismételve, hogy az Izraelhez való pusztá testi hozzátartozás nem jelent üdvösséget önmagában. Figyeljük meg, hogy a 14. versben csak „némelyek” megtartásáról szól már. Tehát a „teljesség” ki fejezés azt jelenti, hogy a megtérésre készségesek teljessége. Az apostol úgy látta, hogy ezek nem gyűjtettek még mind a lelki Izraelhez. Azért volt veszélyes a pogányok magabiztos ítélete, hogy a zsidók mindenestől elvették, mert ez a szemlélet az evangéliumhirdetés szempontjából való elhanyagolásukat vont maga után.

Pál a „pogányok apostola” nevet kapta, mindazonáltal egyetlen helyen sem mulasztotta el, hogy a zsidókért fáradozzék, bármennyire fájdalmas ellenállást és támadást kellett is tapasztalnia részükről. Amikor évek múlva eljutott Rómába, ott is ezt tette. Erőfeszítése nem is volt eredménytelen, noha itt is találkozott nagymértékű megkeményedéssel. Lásd: **ApCsel 28,16–29.**

11,16–24

16 Ha pedig a zsenge szent, akkor a tészta is; és ha a gyökér szent, az ágai is azok. 17 Ha pedig némely ágakat kitörtek, téged pedig vadolajfa létedre beoltottak közéjük, és részese lettél az olajfa gyökerének és zsírjának: 18 ne kevélykedjél az ágak ellenében: ha pedig kevélykedel, nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér téged.

19 Azt mondod azért: Kitörték az ágakat, hogy engem oltsanak be. 20 Úgy van; hitelenség miatt törték ki őket, te pedig hit által állsz; fel ne fuvalkodj, hanem félj: 21 mert ha Isten a természet szerint való ágakat nem kímélte, téged sem fog kímélni. 22 Tekintsd meg azért Isten kegyelmességét és keménységét: azok iránt, akik elestek, keménységét; irántad pedig a kegyelmességét, ha megmaradsz az

istenfélelemben; különben téged is kivágnak. 23 Sőt őket is beoltják, ha nem maradnak meg a hitetlenségben, mert Isten ismét beolthatja őket. 24 Mert ha téged a természet szerint való vadolajfából kivágtak, és természet ellenére beoltottak a szelíd olajfába, mennyivel inkább beoltják a természet szerint valókat az ő saját olajfájukba.

A pogányok elbizakodásukban megfélemedtek arról, hogy a zsidók súlyos bűneik ellenére is mégiscsak áldást közvetítettek a számukra. Bármilyen fogyatékosan és ellentmondásosan is, de fenntartották Isten beszédét. Történelmük pedig – kudarcaikkal és bűnhódéseikkel együtt – tanulsággá, a bűn és a megváltó kegyelem drámájának szemléltetésévé lett a pogányok számára. Bizonyára ezekre utalva írja az apostol nekik, „hogy részesévé lettek az olajfa zsírjának és kövérjének”, vagyis az Isten által elkészített ígéreteknek és áldásoknak, és erről nem helyénvaló megfélemedezniük. Az itt alkalmazott hasonlat különösen világossá teszi azt, amit az apostol mindeddig újra és újra hangsúlyozott. Nincs különbség zsidó és pogány között: mindnyájan elveszettek, akik a törvény ítélete alatt vannak, és mindnyájan csak hit által tartathatnak meg. Ezt az igazságot azonban nemcsak a zsidóknak kell megérteniük a pogányokra nézve, hanem a pogányoknak is a zsidókra nézve. Utóbbiak között is könnyen felüthette a fejét – a zsidókétól eltérő formában – az elbizakodottság, melynek az apostol az „olajfa-hasonlat” alkalmazásával igyekszik kellő határozottsággal elejét venni. Ismét Kálvint idézzük:

„Mert ha a zsidók kivágatása a hitetlenség miatt, a pogányok beoltása pedig a hit által történt, akkor csak az lehet hátra, hogy Isten kegyelmének a megismerése szerénységre és megalázkodásra vezesse őket. Mert az a hit sajátossága és az következik természetéből, hogy mélységes alázatot és félelmet kelt bennünk... Mert sohasem juthat eszünkbe a zsidók elvettetése anélkül, hogy meg ne borzadjunk, és meg ne rendüljünk miatta. Mert mi okozta romlásukat, ha nem az, hogy az elért méltóságban való balga elbizakodottságból megkeményedtek és semmibe vették Isten ítéletét?... De ez a meggondolás, amiképpen felkelti bennünk az önmagunk iránt való bizalmatlanságot, úgy arra is ösztökél, hogy erősebben és állhatatosabban ragaszkodjunk Isten jóságához.”⁶⁴

11,25–32

25 Mert nem akarom, hogy ne tudjátok, testvéreim, ezt a titkot, hogy el ne bízzátok magatokat: Izraelnek csak egy része keményedett meg, ameddig bemegegy a pogányok teljessége. 26 És így az egész Izrael megszabadul, amint meg van írva: „Eljön Sionból a Szabadító, és elfordítja Jákóbtól a gonoszságokat. 27 És ez az én szövetségem velük, midőn eltörlöm bűneiket”.

28 Az evangéliumot tekintve ugyan ellenségek értetek, de a kiválasztást tekintve szeretettek az atyák miatt. 29 Mert visszavonhatatlanok Isten ajándékai és az ő elhívása. 30 Mert amint ti egykor engedetlenek voltatok Isten iránt, most pedig irgalmasságot nyertetek az ő engedetlenségük miatt, 31 akképpen most ők is engedetlenkedtek, hogy a ti irgalmasságba jutásotok folytán ők is irgalmasságot nyerjenek, 32 mert Isten mindenkit engedetlenség alá rekesztett, hogy mindenkin könyörüljön.

„A megkeményedés Izraelre nézve csak részben történt” – írja az apostol. Ezt időben értik sokan, vagyis úgy, hogy „csak egy ideig”, azután pedig el kell jönnie az időnek, amikor az egész zsidó nép megtér. Az ige azonban nem ezt mondja. A „részben történt” kifejezés csakis mennyiségileg értelmezhető. Azt akarja megértetni Pál a pogányokkal, hogy Krisztust ugyan elvetette a zsidók többsége, erre azonban nem az a válasz Isten részéről, hogy ő meg elvetné őket mint népet mindenestől. Valóban megkeményedett a többség, de van maradék a kegyelemből való kiválasztás szerint most is, ami bizonyossága annak, hogy Izrael nem teljességében, hanem csak részben keményedett meg. Az „ameddig” szócska a 25. vers végén inkább így fordítandó: „miközben”. A „pogányok teljessége” kifejezés pedig semmiképpen sem úgy értendő, hogy minden pogány, hanem úgy, hogy a megtérésre készsége pogányok mind.

És „ekképpen az egész Izrael megtartatik” – írja az apostol. Ez azonban nem a testi Izraelt jelenti már. Hiszen az „ekképpen” szó összekapcsolja ezt a kijelentést az előzőkkel, és így az „egész Izrael”-hez hozzátartozik a „pogányok teljessége” is, azaz minden megtérő pogány is. A lelki Izraelről van itt már szó, amelyhez hozzátartoznak a Krisztusban hívők, akár zsidók, akár pogányok. Lásd ezt a szóhasználatot **Gal 6,15–16**-ban is. Az Izrael nevet hitbeli győzelme elismeréseképpen kapta a zsidó nép ősatya, Jákób. Ezért ez a név alkalmas arra, hogy Isten mindenkori győztes, hívő népét jelölje.

Hogy csakis a megtérő Izraeliták tartoznak ehhez az „egész Izraelhez”, az kitűnik abból az ószövetségi idézetből is, amit Pál hozzákapcsol ehhez a kijelentéshez. **Ésa 59,20** eredetileg – amint az ószövetségi részben találjuk – így hangzik: „*És eljön Sionnak a Megváltó, azoknak, akik Jákóbban megtérnek hamisságukból, így szól az Úr.*” Hogy mennyire lehetetlen az „egész Izrael” kifejezést a testi Izraelre alkalmazni, az még az alábbiakból is kitűnik:

- a. Ha a testi leszármazás szerinti Izraeliták összességét értjük rajta, akkor kötelesek vagyunk a „pogányok teljessége” kifejezésen az összes pogányt érteni. Akkor viszont ott vagyunk a „mindenki üdvözül” tanánál, ami viszont nyilvánvalóan bibliaellenes.
- b. Egyébként a testi Izrael jövőbeni, teljes számban való megtérése is nyilvánvalóan ige ellenes. Hiszen Jézus világosan kijelentette, hogy mint nemzettől végérvényesen, vissza nem fordíthatóan megvonatott különleges megbízatásuk. Lásd **Mt 21,43**.
- c. Ha az egész testi Izrael megtéréséről lenne itt szó, akkor Pál most semmivé tenné összes eddigi érvelését arról, hogy nincs semmiféle külső formákhoz, vagy pusztán csak testi leszármazáshoz kapcsolódó kiváltsága Izraelnek az üdvösség szempontjából. Így olyan belső ellentmondást hordozna a levél, ami értelmetlenséggé tenné a benne foglalt egész fejtegetést.

Egy igen szép, kérlelő szakasz következik még a levél e nagyobb szakaszának a lezárása előtt, ami ahhoz a gondolathoz kapcsolódik, hogy Izrael nem egészében vettetett el, ha nem a „hamisságukból megtérők” részesülnek a megváltásban (lásd **27–32.** vers). Az apostol azt fejtegeti itt, hogy Isten kész eltörölni a megtérők bűneit, és tartja az ősatyáknak tett ígését minden, bűnbánatra és hitre készsége zsidónak. Hiszen a bűnök leleplezése és megfeddése által is mindig azon fáradozik, hogy „mindeneken könyörüljön”.

11,33–36

33 Óh, Isten gazdagságának, bölcsességének és tudományának mélysége! Mily kikutathatatlanok az ő ítéletei és kinyomozhatatlanok az ő útjai! 34 Mert „kicsoda ismerte meg az Úr értelmét, vagy kicsoda volt a tanácsosa”? 35 Avagy

„ki adott előbb neki, hogy visszafizesse annak”? 36 Mert tőle, általa és őrá nézve lett minden. Övé a dicsőség mindörökké. Ámen.

Pál emelkedett, himnikus hangvételű doxológiával (dicsőítéssel) zárja gondolatmenetét. A 11. fejezetet lezáró versek kifejezik, hogy a megismert igazságon túl számos dolog továbbra is titokzatos marad Isten szándékaival, cselekedeteinek indítékaival kapcsolatban, aminek gondolkodásbeli alázatra, a „felettből bölcsekedés” (Rm 12,3; vö. Préd 7,16) mellőzésére kell készítenie az embert. Isten bölcsessége kimeríthetetlen és földi értelmünk számára sok tekintetben kikutathatatlan, ami az örökkévalóságon át arra fogja indítani a megváltottakat, hogy neki adjanak minden dicsőséget. Erről szól az alábbi idézet:

„Mindnyájunknak kiváltságunk és kötelességünk, hogy használjuk értelmünket, amennyire csak a véges emberi képességek ezt engedik, de van egy határ, ahol az emberi lehetőségek megszűnnek. Sok dolog létezik, amelyet sohasem tudunk ésszel kikutatni, a legnagyobb intelligencia vagy a legmélyebbre hatoló gondolkodóképesség által sem. Isten útjait és munkáit nem lehet meghatározni a filozófia eszközeivel; az emberi értelem nem tudja megmérni a végtelent. Isten minden bölcsesség, igazság és tudás forrása. Az ember is elérhet magas csúcspontokat ebben az életben az által a bölcsesség által, amelyben Isten részesíti; de ezenkívül ott marad még az örökkévalóság, ami a megváltottak tanulmányának tárgya és öröme lesz az örökkévaló korszakokon át.”⁶⁵

Áttekintő kérdések a tárgyalt szövegrészhez

1. Mi a „minden javukra van” kifejezés pontos értelmezése? Mit foglal magában az isteni „előre ismerés”?
2. Milyen konkrét területen jelenthet segítséget Isten „előre rendelésének” a tudata?
3. Hogyan egyeztethető össze a zsidók egykori kiválasztása és megbízatásuk későbbi visszavonása? Kik az igazi „izraeliták”?
4. Hogyan szemlélteti a fenti igazságot Jákób és Ézsau története? Minek alapján tett Isten különbséget a két testvér között? Hogyan egészíthető ki a 16. vers hiányos mondat szerkezete?
5. Milyen szemlélteti a kivonulás fáraójának története azt, hogy Isten a vele szembefordulókat is beépíti a megváltás tervébe?
6. Izraellel ellentétben a pogányok miért juthattak el a hit általi megigazulásra? Hol követte el a legnagyobb hibát Izrael népe?
7. Mi az üdvösség feltétele úgy a zsidók, mint a pogányok számára? Melyek ennek legfontosabb lépései?
8. Milyen téves felfogás uralkodott a pogányokból lett hívők körében a zsidókkal kapcsolatban? Ezzel szemben mit állít határozottan az apostol?
9. Mit fejez ki a „szelíd” és a „vad” olajfa-ágak hasonlata? Hogyan mutatja be az apostol a zsidók szerepét a pogányok hitre jutásában?
10. Mit jelentenek a következő kulcskifejezések: „a megkeményedés csak részben történt”, „a pogányok teljessége”, „az egész Izrael”? Kik tartoznak a lelki értelemben vett Izraelhez?

⁶⁵

E. G. White: *Review and Herald*, 1896. dec. 29

Felhasznált és ajánlott irodalom

- Barth, Karl: *The Epistle to the Romans* (a *Römerbrief* c. kommentár angol változata, ford. Edwyn C. Hoskyns). Oxford University Press, 1968.
- Bolyki János: *A Római levél válogatott részeinek magyarázata*, Budapesti Református Teológiai Akadémia Újszövetségi Tanszéke, Budapest, 1994.
- Farkasfalvy Dénes: *A Római levél*, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1983.
- Karner Károly: *Isten igazsága – Pál apostol levele a rómabeliekhez*, Keresztény Igazság, Győr, 1942.
- Kálvin János: *A Római levél magyarázata* (ford. Rábold Gusztáv és Nagy Barna), 1954.
Újabb kiadás: *A Rómaiakhoz írt levél magyarázata*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1992.
- Luther Márton: *Előszók a Szentírás könyveihez* (Magyar Luther könyvek 2.). Magyarországi Luther Szövetség, 1995.
- Murray, John: *The Epistle to the Romans*. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1968.
- Waggoner, Ellet J.: *Bible Studies on the Book of Romans*. Palmwoods, Ausztrália, 1881.